

ΕΡΓΟ:

Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου

ΦΟΡΕΑΣ ΑΝΑΘΕΣΗΣ:

ΦΟΡΕΑΣ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗΣ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

ΧΡΗΜΑΤΟΔΟΤΗΣΗ:

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας - Θράκης 2007-2013

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΚΕΝΤΡΙΚΗΣ ΜΑΚΕΔΟΝΙΑΣ
Ενδιάμεση
Διαχειριστική
Αρχή

Με τη συγχρηματοδότηση της Ελλάδας και της Ευρωπαϊκής Ένωσης

ΑΝΑΔΟΧΟΣ:

ΜΟΥΣΕΙΟ ΓΟΥΛΑΝΔΡΗ ΦΥΣΙΚΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ
ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΚΕΝΤΡΟ ΒΙΟΤΟΠΩΝ - ΥΓΡΟΤΟΠΩΝ

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ Α΄ ΦΑΣΗΣ:

Κείμενα έκθεσης του Κέντρου
Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού
Δρυμού Ολύμπου στην ελληνική
γλώσσα

ΑΠΡΙΛΙΟΣ 2015

Το παραδοτέο υλοποιήθηκε στο πλαίσιο της Α΄ Φάσης του Έργου «Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής των εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου» που ανατέθηκε στο Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων (ΕΚΒΥ) από τον Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου. Το έργο αποτελεί μέρος του έργου «Διαχείριση και λειτουργία προστατευόμενης περιοχής Εθνικού Δρυμού Ολύμπου» με κωδικό 295466 και χρηματοδοτείται από το «Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Μακεδονίας-Θράκης 2007-2013» και το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης.

ΥΠΕΥΘΥΝΗ ΕΡΓΟΥ: Μαρία Κατσακιώρη

ΟΜΑΔΑ ΕΡΓΟΥ: Κατερίνα Μπόλη
Αντώνης Αποστολάκης
Μαρία Δημάκη
Πέτρος Κακούρος
Διονύσης Μέρμυγκας
Λουίζα Νικολάου
Γιώργος Πουλής
Μιλτιάδης Σεφερλής
Βάσω Τσιαούση
Έλενα Χατζηχαραλάμπος
Ελένη Χατζηιορδάνου

ΕΞΩΤΕΡΙΚΟΙ ΣΥΝΕΡΓΑΤΕΣ: Μαρία Αναγνωστοπούλου
Δημήτρης Αβτζής
Στέφανος Διαμαντής
Λάμπρος Λογοθέτης
Ευφροσύνη Μάντζιου
Δημήτριος Μουρτζόπουλος - NCODE
Μαριέττα Πανίδου
Νικόλαος Παντελαίος
Σοφία Σπύρου
Νικόλαος Σουλάκης
Ιωάννης Τζιντζιρούλης-Αιόλου - NCODE
Βασίλης Τριανταφύλλου
Whale Graphics

Η πλήρης αναφορά στην παρούσα έκδοση είναι:

Μπόλη Κατερίνα και Κατσακιώρη, Μαρία. 2015. Κείμενα εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου. Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου και Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων. Θέρμη. 85 σελ.

This document may be cited as follows:

Boli Katerina and Katsakiiori, Maria. 2015. Exhibition texts for the Visitor Centre of the National Park of Mountain Olympus. Greece. Management Authority of National Park of Mountain Olympus and Greek Biotope/Wetland Centre, Thermi, Greece, 85 p.

**ΚΕΙΜΕΝΑ
ΣΤΑΤΙΚΩΝ ΕΠΙΦΑΝΕΙΩΝ ΚΑΙ ΤΑΙΝΙΩΝ**

ΕΝΟΤΗΤΑ 1 (Α΄ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΕΙΣΑΓΩΓΗ - ΠΑΡΟΥΣΙΑΣΗ ΤΗΣ ΠΟΛΥΠΛΕΥΡΗΣ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ
(ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΟΡΕΙΝΟΥ ΟΓΚΟΥ – ΟΙΚΟΛΟΓΙΚΗ & ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΗ ΣΠΟΥΔΑΙΟΤΗΤΑ)

Έκθεμα 1

Εικόνα αποτελούμενη από επιμέρους τμήματα σε βινύλιο

Επιφάνεια forex (1,32x1,50μ.)

... του διάβασα, κάτω από το Θρόνο του Διός, τους πρώτους στίχους του Θ΄ της Ιλιάδας. Έλεγαν οι στίχοι για μίαν αυγή στον «νιφόεντα» Όλυμπο που είχαν σύναξη οι Θεοί, και ο λόγος ήταν για κάτι πανάρχαιους χρόνους των Ελλήνων, για κάτι ρουσφέτια των Θεών προς Δαναούς και Τρώες, για κάτι ξεσυνερίσματα και κάτι φοβέρες του Δία –για όλα που είχαν γίνει ποίηση και αιωνιότητα...

Ηλίας Βενέζης, Αθήνα, Μάρτιος 1956

Από τον πρόλογο του βιβλίου «Όλυμπος» του Ηλία Νικόπουλου

(Αναδημοσίευση στο βιβλίο «Όλυμπος, κείμενα και εικόνες δύο αιώνων», του Σάκη Κουρουζίδη, 2001)

Έκθεμα 2 (Οικολογική και πολιτιστική σπουδαιότητα)

Κατασκευή 1 (δεξιά εισόδου)

Α΄ όψη

Άνω μεταλλική πλάκα με φράση για κοπή (0,10x1,50)

Πρώτος Εθνικός Δρυμός

Κεντρικό διαφανοσκόπιο (1,00x1,50)

Ο Εθνικός Δρυμός Ολύμπου ιδρύθηκε το 1938, με το Βασιλικό Διάταγμα της 9ης Ιουνίου και βάσει του Αναγκαστικού Νόμου 856/1937 «Περί ιδρύσεως εθνικών δρυμών». Είναι ο νόμος που εγκαινιάζει το θεσμικό πλαίσιο προστασίας της φύσης στην Ελλάδα. Από το 2002, αρμόδιος για την προστασία, διαχείριση και ανάδειξη του είναι ο Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, με περιοχή ευθύνης περίπου 225 τετραγωνικά χιλιόμετρα.

Ο Εθνικός Δρυμός καταλαμβάνει περίπου 40 τετραγωνικά χιλιόμετρα και ορίζεται από τις κορυφές Προφήτης Ηλίας, Τούμπα, Στεφάνι, Μύτικας, Σκολιό, Άγιος Αντώνιος, Μεταμόρφωση, Καλόγερος, Πάγος, Άνω Τσουκνίδα και από τον ποταμό Ενιπέα. Οι κορυφές αυτές σχηματίζουν ένα πέταλο που περικλείει το Οροπέδιο των Μουσών, τη χαράδρα του Μαυρόλογγου και το φαράγγι του Ενιπέα. Οι τρεις ψηλότερες, ο Μύτικας, το Στεφάνι και το Σκολιό, στέκουν στα υψηλότερα σημεία της μεγαλύτερης βαραθρώδους κοιλάδας του Ολύμπου, γνωστής ως «Μεγάλα Καζάνια».

Πλαϊνή επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (0,35x1,10)

Μύτικας 2.918,8 m

Στεφάνι 2.912,3 m

Σκολιό 2.911 m

Β΄ όψη

Άνω μεταλλική πλάκα με φράση για κοπή (0,10x1,50)

Απόθεμα της Βιόσφαιρας

Κεντρικό διαφανοσκόπιο (1,00x1,50)

Ο Όλυμπος είναι παγκοσμίως γνωστός για τη φύση του. Για τον πλούτο φυτών και ζώων. Για την παρουσία ειδών σπάνιων και μοναδικών στον κόσμο. Για την ορνιθοπανίδα που τον κατατάσσει στις Σημαντικές για την Ορνιθοπανίδα Περιοχές της Ευρώπης. Για το γεωλογικό ενδιαφέρον του. Για τις οικολογικές ιδιαιτερότητές του. Για την «αναρχία» της βλάστησης και τις ανατροπές στους κανόνες εξάπλωσης που τη διέπουν.

Ο Όλυμπος έχει χαρακτηριστεί ως ο Παρθενώνας της ελληνικής φύσης. Το 1976 συμπεριλήφθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Βιογενετικών Αποθεμάτων και το 1981 η UNESCO τον κατάταξε στα σπουδαιότερα οικοσυστήματα του κόσμου, στα Αποθέματα της Παγκόσμιας Βιόσφαιρας. Το 2006 εντάχθηκε στο Ευρωπαϊκό Δίκτυο Προστατευόμενων Περιοχών NATURA 2000.

Πλαϊνή επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (0,35x1,10)

1.700 φυτά

148 πουλιά

35 θηλαστικά

21 ερπετά

9 αμφίβια

Κατασκευή 2 (αριστερά εισόδου)

Α' όψη

Άνω μεταλλική πλάκα με φράση για κοπή (0,10x1,50)

Θεών έδος. Έδρα των θεών

Κεντρικό διαφανοσκόπιο (1,00x1,50)

Στο έντονο ανάγλυφο του Ολύμπου διαδραματίστηκαν τα πιο διάσημα επεισόδια της αρχαίας ελληνικής μυθολογίας. Στον ορεινό όγκο του συγκεντρώθηκαν λατρείες πανάρχαιες για να συνθέσουν το αρχαιοελληνικό Πάνθεο. Στις πιο ψηλές κορυφές του εκτυλίχθηκαν μάχες θεογονικές, όπως η Τιτανομαχία και η Γιγαντομαχία. Οι ίδιες κορυφές έκρυσαν ανάμεσα στα σύννεφα τον θρόνο του Δία, έγιναν πεδίο συγκρούσεων, καβγάδων και θείκων γλεντιών, διαβουλεύσεων και συμβουλίων που έκριναν τις μοίρες θνητών και αθανάτων. Στο πολύπτυχο του Ολύμπου φτιάχθηκαν από τον Ήφαιστο τα παλάτια όλων των θεών. Στις χαράδρες και τις πηγές του, άφησαν αχνά τα πατήματά τους αέρινες Νύμφες. Στις πλαγιές του άσκησε την τέχνη του ο Ορφέας και οι Εννέα Μούσες. Ο Όλυμπος τραγουδήθηκε από αοιδούς, υμνήθηκε από τον Όμηρο, εξιστορήθηκε από τον Ησίοδο, έγινε σύμβολο εμβληματικό του πολιτισμού, σύμβολο παγκόσμιο.

Πλαϊνή επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (0,35x1,10)

Αγάννιφος (χιονοσκεπής)

Αιγλήεις (απαστράπτων)

Νιφόεις (χιονισμένος)

Πολυδειράς (πολύκορφος)

Β' όψη

Άνω μεταλλική πλάκα με φράση για κοπή (0,10x1,50)

Αρχαιολογικός και Ιστορικός Τόπος

Κεντρικό διαφανοσκόπιο (1,00x1,50)

Στους πρόποδες του Ολύμπου εντοπίστηκαν οικισμοί και νεκροταφεία προϊστορικών ανθρώπων που έζησαν στη σκιά των πανύψηλων κορυφών του. Στα ερείπια αρχαίων πόλεων όπως το Δίον, τα Λειβηθρα, το Πύθιον, τεκμηριώθηκαν σπουδαία κεφάλαια ιστορίας και πολιτισμού. Μια ανάσα από τις ψηλότερες κορυφές, στον Άγιο Αντώνιο, βεβαιώθηκαν λατρευτικές πράξεις προς τιμή του Δία.

Στους χρόνους τους νεότερους, ο Όλυμπος έγινε κέντρο της Ελληνικής επανάστασης, τόπος των ανυπότακτων, ορμητήριο ονομαστών κλεφτών και αρματολών, όπως οι Λαζαίοι και ο Γεωργάκης Ολύμπιος, πυρήνας αντίστασης κατά τη διάρκεια της Γερμανικής κατοχής και καταφύγιο των ανταρτών.

Ο Όλυμπος έγινε δημοτικό τραγούδι, κλέφτικο και αντάρτικο. Ενέπνευσε λογοτέχνες και ποιητές. Προκάλεσε περιηγητές και ορειβάτες. Έγινε προσωπική ιστορία όσων πάτησαν τις δασωμένες πλαγιές και τους γυμνούς βράχους του.

Το 1985, ο Πιερικός Όλυμπος κηρύχθηκε από το Υπουργείο Πολιτισμού ως Αρχαιολογικός και Ιστορικός Τόπος, άμεσα συνδεδεμένος με τις μνήμες του Ελληνισμού από την αρχαιότητα έως σήμερα. Ακολούθησε, το 1987, η κήρυξη του Θεσσαλικού Ολύμπου.

Πλαϊνή επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (0,35x1,10)

Έκθεμα 3 (Δημιουργία ορεινού όγκου – Γεωλογία & Γεωμορφολογία)

Άνω επιφάνειες forex / 4 τεμάχια (3,00x1,20μ.)

Εντυπωσιακές εικόνες - χαρακτηριστικές απόψεις Ολύμπου

Κάτω επιφάνειες forex / 4 τεμάχια (1,35x1,10μ.)

Η δημιουργία

1. Γεωλογικά μοναδικός, ο Όλυμπος αποτελεί ένα τεκτονικό «παράθυρο». Η ιστορία του διαφέρει από εκείνη των υπόλοιπων βουνών της Ελλάδας, παρότι η αρχή της είναι κοινή και καταγραμμένη στον πυθμένα της *Τηθύος*, της ρηχής θάλασσας που 250 εκατομμύρια χρόνια πριν, κάλυπτε ολόκληρο τον ελλαδικό χώρο. Ιζήματα από όστρακα και κελύφη θαλάσσιων οργανισμών που συσσωρεύονταν στον πυθμένα της Τηθύος, εκρήξεις, μετακινήσεις τεκτονικών πλακών και άλλες πολύπλοκες διεργασίες, ευνόησαν τη δημιουργία «υποθαλάσσιων» βουνών που σταδιακά αναδύθηκαν, για να συνθέσουν το σημερινό ανάγλυφο της Ελλάδας. Ανάμεσά τους αναδύθηκε και η Πελαγονική οροσειρά που εκτείνεται από την ΠΓΔΜ έως τη Βόρεια Εύβοια.

Στα πετρώματα της γεωτεκτονικής αυτής ζώνης ανοίχτηκε αργότερα ένα «παράθυρο» για να ξεπροβάλλουν τα πετρώματα του Ολύμπου, οι δολομίτες και οι ασβεστόλιθοι. Το κρυσταλλοσχιστώδες υπόβαθρο μέσα από το οποίο προέβγαλε ο Όλυμπος, περιβάλλει σήμερα τον ορεινό όγκο, μάρτυρας του τρόπου δημιουργίας του.

2. Τα γεγονότα του γεωλογικού χρόνου συνεχίστηκαν συναρπαστικά για να σμιλέψουν το ανάγλυφό του. Το νερό της βροχής και του χιονιού διάβρωσε έντονα τα πετρώματά του. Ο Όλυμπος έζησε την εποχή των παγετώνων και απόκτησε πλατώματα και κοιλάματα στα μεσαία και μεγάλα υψόμετρα. Οι χείμαρροι από το λιώσιμο των πάγων παρέσυραν τεράστιες ποσότητες θρυμματισμένων πετρωμάτων, τα οποία απλώθηκαν από τους πρόποδες του βουνού ως τη θάλασσα.

Τελικά, ο Όλυμπος απόκτησε το σημερινό του ανάγλυφο, μόλις 10.000 χρόνια πριν. Ένα ανάγλυφο έντονο, εντυπωσιακό. Με πλαγιές απότομες και κόψεις στενές να ορίζουν βαθιές χαράδρες, με βάραθρα εντυπωσιακά, με κορυφές βραχώδεις, αιχμηρές, αλλά και δεκάδες ομαλές. Με χαράδρες να καθορίζουν τα όριά του και άλλες να πληγώνουν βαθιά τον ορεινό όγκο του, όπως το φαράγγι του Ενιπέα.

3. Το βαθύ ρέμα της Ζιλιάνας στα νότια τον χώρισε από τον Κάτω Όλυμπο. Στα βόρεια ο ορεινός όγκος ορίστηκε από την πεδιάδα της Κατερίνης και στα ανατολικά

από τον Θερμαϊκό κόλπο. Στα δυτικά η κοιλάδα του Ίταμου (Στενά Πέτρας), τον χώρισε από τον Τίταρο και ένα εκτεταμένο οροπέδιο, από τα Καμβούνια όρη.

Ο Κάτω Όλυμπος, τελείως διαφορετικός, με ήπιες κλίσεις, χαμηλός και κατάφυτος, έφθασε και αυτός ανατολικά ως τη θάλασσα, νότια ως την κοιλάδα των Τεμπών, ενώ οι δυτικές πλαγιές του έσβησαν στον κάμπο της Ελασσόνας.

4. Μέσα στα όρια που οι φυσικές διεργασίες του όρισαν, με έκταση 500 τετραγωνικών χιλιομέτρων, σχεδόν κυκλικός, συμπαγής και πολύκορφος, με 55 κορυφές να υψώνονται από τα 2.000 έως τα 2.918,8 μέτρα, ο Όλυμπος ξεκίνησε την ιστορία του. Μια ιστορία, χωρίς την οποία η ελληνική φύση θα ήταν λιγότερο πλούσια και ο ελληνικός πολιτισμός λιγότερο σημαντικός.

ΕΚΘΕΜΑ 4

Επιφάνεια 5,86x0,80 με κοπτικά γράμματα

Όλυμπος ...κει μέσα αιώνια χαίρονται οι αθάνατοι

Ομήρου Οδύσσεια, ζ-46 (μτφ. Αργύρη Εφταλιώτη)

Έκθεμα 5

Τρισδιάστατη ταινία Εκθέματος 5 (χώρος πολυθεάματος)

Όλυμπος. Ανάμεσα στον μύθο και την πραγματικότητα

Καλώς ήρθατε στον Όλυμπο. Ένα βουνό παγκόσμιο σύμβολο· εμβληματικό της ελληνικής μυθολογίας και του πολιτισμού· διεθνώς διάσημο για τη σπουδαιότητα της φύσης του.

Όμως, όσο κι αν φαίνεται παράξενο, ο Όλυμπος δεν ήταν πάντα εδώ!

250 εκατομμύρια χρόνια πριν, μια θάλασσα ρηχή κάλυπτε όλο τον ελλαδικό χώρο και απλωνόταν από το Ιόνιο πέλαγος ως τη Μέση Ανατολή. Στη θάλασσα αυτή, οι επιστήμονες έδωσαν το όνομα *Τηθύς*, από τη μυθική κόρη του Ουρανού και της Γης. Πολύπλοκες γεωλογικές διεργασίες στον βυθό της Τηθύος, ευνόησαν τη δημιουργία «υποθαλάσσιων βουνών» που σταδιακά αναδύθηκαν στην επιφάνεια. Και μετά μια έξαρση, ένα γεωλογικό «παράθυρο» άνοιξε για να ξεπροβάλλει ο Όλυμπος και να καταγράψει τη δική του ιστορία. Μια ιστορία που έμελλε να γίνει μοναδική.

Γοητευμένοι από το έντονο ανάγλυφο και τις πανύψηλες κορυφές, αδύναμοι να αντιμετωπίσουν την οργή του κεραυνού και τη μανία της θύελλας, εκστασιασμένοι από την άγρια φύση και την ομορφιά της, οι αρχαίοι έκαναν τον Όλυμπο μόνιμη κατοικία των θεών τους. Στις απάτητες κορυφές και στις δασωμένες πλαγιές του, τους όρισαν να κατοικούν και να δρουν, αφού κέρδισαν επάξια την κυριαρχία ύστερα από μάχες φοβερές όπως η Τιτανομαχία και η Γιγαντομαχία.

Στους πρόποδες του οργάνωσαν ιερά τεμένη για να τους λατρεύουν και πόλεις σπουδαίες, όπως το Δίον, επίσημο θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων, τόπος λατρείας του Ολυμπίου Διός και του Διός Υψίστου, τα Λείβηθρα, γενέτειρα του μυθικού Ορφέα, το Πύθιον, όπου λατρεύτηκε ο Πύθιος Απόλλωνας.

Μέσα στην πλούσια φύση του Ολύμπου ορθώθηκαν βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία, όπως οι ιστορικές μονές Αγίου Διονυσίου και Αγίας Τριάδας Σπαρμού. Περιμετρικά του ορεινού όγκου του οργανώθηκαν κοινωνίες ανθρώπων που έζησαν σε άμεση εξάρτηση με τη φύση και τα αγαθά της.

Στο πέρασμα του χρόνου, η μοναδικότητα και πολύπλευρη σπουδαιότητα του περιβάλλοντός του τεκμηριώθηκαν· και ο Όλυμπος πέρασε στη σύγχρονη ιστορία

ως το ψηλότερο βουνό της Ελλάδας και ο πρώτος Εθνικός Δρυμός της. Ως Απόθεμα της Παγκόσμιας Βιόσφαιρας, αφού εντάχθηκε από την UNESCO στα σπουδαιότερα οικοσυστήματα του κόσμου. Ως Αρχαιολογικός και Ιστορικός Τόπος, όπως τον χαρακτήρισε το Υπουργείο Πολιτισμού.

Ο Όλυμπος έθρεψε φυτά μοναδικά στον κόσμο και ζώα σπάνια. Φιλοξένησε θεούς, κυνηγούς, βοσκούς και υλοτόμους, επαναστατημένους και αντάρτες, περιηγητές, επιστήμονες, ορειβάτες και φυσιολάτρες. Γέννησε ευφάνταστους μύθους και δημοτικά τραγούδια. Ενέπνευσε λογοτέχνες και ποιητές, φωτογράφους και εικαστικούς. Έδωσε χώρο σε μνημεία και οικισμούς, καλύβες βοσκών και καταφύγια ορειβατών. Τεκμηριώθηκε σε επιστημονικές μελέτες, σε χάρτες και οδηγούς τουριστικούς. Αποτυπώθηκε σε γκραβούρες και χαρακτικά, σε αφίσες και γραμματόσημα.

Ο Όλυμπος ικανοποίησε ορειβατικούς στόχους και πάθη για τα μεγάλα ύψη. Έγινε πρόκληση. Για εξερεύνηση. Για αναμέτρηση με τη φύση, αλλά και τις δυνάμεις μας. Για κατανόηση του εφήμερου και του αιώνιου.

Ο Όλυμπος «...έτσι, την ώρα αυτή, που ολοένα γύρω μας κατέβαιναν οι σκιές, γινόταν ταυτόσημος με τον Όμηρο. Γινόταν πνευματική αιωνιότητα» θα γράψει ο Ηλίας Βενέζης.

Δύο διαφανοσκοπία (1,44 X 1,42) - έξω από χώρο πολυθεάματος

1. «Κανένα έθνος δεν έχει μια έκταση που να μπορεί να συγκριθεί με την περιοχή του Ολύμπου, τόσο πλούσια σε μύθους, αναμνήσεις ιστορικές, ομορφιές κάθε λογής...» θα επισημάνει ο Frederic Boissonnas, ο Ελβετός φωτογράφος που πάτησε πρώτος τον Μύτικα, παρέα με τον συμπατριώτη του Daniel Baud-Bovy και τον Λιτοχωριτή Χρήστο Κάκκαλο, το 1913, ο άνθρωπος που οραματίστηκε και υποστήριξε με πάθος τη δημιουργία ενός εθνικού πάρκου στον Όλυμπο.

2. «Ο Όλυμπος λοιπόν, είναι ο Παρθενώνας της ελληνικής φύσεως. Είδα ανατολές ηλίου απλησίαστες από την τέχνη και εχόρτασα δύσεις και φεγγαροβραδυές, μα και ολόφωτα μεσημέρια. Και είδα χιόνια που να αρχίζουν από την κορυφή και να φθάνουν ως τα νύχια, ως τη θάλασσα του Θερμαϊκού, ένα ηλιόλουστο άφθαστης Ελληνικής ομορφιάς, που θα έλεγε κανείς ότι ένας γλύπτης, ένας μεγάλος καλλιτέχνης το ελάξεψε. Εκπληκτικό θέαμα μα την αλήθεια, που δύο μάτια και μια μόνη αίσθησις δεν ήταν αρκετά να το χαρούνε...» θα γράψει σε μία επιστολή του ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος, που πέρασε μεγάλο μέρος της ζωής του σε μια σπηλιά του Ολύμπου, κάνοντας τις εικόνες του βουνού τέχνη.

Επιφάνεια Forex (2,74x1,39) - πάνω στη ράμπα

Όλυμπος. Από τους πρόποδες ως τις ψηλότερες κορυφές

«...όπου, καθώς διηγούνται,
τη μόνιμή τους έδρα έχουν οι θεοί ασφαλισμένη
δεν τη χτυπούν ανέμοι, δεν τη λασπώνουν οι νεροποντές,
χιόνι δεν τη βαραίνει
μόνον αιθρία απλώνεται παντού, λάμψη λευκή την περιβάλλει.
Εκεί μακαρισμένοι χαίρονται οι θεοί την αιώνια ζωή.»

Ομήρου Οδύσσεια, Ραψωδία ζ, Στίχοι 42-46 (μετάφραση Δ. Ν. Μαρωνίτη)

ΕΝΟΤΗΤΑ 2 (Β' ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΠΡΟΕΤΟΙΜΑΣΙΑ ΕΙΚΟΝΙΚΗΣ ΑΝΑΒΑΣΗΣ ΑΝΑ ΥΨΟΜΕΤΡΙΚΗ ΖΩΝΗ
(ΟΙΚΙΣΜΟΙ ΠΕΡΙΜΕΤΡΙΚΑ ΟΛΥΜΠΟΥ, ΠΥΛΕΣ ΕΙΣΟΔΟΥ & ΜΟΝΟΠΑΤΙΑ)

Έκθεμα 6 (Πύλες εισόδου - Λιτόχωρο και οικισμοί στους πρόποδες)

Δύο διαφανοσκόπια / 2,00 X 1,40

1. Πύλες εισόδου

Για να προσεγγίσει κανείς τις κορυφές, θα πρέπει να διαβεί τις «πύλες» του Ολύμπου: το Λιτόχωρο και το Δίον από την ανατολική πλευρά, την Παλαιά Βροντού και την Πέτρα από τη βόρεια, το Πύθιο και τον Κοκκινοπηλό από τη δυτική, τον Σπαρμό και την Καρυά από τη νοτιοδυτική και νότια.

Οι οικισμοί περιμετρικά του Ολύμπου, μαρτυρούν ιστορίες άμεσα εξαρτημένες από τη φύση γύρω τους. Οι άνθρωποι που έζησαν στη σκιά του ορεινού όγκου, έγιναν κυνηγοί και υλοτόμοι που ικανοποίησαν τοπικές, αλλά και εθνικές ανάγκες σε δασικά προϊόντα. Έγιναν κτηνοτρόφοι που βόσκησαν επί αιώνες τα κοπάδια τους στις πλαγιές και στα αλπικά λιβάδια του. Οι άνθρωποι του Ολύμπου δούλεψαν νεροπρίονα και καταραμοκάζανα. Έγιναν μυλωνάδες, αγωγιάτες-οδηγοί (*κυρατζήδες*) που μετέφεραν με τα ζώα τους προϊόντα και ανθρώπους, σαμαράδες, πεταλωτές και κατασκευαστές κάρων που αφθονούσαν στους «δρόμους» του.

Ο Όλυμπος υπήρξε πλούσια πηγή δασικών προϊόντων. Το ξύλο του ρόμπολου χρησιμοποιήθηκε για οικοδομικές κατασκευές, οικιακά αντικείμενα, ξυλόγλυπτα, ακόμη και για την κατασκευή μικρών πλοίων. Με τα πλοιάρια τους, οι κάτοικοι του Λιτοχώρου μετέφεραν ξυλεία στη Θεσσαλονίκη και τη Χαλκιδική, στις Σποράδες, στη Μυτιλήνη, στη Θεσσαλία. Η υλοτομία υπήρξε συστηματική έως το 1928, όπως και η λειτουργία του νεροπρίονου στη θέση «Πριόνια» στον Ενιπέα. Σήμερα, ασκείται στα Μοναστηριακά Δάση Ι. Μ. Αγίου Διονυσίου και Σπαρμού, στο δάσος του Ψυχιατρικού Νοσοκομείου Πέτρας, στο Δημόσιο Δάσος Κοκκινοπηλού και στο Συνιδιόκτητο Δάσος Καρυάς. Η νομαδική κτηνοτροφία ασκείται έως σήμερα, αλλά σε πολύ περιορισμένη έκταση.

2. Λιτόχωρο

Αμφιθεατρικά κτισμένο στους ανατολικούς πρόποδες του βουνού, σε υψόμετρο 300 μέτρων, στην είσοδο του φαραγγιού του Ενιπέα, το Λιτόχωρο σηματοδοτεί την πιο διάσημη πύλη εισόδου, την αφετηρία του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4 στον Όλυμπο, το οποίο οδηγεί στις ψηλότερες κορυφές. Και από εκεί συνεχίζει στον Κοκκινοπηλό, για να αποκαλύψει μία διαφορετική όψη του βουνού, αυτή που απολαμβάνουν τα χωριά της Ελασσόνας.

Μια παράδοση θέλει το Λιτόχωρο να ιδρύεται από τους κατοίκους της Πίμπλειας, μιας αρχαίας κώμης κοντά στο Δίον. Μία άλλη αναφέρει ότι ο αυτοκράτορας Θεοδόσιος (379-395 μ.Χ.), θέλοντας να εκχριστιανίσει τους κατοίκους της περιοχής, εγκατάστησε εκεί νησιωτικές χριστιανικές οικογένειες. Το παλαιότερο ιστορικό δεδομένο για το Λιτόχωρο αποτελεί το Συναξάριο της Ακολουθίας του Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω στις αρχές της δεκαετίας του 1530.

Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας, το Λιτόχωρο θα αναδειχθεί σε ναυτική δύναμη, έχοντας τον μεγαλύτερο εμπορικό στόλο στο Βόρειο Αιγαίο και θα αποτελέσει ένα από τα σπουδαιότερα πολιτιστικά και εκπαιδευτικά κέντρα της περιοχής. Το 1878 θα ξεσπάσει η επανάσταση του Ολύμπου και θα σχηματιστεί στο Λιτόχωρο η Προσωρινή Κυβέρνηση της Μακεδονίας, με στόχο την ένωσή της με την υπόλοιπη Ελλάδα, η οποία θα πραγματοποιηθεί τελικά το 1912. Κατά τη διάρκεια του Β' Παγκοσμίου Πολέμου, ο Όλυμπος θα γίνει πάλι καταφύγιο και πυρήνας αντίστασης, ενώ το 1946 η επίθεση ανταρτών στο Σώμα Χωροφυλακής Λιτοχώρου θα σημάνει την έναρξη του Εμφύλιου Πολέμου.

Επιφάνεια πάνω από οθόνη αφής με κοπτικά γράμματα / 0,80x0,47

Δρόμοι προς τις κορυφές

Πολυμεσική εφαρμογή για οθόνη αφής Εκθέματος 6

Αναλυτική παρουσίαση των μονοπατιών. Σύντομη περιγραφή κάθε διαδρομής και εικόνες στατικές, αλλά και 360° από σημεία χαρακτηριστικά.

Επιφάνεια - διαφανοσκόπιο (πλάι σε εφαρμογή) / 1,40x1,40

Μονοπάτια του Ολύμπου

Τα μονοπάτια του Ολύμπου εξυπηρέτησαν αρχαίες λατρείες, ικανοποίησαν βιοποριστικές ανάγκες, μετέφεραν προϊόντα, κοπάδια και ανθρώπους. Της ανατολικής και βορειοανατολικής πλευράς ανοίχθηκαν από υλοτόμους που εκμεταλλεύθηκαν τις κατάφυτες πλαγιές του τόπου τους. Στη δυτική και νότια πλευρά, τους «δρόμους» άνοιξαν κτηνοτρόφοι, λόγω της δυνατότητας εύκολης και γρήγορης πρόσβασης των κοπαδιών στα αλπικά λιβάδια. Με την ίδρυση του Εθνικού Δρυμού, τη μείωση της υλοτομίας και τη συρρίκνωση της νομαδικής κτηνοτροφίας, τα περισσότερα μονοπάτια εγκαταλείφθηκαν. Με την ανάπτυξη του τουρισμού, συντηρήθηκαν και οργανώθηκαν για να εξυπηρετήσουν ορειβάτες και επισκέπτες. Αρχαία ή σύγχρονα ανοιγμένα, κύρια ή δευτερεύοντα, τα μονοπάτια του Ολύμπου συνθέτουν σήμερα ένα εκτεταμένο δίκτυο που ξεπερνά τα 160 χιλιόμετρα, προκαλώντας για ανάβαση σε μυθικές άκρες του κόσμου.

Έκθεμα 7 (Προετοιμασία ανάβασης από ζώνη σε ζώνη)

Διαφανοσκόπιο 1 / 1,44x1,32

Η ανάβαση σε «ζώνες»

Από τη μεσογειακή ζώνη στους πρόποδες έως το αλπικό, σχεδόν απόκοσμο, τοπίο των κορυφών του, ο Όλυμπος αποκαλύπτεται διαρκώς διαφορετικός. Ορατές και μη αλλαγές, αλλαγές στα πετρώματα, στη σύσταση του εδάφους και στη γεωμορφολογία, αλλαγές στο υψόμετρο, στο κλίμα, στην έκθεση κάθε πλαγιάς, σηματοδοτούν αλλαγές στη βλάστηση, οργανώνουν περιβάλλοντα διαφορετικά για τα ζώα, φιλοξενούν ανθρώπινες εγκαταστάσεις διαφορετικής φυσιογνωμίας, συνθέτουν εικόνες αλλιώς από τη μία υψομετρική ζώνη στην επόμενη και από τη μία πλευρά του βουνού στην άλλη.

Διαφανοσκόπιο 2 / 1,44x1,32

Φωτογραφία ανάβασης

Έκθεμα 8

Επιφάνεια Forex (Όψη Α) / 2,30 X 1,44

Εικαστική σύνθεση – διάγραμμα κορυφών

ΕΝΟΤΗΤΑ 3 (Γ' ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΣΤΗ ΖΩΝΗ ΤΩΝ ΑΕΙΦΥΛΛΩΝ ΠΛΑΤΥΦΥΛΛΩΝ (300 – 500 ΜΕΤΡΑ)

Έκθεμα 8

Επιφάνεια Forex (Όψη Β) / 2,30 X 1,44

Εικαστικό για ορειβασία

Προθήκη επιδαπέδια

Πραγματικά αντικείμενα - εξαρτήματα ορειβασίας

Ταινία προβολής σε οθόνες 64" εκθέματος 8

Εναλλασσόμενες εικόνες σύγχρονης ορειβασίας και αναρρίχησης

Έκθεμα 9 - Μεταλλική κατασκευή (κύλινδροι Φ200 και Φ50)

Σήμανση ζώνης - υψομέτρου

Στους πρόποδες του Ολύμπου

300-500 m

Έκθεμα 10 (Βλάστηση & χλωρίδα)

Κατασκευή αποτελούμενη από επιφάνειες (0,58x0,58) σε βινύλιο (8 τεμάχια),

διαφανοσκόπια (6 τεμάχια) και προθήκες για πραγματικά υλικά (4 τεμάχια)

Η μεσογειακή βλάστηση

Στις **ανατολικές πλαγιές** του Ολύμπου έως τα 500 μέτρα, κυριαρχεί η μεσογειακή βλάστηση. Την αντιπροσωπεύουν αείφυλλα πλατύφυλλα είδη όπως η αριά, το πουργάρι, η κουμαριά, η γλυστροκουμαριά, το φιλίκι, η άρκευθος, το ρείκι. Μαζί τους, συνυπάρχουν φυλλοβόλα είδη όπως ο φράξος, το σφενδάμι, η κουτσουπιά, η κοκκορεβυθιά, το χρυσόξυλο, η μελικοκκιά. Σε μεγάλη έκταση της ανατολικής πλευράς, τα αείφυλλα πλατύφυλλα φθάνουν έως και τα 1.000 μέτρα.

Στη **βορειοανατολική και βόρεια πλευρά**, η αυξημένη υγρασία ευνοεί την ανάπτυξη μικτού δάσους φυλλοβόλων και αείφυλλων δρυών, με κυρίαρχα είδη τη χνοώδη και την πλατύφυλλη δρυ. Έντονη και χαρακτηριστική ανάμεσά τους είναι η παρουσία δένδρων αριάς μεγάλου ύψους.

Στη δυτική, νοτιοδυτική και νότια πλευρά κυριαρχεί το πουργάρι που φθάνει έως τα 1.200 μέτρα, εξαιτίας του ηπειρωτικού κλίματος, αλλά και των έντονων, κατά το παρελθόν, πιέσεων από τη βόσκηση.

Στα υψηλότερα όρια της μεσογειακής ζώνης, εισέρχεται κατά θέσεις η μαύρη πεύκη και η υβριδογενής ελάτη, η οποία μάλιστα στον Όλυμπο φθάνει ακόμη και χαμηλότερα από το υψόμετρο των 300 μέτρων.

Ορχιδέες, ανεμώνες, κρίκοι, αγριονεραγκούλες, γαϊδουράγκαθα με εντυπωσιακά άνθη, είδη ενδημικά όπως η σουμπριέτα η θεσσαλική, το κενταύριο του Γκρμπάβατς, το κενταύριο του Λιτοχώρου, το μελάμπυρο το βλεφαρυδωτό, η οφρύς της Ελένης και μια αφθονία ειδών τυπικών της μεσογειακής ζώνης, όπως η λαδανιά και το θυμάρι, είναι αντιπροσωπευτικά ενός τεράστιου φυτικού πλούτου.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών (όνομα ή και κειμενολεξάντα)

(είδη προς τελική επιλογή)

Ανεμώννα (*Anemone ranonina*)

Η ονομασία *Anemone*, κατά μία ερμηνεία, προέρχεται από τη λέξη *άνεμος*, καθώς οι αρχαίοι Έλληνες πίστευαν ότι άνθιζε όταν φυσούσε. Στην πραγματικότητα ανθίζει νωρίς την άνοιξη.

Κολχικό (*Colchicum bivonae*)

Οφείλει το όνομά του στο αρχαίο ελληνικό *κολχικόν*, φυτό με δηλητηριώδεις ρίζες ή στο λατινικό *colchis* που παραπέμπει στην αφθονία του είδους στην Κολχίδα.

Κρόκος (*Crocus cancellatus*)

Η Ελλάδα είναι από τις χώρες με τα περισσότερα είδη κρόκων. Το είδος *cancellatus* είναι από τα πιο κοινά και από τα πρώτα που ανθίζουν το φθινόπωρο.

Λαδανιά (*Cistus creticus*)

Από τη λαδανιά βγαίνει το λάβδανο, ρητίνη με φαρμακευτικές ιδιότητες και χρήση στην αρωματοποιία από την αρχαιότητα. Η συλλογή της περιγράφεται από τον Ηρόδοτο και τον Διοσκουρίδη.

Θυμαρί (*Thymbra capitata*)

Στην Ελλάδα φύονται περισσότερα από 40 είδη θυμαριού.

Δρακοντιά ή φιδόχορτο (*Dracunculus vulgaris*)

Η μυρωδιά ...σάπιου κρέατος που αναδίδουν τα άνθη της, προσελκύει και παγιδεύει στη σπάθη της μύγες και άλλα έντομα. Με την κίνησή τους, η γύρη προσκολλάται στο σώμα τους και έτσι, όταν απελευθερωθούν, τη μεταφέρουν από άνθος σε άνθος.

Σαρκοθρόφι (*Salvia viridis*)

Συγγενικό είδος με το φασκόμηλο, ξεχωρίζει από τα δύο μεγάλα μωβ βράκτια που εκπύσσονται στην άκρη του βλαστού και δίδουν την εντύπωση λουλουδιών.

Αγριόλυκο (*Bellardia trixago*)

Ως ημιπαράσιτο, παραπλανά με τα εντυπωσιακά λευκορόδινα άνθη για να κλέψει πολύτιμα θρεπτικά συστατικά από τους ξενιστές του και να τα χρησιμοποιήσει στη φωτοσύνθεση.

Φριτιλάρια της Μεσσήνης (*Fritillaria messanensis*)

Η ονομασία *fritillaria* προέρχεται από τη λατινική *fritillus* (=σκακιέρα) και παραπέμπει στο πλέγμα των τετραγώνων που φέρουν τα λουλούδια ορισμένων ειδών.

Προθήκες (φύλλα, καρπός, ίσως άνθος και φλοιός)

Προθήκη 1:

- Πουρνάρι, *Quercus coccifera*

Προθήκη 2:

- Αριά, *Quercus ilex*

Προθήκη 3:

- Χνοώδης δρυς, *Quercus pubescens*

Προθήκη 4:

- Πλατύφυλλη δρυς, *Quercus frainetto*

Έκθεμα 11/Πλευρά Α' (Αβιοτικά γνωρίσματα με έμφαση σε αυτά της χαμηλής ζώνης)

Επιφάνεια plexi glass με κοπτικά γράμματα 1,97x0,29 (Όψη Α)

Στη ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Γ) **Πετρώματα**

Τα πετρώματα του Ολύμπου είναι κυρίως δολομιτικοί ασβεστόλιθοι και δολομίτες. Παρότι στα χαμηλά και μεσαία υψόμετρα συνυπάρχουν με άλλα πετρώματα, είναι αυτά που χαρακτηρίζουν τον ορεινό όγκο, υπαγορεύουν την ιδιαίτερη γεωμορφολογία του, επηρεάζουν το κλίμα, τις υδρολογικές συνθήκες, τη βλάστηση. Στις ανατολικές πλαγιές, οι ασβεστόλιθοι κατεβαίνουν έως τα 200 μέτρα, στις βόρειες και δυτικές φθάνουν έως τα 1.200 μέτρα, ενώ από τα 2.000 μέτρα και πάνω κυριαρχούν απόλυτα.

Χαρακτηριστικές στους ανατολικούς πρόποδες είναι οι αλλουβιακές αποθέσεις που μαρτυρούν την εποχή των παγετώνων στον Όλυμπο. Καλύπτουν μια ζώνη μήκους 30 χιλιομέτρων περίπου, από τις παρυφές του βουνού έως τις Πιερικές ακτές και από την περιοχή της Βροντούς έως τη Σκοτίνα.

Κλίμα

Ο Όλυμπος είναι γνωστός για τα μικροκλίματά του. Στους πρόποδες, το κλίμα είναι μεσογειακό με ήπιους, βροχερούς χειμώνες και ζεστά, ξηρά καλοκαίρια. Οι παραθαλάσσιες βορειανατολικές πλευρές δέχονται περισσότερες βροχές από τις ηπειρωτικές νοτιοδυτικές, γεγονός που επηρεάζει καθοριστικά τη βλάστηση. Όσο το υψόμετρο αυξάνει, τα φαινόμενα εντείνονται. Οι διακυμάνσεις της θερμοκρασίας και της υγρασίας είναι συχνά μεγάλες και απότομες. Ο χειμώνας γίνεται ολοένα πιο βαρύς, οι βροχοπτώσεις και οι χιονοπτώσεις άφθονες, τα καλοκαίρια πιο δροσερά και ξηρά. Για κάθε 200 περίπου μέτρα ανάβασης, η θερμοκρασία υπολογίζεται ότι πέφτει κατά 1 °C.

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Α)

Γεωμορφολογία

Η έντονη διάβρωση των ασβεστολιθικών πετρωμάτων από το νερό της βροχής και του χιονιού, έδωσε στον Όλυμπο εντυπωσιακούς σχηματισμούς, κορυφές με λεπτές σπασμένες δολομιτικές πλάκες, καταβόθρες και βάραθρα στα μεγάλα υψόμετρα (π.χ. Μικρά και Μεγάλα Καζάνια, Μικρή και Μεγάλη Γούρνα, Γούρνα Στεφανιού, Γούρνα Σταυροϊτιάς), λάκκες (Αγίου Αντωνίου, Καλόγερου, Μεταμόρφωσης, Φράγκου Αλώνι, Κακάβρακα, Χότζα, Γρίβα), αλπικά λιβάδια και οροπέδια (Μπάρα, Μουσών, Λάκκα Προφήτη Ηλία, Λιβαδάκι), απότομες πλαγιές και βαθιές χαράδρες, κυρίως στην ανατολική και βόρεια πλευρά. Στις πλευρές αυτές, το ανάγλυφο είναι πιο έντονο, με βαθύτερες χαραδρώσεις και καλά σχηματισμένο υδρογραφικό δίκτυο, ως αποτέλεσμα της μεγαλύτερης διάβρωσης και πιθανής ταχύτερης ανύψωσης του ορεινού όγκου. Η δυτική και νότια πλευρά χαρακτηρίζονται από πιο ήπιο ανάγλυφο, με μικρότερες κλίσεις.

Οι πιο χαρακτηριστικές χαράδρες του Ολύμπου είναι του Μαυρόλογγου-Ενιπέα (μήκους 14 χιλιομέτρων) και του Μαυρατζά-Σπαρμού (μήκους 13 χιλιομέτρων), οι οποίες τέμνουν σχεδόν στα δύο τον ορεινό όγκο. Εξίσου εντυπωσιακές είναι οι κοιλάδες του ρέματος της Ζιλιάνας στα όρια με τον Κάτω Όλυμπο, του ρέματος Ξερολάκκι στα βορειοδυτικά, των ρεμάτων Παπά και Ορλιά στα βορειοανατολικά.

Οι ασβεστόλιθοι επηρεάζουν καθοριστικά και τις υδρολογικές συνθήκες, καθώς απορροφούν γρήγορα το νερό της βροχής και του χιονιού. Έτσι, στα μεγάλα υψόμετρα του βουνού όπου τα ασβεστολιθικά πετρώματα είναι κυρίαρχα, δεν υπάρχουν πηγές. Στη χαμηλή ζώνη, η σημαντικότερη ανάβλυση νερού γίνεται μέσω του συστήματος των πηγών Δίου-Καρίτσας (πηγές Βαρικού).

Επιφάνεια Forex 1,97x0,78 (Όψη Γ)

Μύκητες

Στον Όλυμπο έχουν καταμετρηθεί έως σήμερα 326 είδη μυκήτων, 67 από τους οποίους είναι σπάνιοι. Στα χαμηλά υψόμετρα αναπτύσσεται μεγάλη ποικιλία ειδών, όπως ο άστρειος ο υγρομετρικός, ο κόπρινος ο τριχωτός, ο δακρυμύκης ο σταγονόμορφος, το *αυτί του Ιούδα* ή επιστημονικά *αουρικούλάρια η ωτιόμορφη*, ο σουίλλος ο βοδινός.

Το μυριόστομα το διάτρητο, σπάνιο στην Ευρώπη και στην Ελλάδα, καταγράφηκε κοντά στον Αϊ Γιάννη Λιτοχώρου, κάτω από αριές. Για τον υγροφόρο τον κοκκινωπό, η Ελλάδα σηματοδοτεί το νοτιότερο όριο εξάπλωσής του στην Ευρώπη. Παρότι θεωρείται ότι έχει εξαφανισθεί στη Βόρεια Ευρώπη, στον Εθνικό Δρυμό Ολύμπου αφθονεί. Βρέθηκε κοντά στο Λιτόχωρο να συμβιώνει και αυτός με την αριά. Στην ίδια περιοχή παρατηρήθηκε και ο σπάνιος στη χώρα κορτινάριος ο θαλασσίας να συμβιώνει με την ελάτη. Το *αρνάκι* ή επιστημονικά *ερείκιο το τριχωτό*, που προτιμά γέριες δρύες με κουφάλες, καταγράφηκε στις νότιες πλαγιές του βουνού, προς τον Κάτω Όλυμπο. Παρότι είναι είδος σπάνιο και προστατευόμενο ως κινδυνεύον, συλλέγεται εντατικά.

Είδη για παρουσίαση

Άστρειος ο υγρομετρικός, *Astreus hygrometricus*

Κόπρινος ο τριχωτός, *Coprinus comatus*

Δακρυμύκης ο σταγονόμορφος, *Dacrymyces stillatus*

Αυτί του Ιούδα ή αουρικούλάρια η ωτιόμορφη, *Auricularia auricula-judae*

Σουίλλος ο βοδινός, *Suillus bovinus*

Μυριόστομα το διάτρητο, *Myriostoma coliforme*

Υγροφόρος ο κοκκινωπός, *Hygrophorus russula*

Κορτινάριος ο θαλασσίας, *Cortinarius salor*

Αρνάκι ή ερείκιο το τριχωτό, *Hericiium erinaceus*

Έκθεμα 11/Πλευρά Β' (Παλιδα)

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Β)

Θηλαστικά

Ο Εθνικός Δρυμός και η ευρύτερη περιοχή φιλοξενούν 35 είδη θηλαστικών, τα περισσότερα από τα οποία είναι μόνιμοι κάτοικοι. Ορισμένα από τα θηλαστικά που ζούσαν παλαιότερα στον ορεινό όγκο, όπως ο λύγκας και το ελάφι, έχουν πλέον εξαφανισθεί. Σήμερα, την άγρια ζωή αντιπροσωπεύουν είδη όπως το αγριόγιδο, το ζαρκάδι, το αγριογούρουνο, η αλεπού, η αγριόγατα, το κουνάβι, ο ασβός, ο λαγός, ο σκίουρος, η νυφίτσα, αλλά και μικροθηλαστικά όπως νυχτερίδες και ποντικοί. Στην περιοχή της Πέτρας και του Κάτω Ολύμπου, αλλά και στο Οροπέδιο των Μουσών, επανεμφανίσθηκε πρόσφατα και η καφέ αρκούδα. Η παρουσία του λύκου θεωρείται περιστασιακή ή εποχική, καθώς εκτιμάται ότι ακολουθεί τα κοπάδια κτηνοτροφικών ζώων.

Αντιπροσωπευτικοί κάτοικοι στους πρόποδες του Ολύμπου είναι οι νυφίτσες, τα κουνάβια, οι ασβοί, οι σκαντζόχοιροι, οι μυγαλές, οι δασοποντικοί, οι λαγοί, οι αλεπούδες και διάφορα είδη νυχτερίδων.

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Α-πίσω πλευρά)

Πουλιά

Στα χαμηλά υψόμετρα με την πλούσια μακία βλάστηση και τα πουργαροτόπια, στα λιβάδια, στα ρέματα και στις αγροτικές εκτάσεις περιφερειακά του βουνού, φτεροκοπούν καρδερίνες, αηδόνια, σιρλοτσίχλονα, φλώροι, ασπροκωλίνες, κοκκινότσιροβάκοι, μαυροτσιροβάκοι, θαμνοτσιροβάκοι, πέρδικες, ωχροστριτσίδες, τρυγόνια, μελισσοφάγοι, τσαλαπετεινοί, αετομάχοι, γιδοβύζια κοκκινοκεφαλάδες. Μαυροπελαργοί αναζητούν τροφή όπου υπάρχει νερό, πετρίτες κατεβαίνουν επίσης

για να κυνηγήσουν τη λεία τους, ενώ χιονοψάλτες αναζητούν καταφύγιο τον χειμώνα.

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Α-πίσω πλευρά)

Ασπόνδυλα

Στον Όλυμπο έχουν καταγραφεί έως σήμερα περίπου 200 είδη ασπόνδυλων. Τον κόσμο τους απαρτίζουν πεταλούδες, λιβελούλες, ακρίδες, κολεόπτερα κ.ά. Κάποια είδη είναι σημαντικά σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η ακρίδα *Poecilimon thessalicus*, ενδημική της Ελλάδας και η πεταλούδα *Lycaena ottomanus* που αγαπά τις υγρές κοιλάδες στα δάση των αείφυλλων και είναι ενδημική στη Βαλκανική χερσόνησο. Η πεταλούδα *Erynnis marlogi* προτιμά τις περιοχές με θυμάρι, ενώ η πεταλούδα *Lycaena thesamon* τρέφεται σε φυτά λάπαθου. Άμεσα εξαρτώμενες από το νερό, οι λιβελούλες (*Ophiogomphus forcipatus*, *Calopteryx virgo*, *Sympetrum meridionale*, *Libellula depressa*, *Cordulegaster heros* κ.ά.) είναι αμέτρητες στον Ενιπέα και εξαιρετικοί δείκτες της ποιότητας των νερών του.

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Α-πίσω πλευρά)

Αμφίβια & ερπετά

Αμφίβια στις ρεματιές και τις εποχικές λιμνούλες, όπως η σαλαμάνδρα, ο κοινός και ο μακεδονικός τρίτωνας, η κιτρινομπομπίνα, ο ελληνικός βάτραχος και ερπετά, όπως η πράσινη σαύρα, το κονάκι, η μεσογειακή χελώνα, ο λαφιάτης, το αγιόφιδο, η οχιά, επιτείνουν τη σπουδαιότητα του Ολύμπου.

Από τα 9 είδη αμφιβίων και τα 21 είδη ερπετών που έχουν έως σήμερα καταγραφεί, τα περισσότερα προστατεύονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο, όπως η στικτή χελώνα, ο λαφίτης και η μεσογειακή χελώνα.

Στα χαμηλά υψόμετρα παρατηρούνται είδη κοινά, όπως ο βαλκανοβάτραχος, ο τυφλίτης, ο κυρτοδάκτυλος, η σαίτα, η οχιά, ο έφιος, ο σαπίτης και είδη ενδημικά ή σπάνια, όπως η κρασπεδωτή χελώνα, το σιλιβούτι και το σπιτόφιδο. Η στικτή νεροχελώνα έχει βρεθεί μόνο στα νερά του αρχαιολογικού χώρου του Δίου.

Επιφάνεια plexi glass 1,20x0,60 (Όψη Β)

Ορχιδέες

Εντυπωσιακής ομορφιάς, με παράξενα άνθη και περίπλοκη βιολογία, οι ορχιδέες προκάλεσαν δεισιδαιμονίες και θρύλους λαών όλου του κόσμου, ενώ η ιατρική της αρχαιότητας απέδωσε σε αυτές αφροδισιακές ιδιότητες. Ο Όλυμπος φιλοξενεί περισσότερα από 50 είδη, πολλά από τα οποία φύονται στη ζώνη των αείφυλλων πλατύφυλλων, όπως η ανακαμπτής η πυραμιδοειδής και η νηπία, η δακτυλόριζα της Ρώμης, η νεοτινέα η τριοδοντωτή, ο όρχις ο ολιγανθής, ο πιθηκοειδής και ο τετράστικτος. Ανάμεσά τους ξεχωρίζουν οι ορχιδέες του γένους *Ophrys*, τα γνωστά *μελισσάκια*, που μοιάζουν με θηλυκά έντομα, εξαπατώντας και προσελκύοντας αρσενικά έντομα για να μεταφέρουν τη γύρη. Τα άνθη τους εκλύουν χημικές ουσίες επίσης παρόμοιες με τις φερομόνες των θηλυκών εντόμων. Σε αυτά συγκαταλλέγονται η οφρύς η μαστοφόρος, η μελισσοφόρος, η οιστροφόρος, η οφρύς της Ελένης.

Είδη για παρουσίαση

Οφρύς η μαστοφόρος, *Ophrys sphegodes* subsp. *mammosa*

Οφρύς η μελισσοφόρος, *Ophrys apifera*

Οφρύς η οιστροφόρος, *Ophrys oestrifera*

Οφρύς της Ελένης, *Ophrys helenae*

Ανακαμπτής η πυραμιδοειδής, *Anacamptis pyramidalis*

Ανακαμπτής η νηπία, *Anacamptis morio*

Δακτυλόριζα της Ρώμης, *Dactylorhiza romana*

Νεοτινέα η τριοδοντωτή, *Neotinea tridentata*

Όρχις ο ολιγανθής, *Orchis pauciflora*

Όρχις ο πιθηκοειδής, *Orchis simia*, που τα άνθη του μοιάζουν με πιθηκάκι

Όρχις ο τετράστικτος, *Orchis quadripunctata*, που πήρε το όνομά του από τα τέσσερα στίγματα στα άνθη

Έκθεμα 12/Όψη Α' (Αρχαιολογικοί χώροι)

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα/2,45x0,10

Θέσεις προϊστορικές, πόλεις αρχαίες

Επιφάνεια forex/2,45x1,72

Στο πλούσιο περιβάλλον του Ολύμπου οργανώθηκαν κοινωνίες ανθρώπων από τους προϊστορικούς χρόνους. Αρχιτεκτονικά κατάλοιπα και κινητά ευρήματα ήρθαν στο φως σε οικισμούς και νεκροταφεία της Εποχής του Χαλκού και του Σιδήρου, για να φωτίσουν την καθημερινή ζωή, την κοινωνική οργάνωση, τις θρησκευτικές αντιλήψεις ανθρώπων που έζησαν στην περιοχή των αρχαίων Λειβήθρων, της Τοπόλιανης, του Λιτοχώρου, του Δίου και της Καρίτσας, της Βροντούς, του Λόφου, της Ράχης και των Φωτεινών, στην περιοχή του Πύθιου και της Καρυάς, στις «Σπάθες» του Αγίου Δημητρίου, στις «Τρεις ελιές» της Πέτρας.

Στους αρχαίους χρόνους, περιμετρικά του ορεινού όγκου οργανώθηκαν σπουδαίες πόλεις όπως το Δίον, τα Λειβήθρα, η Πέτρα, το Πύθιον.

Δίον

Στις ανατολικές παρυφές του Ολύμπου, στην εύφορη πεδιάδα της Πιερίας, σε έναν τόπο με πλούσια βλάστηση και αφθονία πηγαιών νερών, το Δίον υπήρξε ο τόπος πανάρχαιης λατρείας του Ολυμπίου Διός και το επίσημο θρησκευτικό κέντρο των Μακεδόνων από τα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. Ήταν τότε που ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αρχέλαος καθιέρωσε τα «Εν Δίω Ολύμπια», τους ολυμπιακούς αγώνες προς τιμή του Δία και των κορών του, των Μουσών. Έκτοτε, το Δίον θα αναδειχθεί στο μεγαλύτερο μακεδονικό ιερό που θα δεχθεί αναθήματα βασιλέων όπως ο Μ. Αλέξανδρος. Στα χρόνια των διαδόχων του, η πόλη θα αποκτήσει μνημειακή μορφή. Επίσης μεγάλη αίγλη θα γνωρίσει και ως ρωμαϊκή επαρχία τον 2ο και 3ο αιώνα μ.Χ., αλλά και ως έδρα επισκοπής τον 4ο αιώνα, με την επικράτηση του χριστιανισμού. Το Δίον θα ολοκληρώσει τον κύκλο ζωής του τον 5ο αιώνα μ.Χ.

Η ιερή πόλη των Μακεδόνων αποκαλύπτεται σταδιακά και συστηματικά από το 1973, συναρπάζοντας με τα αποτελέσματα της αρχαιολογικής έρευνας. Πλακόστρωτοι δρόμοι, δημόσια κτήρια και ιδιωτικές επαύλεις εντός των τειχών, τεκμηριώνουν μια πόλη μνημειακής μορφής και μεγάλου πλούτου. Ιερά που ανασκάφηκαν εκτός των τειχών, της Δήμητρας και Κόρης, της Ίσιδας, του Ασκληπιού, το ιερό του Ολυμπίου Διός και το ιερό του Διός Υψίστου, βεβαιώνουν έναν τόπο μοναδικής σπουδαιότητας. Σήμερα, ο αρχαιολογικός χώρος του Δίου, έκτασης 1.500 στρεμμάτων, είναι από τους σημαντικότερους της Ελλάδας και πυρήνας ενός πρότυπου αρχαιολογικού πάρκου ενημέρωσης και αναψυχής.

Πάγκος με διαφανοσκόπιο/2,55x0,64

Λειβήθρα

Τα Λειβήθρα περιγράφονται από τον Πausανία (2ος αιώνας μ.Χ.) «εν τω Ολύμπω», εκεί που το βουνό στρίβει από τη Θεσσαλία και κοιτά προς τη Μακεδονία. Η θέση τους ταυτίστηκε το 1914 στην είσοδο του ρέματος της Ζιλιάνας που χωρίζει τον Άνω από τον Κάτω Όλυμπο.

Η παράδοση συνδέει τα αρχαία Λειβήθρα με τον ξακουστό Ορφέα, που με τη φωνή και τη λύρα του προσέλκυε τα άγρια ζώα, σταματούσε τη ροή των ποταμών, έκανε τα δένδρα να τον πλησιάζουν όταν αντηχούσε στα δασωμένα φαράγγια του

Ολύμπου. Σύμφωνα με μία εκδοχή του μύθου του, θανατώθηκε βάνουσα από γυναίκες της Πιερίας, οι οποίες ξέπλυναν το φονικό στα νερά του Ελικώνα. Ο ποταμός εξαφανίστηκε μέσα στη γη και βγήκε ξανά στο Δίον, κατακόκινος και με το όνομα Βαφύρας. Τα διαμελισμένα μέλη του Ορφέα έθαψαν στα Λείβηθρα, η μητέρα του Καλλιόπη και οι υπόλοιπες Μούσες. Και όταν τα οστά του αποκαλύφθηκαν στο φως του ήλιου από έναν βοσκό, η πόλη καταστράφηκε από τα νερά του χειμάρου *Συ* (σημερινή Ζιλιάννα), επιβεβαιώνοντας τον χρησμό που προμήνυε το τέλος της.

Πίμπλεια

Η Πίμπλεια αναφέρεται από τον αρχαίο ιστορικό Στράβωνα (1ος π.Χ-1ος μ.Χ.) ως κώμη κοντά στο Δίον και τα Λείβηθρα. Η μικρή πόλη σχετίζεται στις αρχαίες πηγές με τον ορφικό μύθο και περιγράφεται με μνημεία και πηγές αφιερωμένα στη λατρεία του Ορφέα. Στον ίδιο τόπο τιμώνταν οι εννέα Μούσες με το επίθετο *Πιμπληίδες*. Η θέση της αρχαίας πόλης δεν έχει, έως τώρα, ταυτιστεί με ασφάλεια, αν και η ανασκαφική έρευνα των τελευταίων ετών πιθανολογεί τη θέση της στην περιοχή του Πεδίου Βολής Λιτοχώρου.

Πέτρα

Στη βορειοδυτική πλευρά του Ολύμπου, στην είσοδο της κοιλάδας του Ίταμου, η Πέτρα χτίσθηκε σε ένα πέρασμα μεγάλης στρατηγικής σημασίας που εξασφάλιζε την επικοινωνία της περιοχής με τη Θεσσαλία (Περραιβία) και την Άνω Μακεδονία. Παρότι, αναφορές για την Πέτρα υπάρχουν από την αρχαιότητα, η πόλη είναι κυρίως γνωστή για τη βυζαντινή φάση της, ως έδρα επισκοπής από τον 10ο αιώνα. Τα ερείπια του κάστρου της δεσπόζουν στο εντυπωσιακό, βραχώδες ύψωμα που έδωσε στην πόλη το όνομά της.

Πύθιο και Περραιβική Τρίπολη

Στις δυτικές υπώρειες του Ολύμπου, στη λεκάνη της Ελασσόνας, η ανασκαφική έρευνα τεκμηρίωσε την «Περραιβική Τρίπολη», το Πύθιον, τη Δολίχη και την Άζωρο, τις τρεις πόλεις που είχαν κοινό στρατό, νόμισμα και διοίκηση.

Πρωτεύουσα ήταν το Πύθιον, πόλη ιερή, που φιλοξένησε το ιερό του Πυθίου Απόλλωνα, σεβαστό από όλους τους Περραιβούς, αλλά και του Απόλλωνα Δώρειου, καθώς και τα ιερά του Ποσειδώνα Πατρώου και της Αρτέμιδος. Από τον ίδιο τόπο, ο μαθηματικός και γεωγράφος Ξεναγόρας επιχείρησε την πρώτη υπομέτρηση του Ολύμπου. Η Δολίχη, κοντά στο σημερινό Σαραντάπορο, συγκέντρωνε την κεντρική στρατιωτική διοίκηση, λόγω της στρατηγικής θέσης της, ενώ η Άζωρος υπήρξε εμπορικό κέντρο, με μεγάλη ακμή και καλλιτεχνική δραστηριότητα που άνθισε οικονομικά τον 5ο και 4ο αιώνα π.Χ.

Έκθεμα 12/Β' Όψη

Βλ. ακολούθως, Ενότητα 4 «Ζώνη μαύρης πεύκης»

Έκθεμα 13 (Φαράγγι Ενιπέα)

Κεκλιμένη επιφάνεια αναλογίου με εκτύπωση σε βινύλιο

Φαράγγι Ενιπέα

Η πιο εντυπωσιακή «ρωγμή» του Ολύμπου, το πιο διάσημο πέρασμα που οδηγεί από τους πρόποδες του βουνού στις κορυφές του, το φαράγγι του Ενιπέα, μήκους 10 περίπου χιλιομέτρων, ανοίγεται εντυπωσιακό πίσω από το Λιτόχωρο, παρέχοντας μοναδική θέα των κορυφών Μύτικας και Στεφάνι.

Μέσα του κυλά ο Ενιπέας, ένας μικρός ποταμός, ένας αρχαίος θεός. Στα κρυστάλλινα νερά του λουζόταν η πανέμορφη Λητώ που γέννησε, από τον Δία, τον Απόλλωνα και την Άρτεμη. Η ερωτική του αντιζηλία με τον Ποσειδώνα για την

όμορφη Τυρώ, κόρη του βασιλιά της Ήλιδας, ήταν ο λόγος για τον οποίο ο Δίας τον καταράστηκε «να μη φθάνει ποτέ στη θάλασσα». Έτσι, ο Ενιπέας, ξεκινά από τα Πριόνια, σε υψόμετρο 1.060 μέτρων για να σταματήσει λίγο πριν τη θάλασσα, κοντά στη Σκάλα Λιτοχώρου.

Η γοητεία του μύθου του, η βλάστηση που θεριεύει στις όχθες του, οι καταρράκτες και οι βάθρες με τα πεντακάθαρα νερά, τα απομεινάρια των νερόμυλων στην είσοδο της χαράδρας του, η Παλαιά Μονή του Αγίου Διονυσίου μέσα στην πλούσια φύση του, συνθέτουν έναν τόπο μεγάλης σπουδαιότητας και σπάνιας ομορφιάς.

Η «αναρχία» της βλάστησης και η άγρια ζωή

Η βλάστηση στο φαράγγι παρουσιάζει ιδιομορφίες που ανατρέπουν τους κανόνες διαδοχής της, ως αποτέλεσμα της γεωμορφολογίας και των ποικίλων μικροκλιμάτων. Τα αείφυλλα πλατύφυλλα αναπτύσσονται πάνω από το σύνηθες υψομετρικό όριο τους, ενώ το ρόμπολο, είδος ψυχρόβιο, εμφανίζεται ακόμη και στα 400 μέτρα, φαινόμενο εξαιρετικά σπάνιο. Η συνύπαρξη ενός μεγάλου αριθμού δασικών ειδών συνθέτει στο φαράγγι εικόνες μοναδικές, όπως αυτές κοντά στη Μονή Αγίου Διονυσίου, όπου πεύκα, έλατα, οξιές, ίταμοι, γαύροι, κουφοξυλίες και λεπτοκαρυές, δημιουργούν πυκνές συστάδες.

Στα χαμηλά υψόμετρα ο πλάτανος κυριαρχεί, ενώ η παρουσία της ιτιάς αφορά σε μεμονωμένα δένδρα και μικρές συστάδες σε πετρώδεις θέσεις, μέσα στην κοίτη του ποταμού. Στους βράχους φύονται χασμόφυτα και φτέρες όπως τα σκορπίδια, η καμπανούλα η τράχηλος, ενδημικό είδος της Βαλκανικής χερσονήσου και η καμπανούλα η ποικιλόχρωμη. Χαρακτηριστικά είδη του φαραγγιού είναι και το γκρεμόχορτο, το κυπαρισσάκι ή πολύκομπο, η εντομοφάγος πινγκουικούλα.

Μέσα στην πλούσια βλάστηση, βρίσκουν καταφύγιο και τροφή σκαντζόχοιροι, νυφίτσες, αλεπούδες και κουνάβια, σαλαμάνδρες και κιτρινομπομπίνες, νερόφιδα και σπιτόφιδα, λιβελούλες, πεταλούδες κ.ά. είδη. Στον ίδιο τόπο τρέφονται και φωλιάζουν πολλά από τα πουλιά που φιλοξενεί ο Όλυμπος, ενώ οι απόκρημνες πλαγιές του φαραγγιού αποτελούν από τα σπουδαιότερα ενδιαίτηματα για σπάνια αρπακτικά όπως ο φιδαιτός και το βραχοκιρκίνεζο.

Έκθεμα 14/Όψη Β

Εντυπωσιακές εικόνες φαραγγιού Ενιπέα

...Αυτό που είναι τόσο όμορφο, σε σημείο να ξεπερνά κάθε φαντασία, είναι η χαράδρα όπου ο Ενιπέας κυλάει ορμητικά τα νερά του και η οποία ξανοίγεται πίσω από το Λιτόχωρο. Εδώ ο Όλυμπος είναι βαθιά σχισμένος απ' τους πρόποδες μέχρι τις κορυφές. Χωρίς υπερβολή θα' λεγε κανείς ότι το βλέμμα εισδύει μέχρι τα έγκατα του βουνού.

Διακρίνονται βαθύσκιατα δάση να αιωρούνται στις δύο ορθοπλαγιές αυτού του αχανούς σχίσματος. Παρατηρώντας από γκρεμό σε γκρεμό, από φαράγγι σε φαράγγι, η ματιά φθάνει μέχρι τις τελευταίες κορυφές που κλείνουν με τις μεγαλόπρεπες γραμμές τους το βάθος της χαράδρας. Απ' αυτή τη χαράδρα, όπου σε μεγάλο ύψος βρίσκεται το φημισμένο μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου, περνάει το μονοπάτι που οδηγεί στις κορυφές του Ολύμπου.

Leon Heuzey

Από το βιβλίο «Le Mont Olympe et L' Acarnanie» (1860), εκδόσεις Didot, Παρίσι
(Αναδημοσίευση στην έκδοση του Γιάννη Κυρίτση «Ο Όλυμπος του Boissonnas» το 2002)

Έκθεμα 14/Όψη Α

Βλ. ακολούθως, Ενότητα 6 «Στις Ολύμπιες κορυφές»

ΕΝΟΤΗΤΑ 4 (Δ' ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΖΩΝΗ ΜΑΥΡΗΣ ΠΕΥΚΗΣ (500 – 1.400 ΜΕΤΡΑ)

Έκθεμα 9 - Μεταλλική κατασκευή (κύλινδροι Φ200 και Φ50)
Σήμανση ζώνης - υψομέτρου

Στη μέση ορεινή ζώνη

500-1.400 m

Έκθεμα 12/Β' Όψη (Γενικό εισαγωγικό για τα βασικά γνωρίσματα της ζώνης)

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα/2,45x0,10

Η αλλαγή των συνθηκών

Επιφάνεια Forex/2,45x1,20

Όσο το υψόμετρο αυξάνει, τόσο οι συνθήκες στο βουνό μεταβάλλονται. Ο χειμώνας γίνεται πιο βαρύς με πολλές βροχοπτώσεις και χιόνια, ενώ τα καλοκαίρια είναι δροσερά και ξηρά. Παρότι τα ασβεστολιθικά πετρώματα κυριαρχούν, μαζί τους συνυπάρχουν γνεύσιοι στις δυτικές πλαγιές (από 700 έως 1.100 μέτρα) και φλύσχης στα βορειοδυτικά (από 600 έως 1.200 μέτρα). Τα πρώτα σπήλαια κάνουν την εμφάνισή τους στη ζώνη αυτή και οι πηγές είναι πολλές. Τα φυτά της μεσογειακής ζώνης δίδουν τη θέση τους στα ορεινά κωνοφόρα, με κυρίαρχη τη μαύρη πεύκη, και η οξιά. Οι κοινωνίες των ζώων διαφοροποιούνται. Οι οικισμοί των ανθρώπων απουσιάζουν.

Έκθεμα 15/Α' πλευρά (Πηγές & Σπήλαια)

Επιφάνεια plexi glass με κοπτικά γράμματα (Όψη Β)/1,97x0,29

Στη ζώνη της μαύρης πεύκης

Φωτεινή επιφάνεια plexi glass (Όψη Α)/1,20x0,60

Πηγές

Στη μέση ορεινή ζώνη, συγκεντρώνονται οι περισσότερες πηγές του Ολύμπου, καθώς μέσα στους όγκους του πορώδους δολομιτικού ασβεστόλιθου διεισδύουν άλλα πετρώματα συμπαγή, που ευνοούν τη συσσώρευση νερού.

Στον ορεινό όγκο δημιουργούνται δύο καρστικοί υδροφορείς. Ο πρώτος αναπτύσσεται στα μεγάλα υψόμετρα και εκτονώνεται στα 1.150-1.200 μέτρα, σε πηγές, όπως του Ορλιά, Παλαβός στα Πριόνια, Πυξάρι, Νερά, Παλιά Πριόνια, Αποστολίδη (Στράγγου), Κολοκυθιές, Κωστή, Ίταμος, Κλεφτόβρυση, Μαστορούλι κ.ά. Εκτός από τις πηγές αυτές που είναι μόνιμης ροής, υπάρχουν και περιοδικές που παύουν να λειτουργούν το διάστημα τέλος Αυγούστου-αρχές Σεπτεμβρίου. Στα 800-850 μέτρα, ένας δεύτερος καρστικός υδροφορέας, μικρότερης δυναμικότητας, δημιουργεί τις πηγές Αγίου Σπηλαίου, Κοκώνη, Γιάννακα, Μάνας, Σκανδαλιάρα και Αγίας Κόρης που εμφανίζονται κυρίως στις παρυφές ρεμάτων.

Φωτεινή επιφάνεια plexi glass (Όψη Β)/1,20x0,60

Σπήλαια

Στον Όλυμπο δεν έχουν εντοπισθεί έως σήμερα πολύ μεγάλα σπήλαια, παρότι δεν αποκλείεται η ύπαρξη τους, λόγω της φύσης των ασβεστολιθικών πετρωμάτων που δημιουργούν συνήθως εντυπωσιακές κοιλότητες.

Γνωστά σπήλαια είναι το Ασκηταριό (860 μέτρα) και της Ανάληψης (830 μέτρα) στο Πύθιο, η Σπηλιά Αγίου Διονυσίου (750 μέτρα) στην κοίτη του Ενιπέα και το Σπήλαιο Ζιλνιάς (650 μέτρα) στη δυτικότερη ορθοπλαγιά της χαράδρας. Από τα πιο γνωστά του Ολύμπου, το σπήλαιο Μόρια βρίσκεται βορειοδυτικά της Καρυάς, στη θέση «Μπιχτέσι» και σε υψόμετρο 1.320 μέτρων. Ανοίγεται στο χείλος της απότομης χαράδρας Κοκκινόχωμα, έχει βάθος 65 μέτρα και καταλήγει σε θάλαμο με εντυπωσιακούς σταλακτίτες και σταλαγμίτες.

Φωτεινή επιφάνεια plexi glass (Όψη Β) / 1,20x0,60 **Ορχιδέες**

Τις ορχιδέες στη ζώνη της μαύρης πεύκης εκπροσωπούν τα κεφαλάνθηρα, όπως το ερυθρό, το δαμασόνιο και το μακρόφυλλο, αλλά και οι επιπακτίδες, όπως η ελλέβορος, η μικρόφυλλος, η κομψή, η ημίκλειστη και η ενδημική του Ολύμπου. Στο παχύ στρώμα που δημιουργούν τα πεσμένα φύλλα των δένδρων αναπτύσσονται η νεοττία η φωλεά, το λιμόδωρο το εκτρωτικό, η κοραλλόριζα η τρισχιδής και το επιπόγιο το άφυλλο που αποκαλείται ορχιδέα-φάντασμα, καθώς φύεται ανάλογα με τις συνθήκες που επικρατούν. Συχνή είναι και η παρουσία του όρχεος του άρρενος με τα στικτά φύλλα, αλλά και της δακτυλόριζας της ακτεανθούς με την πλούσια ταξιανθία.

Είδη για παρουσίαση

Κεφαλάνθηρο το ερυθρό, *Cephalanthera rubra*
Κεφαλάνθηρο το δαμασόνιο, *Cephalanthera damasonium*
Κεφαλάνθηρο το μακρόφυλλο, *Cephalanthera longifolia*
Επιπακτίς η ελλέβορος, *Epipactis helleborine*
Επιπακτίς η μικρόφυλλος, *Epipactis microphylla*
Επιπακτίς η κομψή, *Epipactis gracillis*
Επιπακτίς η ημίκλειστη, *Epipactis subclausa*
Επιπακτίς του Ολύμπου, *Epipactis olympica*
Νεοττία η φωλεά, *Neottia nidus-avis*
Λιμόδωρο το εκτρωτικό, *Limodorum abortivum*
Κοραλλόριζα η τρισχιδής, *Corallorhiza trifida*
Όρχις η άρρεν, *Orchis mascula*
Δακτυλόριζα η ακτεανθής, *Dactylorhiza sambucina*

Έκθεμα 15/Β' πλευρά (Πανίδα)

Φωτεινές επιφάνειες (4) plexi glass (Όψη Α – πίσω πλευρά) / 1,20x0,60

Θηλαστικά

Θηλαστικά όπως ο λαγός και ο ασβός, ο κρικοποντικός, ο δασομουξός και ο βουνομουξός, είναι συχνοί επισκέπτες στα μεσαία υψόμετρα, όπως και η αγριόγατα που προτιμά τα δάση των φυλλοβόλων. Τα σπήλαια και τους κάθετους βράχους της ίδιας ζώνης επιλέγουν ως κατοικία πολλά είδη νυχτερίδων (παρδαλονυχτερίδα, νανονυχτερίδα, βουνονυχτερίδα, τρανορινόλοφος κ.ά).

Πουλιά

Δρυοκολάπτες, δενδροβάτες, παπαδίτσες, φυλλοσκόποι, βασιλίσκοι, κιτρινοστρισιδες, σπίνοι, κοκκινολαίμηδες, δενδροτσοπανάκοι, πετροπέρδικες, μπούφοι, σφηκιάρηδες, γερακίνες, μαυροκιρκίνεζα, δενδρογέρακα, φιδαιοί, βρίσκουν στα δάση της μαύρης πεύκης, της οξιάς και της ελάτης, όπως και στα διάκενα, τόπους κατάλληλους για να τραφούν και να προστατευτούν. Στα πυκνά δάση των φυλλοβόλων ζει ο δρυομυγοχάφτης, είδος σπάνιο, ενώ ο εντυπωσιακός συκοφάγος επιλέγει θέσεις με νερό.

Στον Όλυμπο έχει βεβαιωθεί η παρουσία 8 από τα 10 είδη δρυοκολάπτη που υπάρχουν στην Ελλάδα: ο μαύρος, ο σταχτός, ο πράσινος, ο μεσαίος, ο βαλκανικός, ο πευκοδρυοκολάπτης, ο νανοδρυοκολάπτης και ο λευκονώτης.

Αμφίβια και ερπετά

Στα οικοσυστήματα της μέσης ορεινής ζώνης ζουν ερπετά και αμφίβια, όπως ο ελληνικός βάτραχος στα φυλλοβόλα και τα μικτά δάση, ο ευκίνητος βάτραχος στα δάση φυλλοβόλων, η μπράσκα στα δάση κωνοφόρων, το κονάκι στα λιβάδια και τα φυλλοβόλα δάση, ο αβλέφαρος στα λιβάδια και τα ανοίγματα των δασών, το λιμνόφιδο και το αγιόφιδο. Στα ίδια υψόμετρα συναντώνται ο κοινός και ο μακεδονικός τρίτωνας που ζουν στις εποχικές λιμνούλες, η μεσογειακή χελώνα και ο λαφίτης που προστατεύονται σε ευρωπαϊκό επίπεδο.

Ασπόνδυλα

Το εξαιρετικά σπάνιο κολεόπτερο *Buprestis splendens* κατοικεί στους κορμούς γέρικων πεύκων, ενώ το σκαθάρι *Trichius sexualis*, που μοιάζει με μέλισσα, προτιμά τα διάκενα των δασών. Η πεταλούδα *Boloria dia* αγαπά τις βιόλες στις ξερές ασβεστολιθικές περιοχές, ενώ η πεταλούδα *Muschampia tessellum*, επιλέγει τις λιβαδικές εκτάσεις με την αραιή βλάστηση, σε μεγαλύτερα υψόμετρα. Κάτοικοι της ίδιας ζώνης είναι ο ελαφοκάνθαρος, το σκαθάρι *Morimus funereus*, το κολεόπτερο *Cerambyx cerdo* και πεταλούδες όπως οι *Zerynthia polyxena*, *Saturnia pyri*, *Argynnis pandora*, *Melanargia galathea*, *Pieris brassicae*, *Aporia crataegi*, *Colias crocea* και *Maniola jurtina*.

Επιφάνεια forex (Όψη Γ)/0,78x1,97

Μύκητες

Τα οικοσυστήματα της μέσης ορεινής ζώνης ευνοούν την ανάπτυξη μιας μεγάλης ποικιλίας μυκήτων, όπως ο αμανίτης ο μυγοκτόνος και ο φαλλοειδής, η μυκήνη η αλκαλική, η κρανοφόρος και η σεινέσειος, η μακρολεπιότα η υψηλή, η τρεμμέλλα η μεσεντερική και ο υγροφόρος ο ελαφαντοστέινος.

Η γκουεπίνια η λαχανοειδής, σπάνια στη χώρα, παρατηρήθηκε στα ελατοδάση του Εθνικού Δρυμού, όπως και η καλοσκύφη η γυαλιστερή, που αφθονεί στον Όλυμπο. Στα ελατοδάση καταγράφηκε και η πυθία η κοινή που αναπτύσσεται στα νεκρά κλαδιά, αλλά και ο υγροφόρος ο μαρτιάτικος που αναπτύσσεται στο έδαφος και παρότι αφθονεί στην Κεντρική Πίνδο, στον Όλυμπο δεν είναι τόσο κοινός.

Σπάνιος στον Όλυμπο θεωρείται και ο νεολεντίνος ο λεπιωτός, που καταγράφηκε μόνο μία φορά, σε καμένους κορμούς μαύρης πεύκης, κοντά στο Καταφύγιο «Σπήλιος Αγαπητός». Εξίσου σπάνια είδη στον Όλυμπο, αλλά και στην Ελλάδα είναι ο κοπρινέλλος ο ακτινωτός, που αναπτύσσεται στη φυλλάδα των δασών οξιάς και το ισχνόδερμα το ρητινώδες που προτιμά νεκρούς κορμούς και πρέμνα οξιάς. Το έδαφος δασών οξιάς επιλέγει η σπάνια ραμάρια η φιλανδική ποικ. η κριζοβιολετιά.

Είδη για παρουσίαση

Αμανίτης ο μυγοκτόνος, *Amanita muscaria*
Αμανίτης ο φαλλοειδής, *Amanita phalloeides*
Μυκήνη η αλκαλική, *Mycena alkalina*
Μυκήνη η κρανοφόρος, *Mycena galericulata*
Μυκήνη η σεινέσειος, *Mycena seynesii*
Μακρολεπιότα η υψηλή, *Macrolepiota procera*
Τρεμμέλλα η μεσεντερική, *Tremella mesenterica*
Υγροφόρος ο ελαφαντοστέινος, *Hygrophorus eburneus*
Γκουεπίνια η λαχανοειδής, *Guepinia helvelloides*
Καλοσκύφη η γυαλιστερή, *Caloscypha fulgens*
Πυθία η κοινή, *Pithya vulgaris*
Υγροφόρος ο μαρτιάτικος, *Hygrophorus marzuolus*
Νεολεντίνος ο λεπιωτός, *Neolentinus lepideus*

Κοπρινέλλος ο ακτινωτός, *Coprinellus radians*
Ισχνόδερμα το ρητινώδες, *Ischnoderma resinosum*
Ραμάρια η φιλανδική ποικ. η γκριζοβιολετιά, *Ramaria fennica* var. *griseolilacina*

Έκθεμα 16 (Βλάστηση & Χλωρίδα)

Κατασκευή αποτελούμενη από: επιφάνειες (0,58x0,58) σε βινύλιο (4 τεμάχια), επιφάνεια (2,98x1,18) σε βινύλιο (1 τεμάχιο), διαφανοσκόπια (4 τεμάχια) και προθήκες για πραγματικά υλικά (4 τεμάχια)

Η ζώνη της μαύρης πεύκης

Στον Όλυμπο κυριαρχούν δύο είδη πεύκης: η μαύρη και η λευκόδερμη (το ρόμπολο). Τα δάση τους καταλαμβάνουν το 45% της συνολικής έκτασης του βουνού. Αντίθετα, οι δρύες και οι οξιές, που στα περισσότερα βουνά κυριαρχούν στα αντίστοιχα υψόμετρα, στον Όλυμπο έχουν περιορισμένη εξάπλωση. Τα δάση οξιάς αντιπροσωπεύουν περίπου το 5% του συνόλου της βλάστησης, ενώ τα δρυοδάση καταλαμβάνουν το 4% και εμφανίζονται κυρίως στις βόρειες πλαγιές της χαράδρας του ρέματος Ξερολάκκι, σε υψόμετρο 600-700 μέτρων.

Στην ανατολική πλευρά, η μαύρη πεύκη διαδέχεται βαθμιαία τα αείφυλλα πλατύφυλλα και κυριαρχεί έως τα 1.600-1.700 μέτρα. Μαζί της αναπτύσσονται συστάδες υβριδογενούς ελάτης. Στις υγρές κοιλάδες, όπως του Ενιπέα και στα ανάντη του ρέματος Παπά, εμφανίζεται και η οξιά σε πυκνές συστάδες. Η παρουσία της δρυός, δεν αφορά παρά μεμονωμένα δένδρα ανάμεσα στα κωνοφόρα και λιγοστές συστάδες στην περιοχή της Παλαιάς Βροντούς και στο ρέμα της Ζιλιάνας.

Στη βόρεια πλευρά, η μαύρη πεύκη διαδέχεται το δρυοδάσος της προηγούμενης ζώνης και κυριαρχεί από τα 700-800 μέτρα υψόμετρο έως τα δασόρια, στα 1.800 μέτρα. Κατά θέσεις, στα ρέματα Ξερολάκκι και Παπά, η μαύρη πεύκη σχηματίζει πυκνές συστάδες με την ελάτη, η οποία κατεβαίνει έως και τα 600 μέτρα, στα όρια του δρυοδάσους. Στα ανώτερα τμήματα της λεκάνης του ρέματος Ξερολάκκι, από τα 1.500-1.600 μέτρα, εντοπίζονται μικροσυστάδες οξιάς σε μίξη με την ελάτη.

Στη δυτική και νότια πλευρά, τη ζώνη του πουρναριού διαδέχεται επίσης η μαύρη πεύκη που κυριαρχεί από τα 1.200 μέτρα έως τα 1.500-1.600 μέτρα. Κατά θέσεις, εντός των ρεμάτων, φθάνει έως τα 1.800 μέτρα. Οι συστάδες της είναι χαμηλότερης ποιότητας και ευρωστίας σε σχέση με αυτές της ανατολικής πλευράς.

Στη ζώνη της μαύρης πεύκης, εμφανίζεται και το ρόμπολο (από τα 1.100 μέτρα), για να τη διαδεχτεί σταδιακά και να κυριαρχήσει από τα 1.400 μέτρα και πάνω.

Στα οικοσυστήματα της μαύρης πεύκης φύονται θάμνοι όπως ο ευώνυμος, το πυξάρι, το κυδωνιάστρο, το χρυσόξυλο, η κοκκορεβυθιά, η αγριοτριανταφυλλιά, η κορονίλλα, ο χαμαικύτισος και η μαλούδα, αγρωστώδη όπως η *Melica uniflora* και η *Poa nemoralis*, φτέρες όπως οι *Polystichum aculeatum* και *Asplenium scolopendrium*, πόες όπως το αγριομελιόνι, ο στάχυς ο δασικός, η ροδακινόφυλλη καμπανούλα και το εντυπωσιακό λείριο το χαλκηδονικό. Στα ενδημικά είδη περιλαμβάνονται το άλλιο του Χελδράιχ, η δακτυλόριζα του Καλοπίσση, η επιπακτίδα του Ολύμπου, η γενίστα του Σακελλαριάδη, η γιάνκεια του Χελδράιχ, η σιληνή η ολιγανθής και η βιόλα η ψευδοελληνική.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών (με εικόνα και κειμενολεζάντα)

(είδη προς τελική επιλογή)

Μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*)

Αυτοφυής στην Ευρώπη και με ευρεία εξάπλωση στον ελλαδικό χώρο, τα δάση της συνιστούν τύπο οικοτόπου προτεραιότητας, δηλαδή ιδιαίτερης σημασίας για την Ευρωπαϊκή Ένωση, λόγω της εξάπλωσής τους αλλά και της μεγάλης βιοποικιλότητας που υποστηρίζουν.

Υβριδογενής ελάτη (*Abies borisii-regis*)

Ενδημική της Βαλκανικής, αποτελεί ένα φυσικό υβρίδιο που προέρχεται από τη διασταύρωση της λευκής με την κεφαλληνιακή (ελληνική) ελάτη.

Μαλούδα (*Staezelina unifloscuosa*)

Ημιξυλώδης χαμηλός θάμνος, ευδοκίμει στα δάση μαύρης πεύκης και είναι δείκτης παρουσίας μαγνήσιου.

Λείριο το χαλκηδονικό (*Lilium chalcedonium*)

Ενδημικός κρίνος των βουνών της Βαλκανικής, είναι από τα πιο όμορφα φυτά του Ολύμπου, με εντυπωσιακά κόκκινα άνθη.

Ελέβορος, τρελόχορτο ή σκάρφη (*Helleborus odoratus* subsp. *cyclophyllus*)

Παρότι στην Ελλάδα φύεται σχεδόν παντού, στον Όλυμπο είναι σχετικά σπάνιο είδος. Η ονομασία *Helleborus* συνδέεται με το αρχαίο ελληνικό απαρέμφατο *ελείν* (του ρήματος *αιρέω-ώ*, που σημαίνει κυριεύω) και υποδεικνύει τη δηλητηριώδη φύση του.

Μπελαντόνα (*Atropa belladonna*)

Περιέχει ατροπίνη που επιδρά στο νευρικό σύστημα και διαστέλλει τις κόρες των ματιών. Λέγεται ότι απόσταγμα του χυμού των καρπών της χρησιμοποιούσαν για αυτόν τον σκοπό από τις γυναίκες και σε αυτό οφείλει το όνομά της *belladonna* (=ωραία κυρία).

Καμπανούλα η ροδακινόφυλλη (*Campanula persicifolia*)

Χρωστά την ονομασία στην ομοιότητα των φύλλων της με τα φύλλα ροδακινιάς. Το άγριο φυτό υπήρξε πρόγονος πολλών καλλιεργούμενων ποικιλιών για ανθοκομική χρήση.

Κολομπίνα (*Aquilegia ottonis* subsp. *amaliae*)

Ενδημικό της Βαλκανικής και αρκετά σπάνιο είδος.

Κεφαλάρια η στενόλοβη (*Cephalaria tenuiloba*)

Η γεωγραφική εξάπλωσή της παραμένει αδιευκρίνιστη. Στον Όλυμπο φύεται σε βραχώδεις πλαγιές.

Γεράνι το μακρόρριζο (*Geranium macrorrhizum*)

Φύεται στις χαράδρες, σε πετρώδη εδάφη με αυξημένη εδαφική υγρασία.

Σιληνή η μικροσκοπική (*Heliosperma pusillum* subsp. *chromodontum*)

Ελληνικό ενδημικό είδος, φύεται σε ασβεστολιθικά βράχια.

Προθήκες (φύλλα, καρπός, ίσως άνθος και φλοιός)

- Μαύρη πεύκη (*Pinus nigra*)
- Υβριδογενής ελάτη (*Abies borisii-regis*)
- Οξιά (*Fagus sylvatica*)
- Ρόμπολο (*Pinus heldreichii*)

Ταινία για τη βλάστηση

Εντυπωσιακά πλάνα της βλάστησης αυτής της ζώνης.

Έκθεμα 17/A' Όψη (Βυζαντινά και μεταβυζαντινά μνημεία Ολύμπου)

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα/2,45x0,10

Ξωκλήσια και μονές

Επιφάνεια forex/2,45x1,63

Μονή Αγίου Διονυσίου του εν Ολύμπω

Από τα πιο γνωστά και ιστορικά μνημεία του Ολύμπου, η Παλαιά Μονή Αγίου Διονυσίου είναι χτισμένη μέσα στο φαράγγι του Ενιπέα, σε υψόμετρο 830 μέτρα. Ιδρύθηκε το 1542-43 από τον Άγιο Διονύσιο που ασκήτεψε σε κοντινή σπηλιά και αφιέρωσε τη μονή στην Αγία Τριάδα. Ως Σταυροπηγιακή Μονή, κατείχε ειδικά προνόμια από το Πατριαρχείο. Στα χρόνια της Τουρκοκρατίας αποτέλεσε πνευματικό φάρο, με πλούσια βιβλιοθήκη και εργαστήριο αντιγραφής

χειρογράφων, ενώ οι μοναχοί της μετείχαν ενεργά στην επανάσταση του 1821, όπως και στην επανάσταση του Ολύμπου το 1878, προσφέροντας καταφύγιο στα γυναικόπαιδα του Λιτοχώρου. Ως τόπος δράσης των αγωνιστών κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, ανατινάχθηκε το 1941 από τους Ναζί, ενώ το 1943 βομβαρδίστηκε, καταστράφηκε σχεδόν ολοσχερώς και μεταφέρθηκε νοτιότερα, έξω από το Λιτόχωρο, στο Μετόχι της Σκάλας, όπου και λειτουργεί σήμερα ως Νέα Ι.Μ. Αγίου Διονυσίου. Το καθολικό και μέρος των κτισμάτων της παλαιάς μονής έχουν αποκατασταθεί.

Πάγκος – διαφανοσκόπιο/2,55x0,64

Αγία Τριάδα Βροντούς και Αγία Κόρη

Κοντά στην Παλαιά Βροντού, μετέωρο πάνω σε βράχο με θέα τις κατάφυτες όχθες του ρέματος Παπά, το εκκλησάκι της Αγίας Τριάδας, ό,τι απέμεινε από το ομώνυμο βυζαντινό μοναστήρι του 14ου αιώνα, συνθέτει μία εξαιρετικά όμορφη και από τις πιο χαρακτηριστικές εικόνες του περιβάλλοντος του Ολύμπου.

Κοντά του, μέσα στο δασωμένο φαράγγι της Αγίας Κόρης, το ομώνυμο ξωκλήσι, κρατά ζωντανό τον θρύλο της όμορφης κοπέλας που αρνούμενη να μπει στο χαρέμι του τοπικού πασά, κατέφυγε στις χαράδρες του Ολύμπου και πέθανε από τις κακουχίες, κερδίζοντας στη συνείδηση του λαού της τίτλο της αγίας.

Μονή Πέτρας

Στη βόρεια πλευρά του Ολύμπου, σε υψόμετρο 430 μέτρων, έξω από τον οικισμό της Πέτρας, η ομώνυμη βυζαντινή μονή θεωρείται από τα σημαντικά θρησκευτικά και ιστορικά μνημεία της Ελλάδας. Το καθολικό της, αφιερωμένο στα Εισόδια της Θεοτόκου, ιδρύθηκε τον 12ο αιώνα, ενώ ο σημερινός ναός είναι κτίσμα του 18ου αιώνα. Κατά τη διάρκεια της Τουρκοκρατίας υπήρξε κέντρο της επαναστατικής δράσης του Ολύμπου και των Περίων και καταφύγιο ξακουστών αγωνιστών όπως ο Γιωργάκης Ολύμπιος και οι Λαζαίοι. Στους χώρους της λειτούργησε σανατόριο και από το 1970 έως το 2004 ψυχιατρικό νοσοκομείο.

Μονή Αγίας Τριάδας Σπαρμού

Στη νοτιοδυτική πλευρά του βουνού, στην έξοδο της χαράδρας Μαυρατζά-Σπαρμού, μέσα σε ένα κατάφυτο τοπίο και σε υψόμετρο 1.020 μέτρων, η μονή χτίστηκε τον 14ο αιώνα και αφιερώθηκε στην Αγία Τριάδα. Τον 16ο αιώνα, ως Σταυροπηγιακή υπάχθηκε στο Πατριαρχείο, ενώ τον 18ο αιώνα γνώρισε μεγάλη φήμη ως κέντρο γραμμάτων και εκπαίδευσης ιερωμένων, λογίων και διδασκάλων. Η μονή στήριξε οικονομικά την περίφημη Σχολή Τσαριτσάνης, διέθετε σπάνια έγγραφα που σήμερα φυλάσσονται στη Μονή Ολυμπιώτισσας Ελασσόνας, υπήρξε καταφύγιο κλεφτών, αρματολών και αργότερα ανταρτών του Ολύμπου.

Μονή Κανάλων

Λίγα χιλιόμετρα νότια της Καρυάς, κοντά στα Λείβηθρα, η Ιερά Σταυροπηγιακή Μονή Γενεσίου της Θεοτόκου, βρίσκεται στην κατάφυτη χαράδρα της Ζιλιάνας, σε υψόμετρο 820 μέτρων, απολαμβάνοντας πανοραμική θέα της θάλασσας. Γνωστή ως Μονή Κανάλων, χρωστά το όνομά της στο πολύπτυχο ανάγλυφο του φαραγγιού που χωρίζει τον Άνω Όλυμπο από τον Κάτω. Σύμφωνα με την παράδοση ιδρύθηκε τον 11ο αιώνα. Μεγάλη ακμή γνώρισε τον 17ο αιώνα, ενώ το σημερινό καθολικό της είναι κτίσμα του 1883. Ανακαινισμένη σήμερα, λειτουργεί ως γυναικεία μονή, υπαγμένη στη Μητρόπολη Ελασσόνας.

Σπουδαίο κέντρο γραμμάτων και εστία της προεπαναστατικής δράσης του Ολύμπου υπήρξε και η **Μονή Κλημάδων**, βόρεια της Καρυάς, η οποία το 1919 συγχωνεύθηκε με τη Μονή Κοιμήσεως της Θεοτόκου στο Σαραντάπορο. Ο μικρός ναός που υπάρχει ερειπωμένος σήμερα στη θέση της είναι κτίσμα του 20ου αιώνα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 5 (Ε΄ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΖΩΝΗ ΡΟΜΠΟΛΟΥ (1.400 - 2.500 ΜΕΤΡΑ)

Έκθεμα 9 - Μεταλλική κατασκευή (κύλινδροι Φ200 και Φ50)
Σήμανση ζώνης - υψόμετρο

Στη ζώνη των ψυχρόβιων δασών

1.400-2.500 m

Έκθεμα 17/Β΄ Όψη

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα/2,45x0,10

Βάραθρα και σπηλιές

Επιφάνεια Forex (1,76x1,20)

Κυρίαρχοι σχηματισμοί στα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου είναι τα βάραθρα που διακρίνονται σε σπηλαιοβάραθρα, χιονότρυπες και σχίσματα. Τα περισσότερα από τα έως σήμερα γνωστά, διαμορφώνονται από το υψόμετρο των 2.000 μέτρων και άνω, όπου οι δολομιτικοί ασβεστόλιθοι είναι τα μόνα πετρώματα του βουνού. Η υδατοπερατότητά τους επιφέρει έντονη διάβρωση, με αποτέλεσμα τη διαμόρφωση ενός μεγάλου αριθμού βάραθρων, όπως της Μπάρας (2.350 μέτρα), της Ράχης Κανάκη (2.420 μέτρα), της Μεγάλης Γούρνας (2.430 μέτρα), του Αγίου Αντωνίου (2.640 μέτρα), της Σκάλας (2.680 μέτρα), των Ζωναριών (2.700 μέτρα), του Σκολιού (2.780 μέτρα), το Αιδοίο των Μουσών (2.740 μέτρα) βόρεια του Προφήτη Ηλία, καθώς και τις χιονότρυπες του Κακάβρακου (2.440 μέτρα), της Σταυροϊτιάς (2.600 μέτρα) και των Ζωναριών (2.700 μέτρα).

Λιγότερο εντυπωσιακοί, αλλά συνηθισμένοι σχηματισμοί είναι τα σπήλαια όπως του Απόλλωνα (2.200 μέτρα) στη βόρεια πλευρά της κοιλάδας του Ενιπέα, της Μικρής Γούρνας (2.320 μέτρα), των Μεγάλων Καζανιών (2.550 μέτρα) και αυτό που ανοίγεται κοντά στο Καταφύγιο του ΣΕΟ-Γιώσος Αποστολίδης (2.650 μέτρα).

Ταινία

Τοπία της ζώνης αυτής

Νέα επιφάνεια Forex

Το σπήλαιο του Ιθακήσιου

Στις 7 Μαρτίου 1928, ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος, σε ηλικία 49 ετών, ανεβαίνει στον Μύτικα, με οδηγό τον Χρήστο Κάκκαλο. Είναι η αρχή μιας βαθιάς φιλίας και μιας ζωής πιστά δεμένης με τον Όλυμπο.

Στο δρόμο της επιστροφής φθάνει σε ένα κοίλωμα βράχου της βορειοδυτικής πλευράς, στα 1.880 μέτρα. Η σπηλιά αυτή, για 20 χρόνια, θα γίνει η σχεδόν μόνιμη κατοικία και το εργαστήριό του, θα φιλοξενήσει περιηγητές και ορειβάτες από όλο τον κόσμο, σε μια εποχή που δεν υπάρχουν ακόμη καταφύγια στο βουνό.

Η αγάπη του για τον Όλυμπο θα αποτυπωθεί σε πάνω από 500 πίνακες. Σε μία στιγμή που, ζωγραφίζοντας την καταιγίδα, θα έρθει αντιμέτωπος με έντονα καιρικά φαινόμενα, θα ονομάσει τη σπηλιά του «Άσυλο των Μουσών».

Ο ζωγράφος του Ολύμπου πέθανε λίγο πριν τα 100 του χρόνια (1878-1977), στο Γηροκομείο Αθηνών, όπου φιλοξενούνται πολλά από τα έργα του, περιμένοντας να επισκεφθεί για τελευταία φορά το βουνό. Τα οστά του εναποτέθηκαν στην άκρη

της σπηλιάς του, σε ένα μικρό μνήμα με την επιγραφή: «Εδώ ζούσε τα καλοκαίρια ο Βασίλειος Ιθακήσιος, ζωγράφος του Ολύμπου».

ΕΚΘΕΜΑ 18/Α' Όψη (Γενικά χαρακτηριστικά ορεινής ζώνης)

Κατασκευή αποτελούμενη από επιφάνειες (0,58x0,58) βινύλιου (27 τεμάχια) και επιφάνεια (2,45x1,20) σε βινύλιο (1 τεμάχιο)

Στα μεγάλα υψόμετρα

Από τα 1.400 μέτρα και πάνω το τοπίο του Ολύμπου αλλάζει. Τα δάση της μαύρης πεύκης και των φυλλοβόλων πλατύφυλλων διαδέχεται σταδιακά το ρόμπολο, για να συνθέσει τα δικά του αμιγή δάση, στα ανατολικά και βόρεια. Αντίθετα, τη δυτική και νότια πλευρά καλύπτουν θάμνοι και πόες.

Από τα 2.000 μέτρα, οι εικόνες γίνονται ολοένα πιο απόκοσμες. Το χιόνι καλύπτει το βουνό σχεδόν τους εννέα μήνες του έτους (Σεπτέμβριο-Μάιο). Το κλίμα τραχύ, μοιάζει με αυτό της Βόρειας Ευρώπης. Ο χειμώνας είναι βαρύς και παρατεταμένος. Τα καλοκαίρια, δροσερά και με πολλές βροχοπτώσεις, έχουν μικρή διάρκεια.

Στα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου το ανάγλυφο γίνεται έντονο. Οι δολομιτικοί ασβεστόλιθοι κυριαρχούν απόλυτα, απορροφούν γρήγορα το νερό της βροχής και του χιονιού, διαβρώνονται έντονα. Πηγές και ρέματα δεν υπάρχουν. Τα εδάφη γίνονται ισχυρά κεκλιμένα και ξηρά.

Έκθεμα 18/Β' Όψη (Βλάστηση - ζώνη ρόμπολου & Χλωρίδα)

Κατασκευή αποτελούμενη από επιφάνειες (0,58x0,58) σε βινύλιο (27 τεμάχια)

Η ζώνη του ρόμπολου

Στην **ανατολική πλευρά** του Ολύμπου, το ρόμπολο κάνει σποραδικά την εμφάνισή του σε υψόμετρο 1.000-1.100 μέτρων. Σταδιακά, διαδέχεται τη ζώνη της μαύρης πεύκης για να επικρατήσει και να συνθέσει αμιγές δάσος από τα 1.400 έως τα 2.000 μέτρα. Από εκεί και πάνω, το δάσος αραιώνει, το ρόμπολο αποκτά σταδιακά τη μορφή θάμνου και στα 2.600 μέτρα περίπου φθάνει στα όρια της αντοχής του στις χαμηλές θερμοκρασίες, δημιουργώντας ένα από τα υψηλότερα όρια εμφάνισης δασικής βλάστησης στην Ευρώπη. Στη **βόρεια πλευρά**, το ρόμπολο κυριαρχεί από τα 1.700 μέτρα και πάνω.

Στη **δυτική και νότια πλευρά**, οι εικόνες στα αντίστοιχα υψόμετρα είναι τελείως διαφορετικές. Από τα 1.600 μέτρα έως και τα αλπικά λιβάδια, τον Όλυμπο καλύπτει θαμνώδης και ποώδης βλάστηση, με κύριο εκπρόσωπο το πυξάρι.

Στη ζώνη του ρόμπολου, τα ξυλώδη είδη είναι λιγοστά. Σε αυτά ανήκουν η νανώδης άρκευθος, η αγριοτριανταφυλλιά, το πυξάρι, η χαμολιά. Στην ίδια ζώνη φύονται ενδημικά είδη, όπως η ασπέρουλα η βρυόμορφη, το ερύσιμο του Ολύμπου, η ευφόρβια του Χελδράιχ, το ιεράκιο το ελληνικό, το ομφαλόδες της Λουσίλ και η βιόλα η δελφινανθής. Οι ορχιδέες έχουν περιορισμένη παρουσία και αντιπροσωπεύονται από είδη όπως η επιπακτίδα η μελανέρυθρη, το κοιλόγλωσσο το πράσινο, η γυμναδενία η κώνωψ και η επιπακτίδα του Ντέγκεν, ενδημική της Ελλάδας.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών

(είδη προς τελική επιλογή)

Ρόμπολο ή λευκόδερμη πεύκη (*Pinus heldreichii*)

Ψυχρόβιο κωνοφόρο, πολύ ανθεκτικό στις χαμηλές θερμοκρασίες, είναι είδος ενδημικό της Βαλκανικής χερσονήσου και της Νότιας Ιταλίας. Αμιγλή δάση συνθέτει μόνο στον Όλυμπο και σε λίγα ελληνικά βουνά με ασβεστολιθικό υπόβαθρο.

Πυξάρι (*Buxus sempervirens*)

Μικρός και ιδιαίτερα ανθεκτικός θάμνος, φύεται έως τα 2.100 μέτρα και είναι από τα πιο χαρακτηριστικά είδη του Ολύμπου.

Νανώδης άρκευθος (*Juniperus communis* subsp. *nana*)

Προσαρμοσμένη στις συνθήκες των μεγάλων υψομέτρων, δίδει τον τόνο του σκούρου πράσινου στις κατακίτρινες πλαγιές τους καλοκαιρινούς μήνες.

Κενταύρια της Πίνδου (*Centaurea pindicola*)

Απόλυτα προσαρμοσμένη στα μεγάλα υψόμετρα, έχει πολύ κοντό βλαστό για να αντέχει το χιόνι και το κρύο, φύλλα καλυμμένα από λευκό χνούδι για να μην παγώνει τον χειμώνα και για να αποβάλλει νερό το καλοκαίρι, ρυθμίζοντας τη θερμοκρασία της όπως ο άνθρωπος

Γεντιανή του Ασκληπιού (*Gentiana asclepiadea*)

Πήρε το όνομά της από τον βασιλιά Γέντιο της Ιλλυρίας που ανακάλυψε τις θεραπευτικές ιδιότητες της κίτρινης γεντιανής και από τον Ασκληπιό, θεό της Ιατρικής.

Αγριοτριανταφυλλιά (*Rosa pendulina*)

Παρότι τριανταφυλλιά, δεν έχει αγκάθια. Στα μεγάλα υψόμετρα εμφανίζεται ως μικρός θάμνος, ενώ σε χαμηλότερα υψόμετρα μπορεί να είναι πιο ψηλή.

Σκυλόχορτο (*Marrubium thessalum*)

Φύεται σε βραχώδη εδάφη υψηλών βουνών και είναι ενδημικό είδος της Ελλάδας.

ΕΚΘΕΜΑ 19 (Πανίδα -Μύκητες)

Επιφάνειες Forex (30 τεμάχια) /0,60x0,60

Μύκητες

Ο μύκητας *Zeus olympius* (Δίας ο Ολύμπιος) περιγράφηκε ως νέο γένος και είδος το 1987. Εντοπίστηκε στη διαδρομή «Πριόνια-Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός», σε χαμηλά κλαδιά ρόμπολου. Έκτοτε, είχε καταγραφεί μόνο στον Όλυμπο έως το 2013 όταν βρέθηκε και στις βόρειες πλαγιές της Ροδόπης από την πλευρά της Βουλγαρίας. Ανήκει στα ασθενή παράσιτα και ως *άμεσα κινδυνεύον*, περιλαμβάνεται στον Παγκόσμιο Κόκκινο Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών.

Στα καρποσώματα του *Zeus olympius* καταγράφηκε και ένα νέο είδος μικρομύκητα, η νέκτρια η Γανυμήδειος. Θεωρείται απειλούμενο είδος, καθώς μια πυρκαγιά θα μπορούσε να καταστρέψει τη μοναδική θέση όπου έχει βρεθεί.

Στα μικρά κουκουνάρια της δασικής πεύκης αναπτύσσεται το αουρισκάλπιο το κοινό και στη βάση των κορμών της η σπάνια στην Ελλάδα σπάραξη η σγουρή, ενώ στις ρίζες της δασικής και της λευκόδερμης πεύκης επιλέγει να αναπτυχθεί ο βωλίτης ο πευκόφιλος.

Είδη για παρουσίαση

Λακτάριος ο νόστιμος, *Lactarius deliciosus*

Βωλίτης ο χαλκόχρωμος, *Boletus aereus*

Πυκνόπορος ο κινναβάρινος, *Pycnoporus cinnabarinus*

Λυκόπερδο το αχινοειδές, *Lycoperdon echinatum*

Ξυλάρια η υπόξυλη, *Xylaria hypoxylon*

Βωλίτης ο πευκόφιλος, *Boletus pinophilus*

Σπάραξη η σγουρή, *Sparassis crispa*

Αουρισκάλπιο το κοινό, *Auriscalpium vulgare*

Νέκτρια η Γανυμήδειος, *Nectria ganymede*

Πανίδα

Στα δάση του ρόμπολου και τις ανοικτές εκτάσεις αναζητούν καταφύγιο και τροφή αρπακτικά όπως το διπλοσάινο, ο χρυσαετός, ο πετρίτης και ο γερακαετός, είδη όπως ο σταυρομύτης, ο πύρρουλας, η βουνοπαπαδίτσα, ο αιγωλιός, ο κούκος, το σκαρθάκι, ο βουνοδενδροβάτης, ο καστανολαίμης, η γερακότσιχλα, ο χρυσοβασιλίσκος, η δένδροσταρήθρα, η σταχτάρα, καθώς και τρία είδη δρυοκολάπτη, ο σταχτής, ο μαύρος και ο λευκονώτης.

Στη ζώνη του ρόμπολου κινούνται θηλαστικά όπως το ζαρκάδι, ο σκίουρος, το αγριογούρουνο, αλλά και ο λύκος που εμφανίζεται περιστασιακά.

Στη ζώνη του ρόμπολου, τα είδη αμφιβίων και ερπετών είναι λιγοστά. Ανάμεσά τους, η κιτρινομπομπίνα και ο πράσινος φρύνος, η πράσινη σαύρα, ο στεφανοφόρος και το νερόφιδο.

Στα ξέφωτα και τα λιβάδια είναι εύκολο να συναντήσει κανείς πεταλούδες ιδιαίτερες ...επιφανείς: την Ιώ (*Inachis io*), ιέρεια της Ήρας από το Άργος που την ερωτεύτηκε ο Δίας, τον Ιφικλείδη, ανηψιό του Ηρακλή παρέα με τον Ποδαλείριο, γιο του Ασκληπιού (*Iphiclides podalirius*), τον βασιλιά της Αρκαδίας Λυκάων (*Hyronperhele lycaon*) που προσπάθησε να παραπλανήσει τον Δία και για τιμωρία μεταμορφώθηκε σε λύκο, αλλά και τον γιο του Ασκληπιού Μαχάονα (*Papilio machaon*) που φτεροκοπά στα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών

(επιλογή από τα ανωτέρω με βάση το διαθέσιμο φωτογραφικό υλικό)

ΕΚΘΕΜΑ 20/Όψη Γ (Πουλιά)

Επιφάνεια forex / (ενοποιούνται τα 9 κομμάτια A4)

Τα πουλιά του Ολύμπου

Ο Όλυμπος κατατάσσεται στις Σημαντικές για την Ορνιθοπανίδα Περιοχές της Ευρώπης. Στον ορεινό όγκο του, έχουν έως σήμερα καταγραφεί περισσότερα από 148 είδη πουλιών. Είδη σπάνια και άλλα κοινά, είδη που επιλέγουν με αυστηρά κριτήρια τον βιότοπό τους και άλλα που συναντώνται σε διαφορετικές θέσεις και υψόμετρα, από τους πρόποδες ως τα αλπικά λιβάδια, είδη που φωλιάζουν σε απόκρημνα σημεία, σε βράχους, σε δασωμένες πλαγιές, σε βαθιές χαράδρες, κοντά σε ρέματα, πλάι σε ανθρώπινες εγκαταστάσεις και καλλιέργειες περιμετρικά του βουνού, αποτελούν κρίκους μιας μεγάλης αλυσίδας που καθιστά τον Όλυμπο έναν τόπο τεράστιας σπουδαιότητας για τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.

Τα τελευταία έτη, ο γυπαετός, ο μαυρόγυπας, ο ασπροπάρης και η κοκκινοκαλιακούδα έχουν εξαφανισθεί από τον Όλυμπο, πιθανότατα και η δασόκοτα. Δραματικά μειωμένοι εμφανίζονται και οι πληθυσμοί του χρυσαετού, του αγριοπερίστερου και της πέρδικας.

Πολυμεσική εφαρμογή για την ορνιθοπανίδα του Εθνικού Δρυμού

Τα πουλιά του Εθνικού Δρυμού Ολύμπου (παρουσίαση επιλεγμένων ειδών)

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 (Ε΄ ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΣΤΗΝ ΑΛΠΙΚΗ ΖΩΝΗ (2.500 ΜΕΤΡΑ ΚΑΙ ΑΝΩ)

**Έκθεμα 9 - Μεταλλική κατασκευή (κύλινδροι Φ200 και Φ50)
Σήμανση ζώνης - υψομέτρου**

Στην αλπική ζώνη

2.500-2.918 m

ΕΚΘΕΜΑ 20 / Όψεις Α-Β (Γενική περιγραφή ανώτερης ζώνης)

Επιφάνεια forex (Όψη Β)/1,50x1,24

Ένα τοπίο σχεδόν απόκοσμο

Στην αλπική ζώνη του Ολύμπου, οι άνεμοι είναι κυρίαρχοι, σχεδόν καθημερινοί. Η ταχύτητά τους μπορεί να φθάσει έως και τα 120 χιλιόμετρα την ώρα. Σε κάποια σημεία, τα ανεμοσούρια συγκεντρώνουν τεράστιες ποσότητες χιονιού, πάχους ακόμη και 10 μέτρων. Σε άλλα σημεία, το χιόνι δεν λιώνει ποτέ, είναι ...αιώνιο. Το κλίμα στις κορυφές είναι τραχύ, τα φαινόμενα έντονα. Οι συνθήκες απρόβλεπτες, μπορούν να αλλάξουν από τη μια στιγμή στην άλλη. Οι καλοκαιρινές καταιγίδες που συχνά συνοδεύονται από χαλαζόπτωση και ισχυρούς ανέμους, είναι συνηθισμένες, το ίδιο και το χιόνι ακόμη και το καλοκαίρι.

Επιφάνεια forex (Όψη Α)/1,50x1,70

Πάνω στους γυμνούς ασβεστόλιθους, κάτω από συνθήκες σχεδόν ακραίες, η φύση έχει εμπνευστεί ένα ανάγλυφο μοναδικής έντασης, με γλυφές βαθιές, ακμές αιχμηρές, φωτοσκιάσεις έντονες. Οι απότομες κλίσεις, οι εντυπωσιακές ορθοπλαγιές που διακόπτονται από βαθιές χαράδρες συνθέτουν εικόνες μοναδικές. Οι ακρότατες απολήξεις, ο Μύτικας, το Στεφάνι και το Σκολιό καθηλώνουν στη θέα τους. Οι ομαλές κορυφές του Αγίου Αντωνίου, του Προφήτη Ηλία, της Τούμπας ορθώνονται γύρω τους το ίδιο εντυπωσιακές. Τα αλπικά λιβάδια και το Οροπέδιο των Μουσών επιτείνουν το απόκοσμο του τοπίου. Οι σάρρες, οι αλπικοί λιθώνες που έχουν δημιουργήσει οι κατακερματισμένες μάζες βράχων, αφθονούν. Και οι σχισμές των βράχων κρύβουν μερικά από τα ομορφότερα αγριολούλουδα της Ελλάδας.

ΕΚΘΕΜΑ 21 (Πανίδα και μύκητες)

Κατασκευή αποτελούμενη από επιφάνειες (0,58x0,58) σε βινύλιο (12 τεμάχια) και διαφανοσκόπια (6 τεμάχια)

Ζώα στα μεγάλα υψόμετρα

Στις δύσκολες συνθήκες των μεγάλων υψομέτρων, στα αλπικά λιβάδια και στις κορυφές, λίγα μόνο είδη μπορούν να επιβιώσουν. Το αγριόγιδο τα καταφέρνει εξαιρετικά. Το ίδιο ο χιονοποντικός και ορισμένα είδη πουλιών όπως ο χρυσαετός, ο τοιχοδρόμος, η κιτρινοκαλιακούδα, η χιονάδα, ο σταχτοπετρόκλης, ο μαυρολαίμης, ο πυροκότσυφας. Τα ασπόνδυλα είναι λιγοστά, με χαρακτηριστικές τις πεταλούδες *Vanessa cardui*, *Polyommatus icarus*, *Pontia edusa* και *Gonepteryx rhamni*.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών

(επιλογή από τα ανωτέρω με βάση το διαθέσιμο φωτογραφικό υλικό)

Μύκητες

Τα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου επιλέγουν για να αναπτυχθούν μύκητες όπως η καλβάτια η γιγάντια, το λυκόπερδο το φλασκοειδές, ο μαράσμιος ο ορειάδης, η στροφαρία η κορωνούλα και το βάσκελλο το λιβαδίσιο.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών

Καλβάτια η γιγάντια (*Calvatia gigantea*)
Λυκόπερδο το φλασκοειδές (*Lycoperdon utriforme*)
Μαράσμιος ο ορειάδης (*Marasmius oreades*)
Στροφαρία η κορωνούλα (*Stropharia coronilla*)
Βάσκελλο το λιβαδίσιο (*Vascellum pretense*)

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών

(επιλογή από τα ανωτέρω με βάση το διαθέσιμο φωτογραφικό υλικό)

Αγριόγιδο

Από τους πιο ...«επιφανείς κατοίκους» του Ολύμπου, το αγριόγιδο συγκαταλέγεται πλέον στα πιο σπάνια είδη θηλαστικών της Ελλάδας. Ανήκει στο είδος των Άλπεων και στο υποείδος των Βαλκανίων. Θεωρείται πως η φυλή του προέρχεται από έναν κοινό πρόγονο, την παχυγκαζέλα, που έζησε στην Κεντρική και Ανατολική Ασία πριν από τρία εκατομμύρια χρόνια.

Στην εμφάνιση είναι ρωμαλέο, με όρθια και γυριστά προς τα πίσω κέρατα και μία καφέ λωρίδα στο πρόσωπο, που μοιάζει με μάσκα. Ως ...προσωπικότητα, είναι ζώο περήφανο και δυναμικό. Ίδανικοί βιότοποί του είναι οι επικλινείς πλαγιές, οι ορθοπλαγιές και τα αλπικά λιβάδια. Στο τέλος του καλοκαιριού και το φθινόπωρο, κυκλοφορεί σε υψόμετρα άνω των 1.880 μέτρων, ενώ τον χειμώνα κατεβαίνει χαμηλότερα, στις απόκρημνες δασωμένες πλαγιές. Το Οροπέδιο των Μουσών και οι κορυφές Στεφάνι, Σκολιό και Τούμπα ανήκουν στους πιο τυπικούς θερινούς βιοτόπους του.

Στο παρελθόν, υπήρξε αρκετά διαδεδομένο στα βουνά της Ελλάδας. Σήμερα, οι πληθυσμοί του έχουν μειωθεί. Υπολογίζονται σε 500-600 άτομα, μοιρασμένα στην Κεντρική Ροδόπη, την Πίνδο, τη Στερεά Ελλάδα, τον Όλυμπο και στις οροσειρές Τζένας-Πίνοβου και Νεμέρτσικας. Στον Όλυμπο εκτιμάται ότι ζουν περίπου 150 αγριόγιδα.

ΕΚΘΕΜΑ 22 (πολυμεσικές εφαρμογές)

Πολυμεσική εφαρμογή (προβολή σε δύο οθόνες αφής)

Επιλεγμένα φυτά του Ολύμπου

Επιφάνεια plexi glass (μεταξύ των δύο οθονών)/0,47x...

Αγριολούλουδα του Ολύμπου

Η χλωρίδα του Ολύμπου αριθμεί έως σήμερα περισσότερα από 1.700 είδη. Τα 150 από αυτά φύονται στην αλπική ζώνη. Σε υψόμετρο άνω των 2.800 μέτρων έχουν καταγραφεί περισσότερα από 100 είδη, από τα οποία σχεδόν κανένα δεν είναι κοινό. Είδη ενδημικά της Βαλκανικής χερσονήσου και άλλα που φύονται στον Όλυμπο και πουθενά αλλού στον κόσμο, είδη που περιλαμβάνονται στον «Κόκκινο Κατάλογο των Ειδών που Κινδυνεύουν με Εξαφάνιση» και είδη με περιορισμένη εξάπλωση στη Νοτιοανατολική Μεσόγειο, συνθέτουν έναν πλούτο που καθιστά τον Όλυμπο διάσημο για τη χλωρίδα του.

ΕΚΘΕΜΑ 23 (Αλπική βλάστηση)

Επιφάνεια forex (2,35x2,10) **Η αλπική βλάστηση**

Από τα 2.500 μέτρα και πάνω, εκεί που το ρόμπολο αρχίζει να φθάνει στα όρια της αντοχής του, τη βλάστηση συνθέτουν έρποντες θάμνοι, αλπικά λιβάδια και χασμόφυτα, ριζωμένα σε σάρρες και σχισμές βράχων. Νανώδη ρόμπολα και άρκευθοι σχηματίζουν μια στενή ζώνη, μεσολαβώντας ανάμεσα στα δάση του ρόμπολου και στα αλπικά λιβάδια που φιλοξενούν ποώδη βλάστηση. Οι αλπικοί λιθώνες (σάρρες) που αφθονούν στα ακρότατα σημεία του Ολύμπου, όπως και οι σχισμές των βράχων φιλοξενούν φυτά ενδημικά και είδη σπάνια, απόλυτα προσαρμοσμένα στις συνθήκες των μεγάλων υψομέτρων.

Στα τοπικά ενδημικά είδη του Ολύμπου ανήκουν η αχιλλέα η αμβροσιακή, η βρασσική του χιονιού, η καμπανούλα των Ορειάδων, η κενταύριο του Γκρίζεμπαχ, το κεράσσιο του Θεόφραστου, η κορυδαλίσ η γοητευτική, η ευφόρβια η μικροκέφαλη, η φεστούκα του Ολύμπου, το λιγουστικό του Ολύμπου, η ποτεντίλλα των θεών, η βερονίκη η θεσσαλική και η βιόλα του Ολύμπου.

Παρουσίαση επιλεγμένων ειδών **(είδη προς τελική επιλογή)**

Βοτρύχιο το σεληνοειδές (*Botrychium lunaria*)

Ανήκει στα περιδόφυτα και είναι προσαρμοσμένο στις σκληρές συνθήκες των μεγάλων υψομέτρων. Το υπέργειο τμήμα του αποτελείται από ένα μόνο φύλλο.

Πετρόχορτο (*Saxifraga adscendens*)

Το κοινό όνομά του συνδέεται με τον αγαπημένο του βιότοπο. Το ίδιο και το επιστημονικό, αφού *Saxifraga* στα λατινικά σημαίνει *βραχοθραύστης*.

Λινάρια η αλπική (*Linaria alpina*)

Αρκετά σπάνιο και χαρακτηριστικό των μεγάλων υψομέτρων της Ευρώπης, βρίσκεται στον Όλυμπο το νοτιότερο σημείο εξάπλωσης. Ξεχωρίζει από τα μωβ-κίτρινα άνθη που εκπύσσονται στους έρποντες βλαστούς του.

Κορυδαλίσ του Ολύμπου (*Corydalis blanda* subsp. *olympica*)

Λινάρι το σπατουλοειδές (*Linum hirsutum* subsp. *spathulatum*)

Είδος σπάνιο και ενδημικό των Βαλκανίων, εξαπλώνεται στα διάκενα των δασών του ρόμπολου.

Paronychia rechingeri

Scutellaria alpina

ΕΚΘΕΜΑ 24 (Επιφάνεια forex 2,55x2,10)

Ανθρώπινα πατήματα στις κορυφές των θεών

Ο άνθρωπος των αρχαίων χρόνων προσπάθησε να προσεγγίσει τις Ολύμπιες κορυφές, για να αποδώσει τιμές και θυσίες στους θεούς του. Η παρουσία του στα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου μαρτυρήθηκε από αρχαίους συγγραφείς όπως ο Πλούταρχος που περιγράφει θυσίες και γραφόμενα πάνω σε στάχτες, περιγράφηκε από νεότερους περιηγητές και σύγχρονους ορειβάτες που ανέφεραν αρχαιότητες σε διάφορες κορυφές (Σκολιό, Κακάβρακας, Μεταμόρφωση κ.ά.), βεβαιώθηκε σε κατάλοιπα κατασκευών και ευρήματα κορυφών όπως ο Άγιος Αντώνιος.

Στον Άγιο Αντώνιο, τα ευρήματα που αποκαλύφθηκαν κατά τις εργασίες εγκατάστασης μετεωροσκοπείου του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης (1961-1965), ανάμεσά τους και η επιγραφή «ΔΙΙ ΟΛΥΜΠΙΩ ΙΕΡΗΤΕΥΟΝΤΟΣ...», υποδεικνύουν την ύπαρξη ιερού προς τιμήν του Δία. Αλλά και στον Προφήτη Ηλία, οι αρχαίοι φαίνεται να έφθαναν για λατρευτικούς σκοπούς, όπως πληροφορεί επιγραφή σε χαλκογραφία της Ιεράς Μονής Αγίου Διονυσίου, που περιγράφει την ύπαρξη αρχαιοτήτων. Στην ίδια θέση, το ξωκλήσι του Προφήτη Ηλία της Ιεράς

Μονής Αγίου Διονυσίου, το ψηλότερο του Ολύμπου, μαρτυρά την ιερότητα του τόπου, αιώνες αργότερα, με μόνη διαφορά, την άλλη υπόσταση του Θείου.

Οι πιο ψηλές, οι πιο διάσημες κορυφές, ο Μύτικας και το Στεφάνι, το «Πάνθεον» και ο «Θρόνος του Δία» έμειναν τυλιγμένες τον πέπλο του μύθου, απαραβίαστες από τον άνθρωπο, τουλάχιστον επισήμως, έως τις αρχές του 20ου αιώνα.

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (2,45x0,10)

Στις κορυφές του Ολύμπου

Επιφάνεια Forex (2,45x1,65)

Στον Όλυμπο, 55 κορυφές υψώνονται από τα 2.000 έως τα 2.918,8 μέτρα για να συνθέσουν ένα ιδιαίτερο ανάγλυφο. Παρότι οι βραχώδεις και απόκρημνες είναι αυτές που χαρακτηρίζουν τον ορεινό όγκο του, υπάρχουν δεκάδες άλλες ομαλές, αρκετές από τις οποίες βρίσκονται πάνω από τα 2.000 μέτρα.

Οι κορυφές Μύτικας (2.918,8 μέτρα), Στεφάνι (2.912,3 μέτρα) και Σκολιό (2.911 μέτρα), ορθώνονται εντυπωσιακά απόκρημνες στο ακρότατο σημείο, στο κέντρο σχεδόν του ορεινού όγκου, σχηματίζοντας ένα τόξο 200°. Οι ορθοπλαγιές τους ορίζουν στη δυτική πλευρά τα «Μεγάλα Καζάνια», μία εντυπωσιακή χοανοειδή, βαραθρώδη κοιλότητα, με βάθος 700 μέτρα και άνοιγμα 1.000 μέτρων. Στις ανατολικές ορθοπλαγιές τους σχηματίζονται επάλληλες πτυχώσεις, τα αποκαλούμενα «Ζωνάρια», αλλά και στενές, απότομες χαρακώσεις τα «Λούκια».

Ο Άγιος Αντώνιος (2.815 μέτρα) στα νότια, ο Προφήτης Ηλίας (2.788 μέτρα) και η Τούμπα (2.785 μέτρα) στα βόρεια είναι από τις λιγότες ομαλές κορυφές που διαμορφώνονται στα μεγάλα υψόμετρα. Ανάμεσα στο Στεφάνι και τον Προφήτη Ηλία, σε υψόμετρο 2.695 μέτρα απλώνεται το Οροπέδιο των Μουσών.

Πάγκος – Διαφανοσκόπιο (2,55x0,64)

Η χαρτογράφηση του βουνού. Το ύψος του Ολύμπου

2ος αιώνας π.Χ.: Ο μαθηματικός και γεωγράφος Ξεναγόρας επιχειρεί την πρώτη υψομέτρηση του Ολύμπου, από τον Ναό του Πυθίου Απόλλωνα, κοντά στο σημερινό Πύθιο. Είναι η πρώτη, μαρτυρημένη από τον Πλούταρχο, μέτρηση στα 6.096 πόδια (2.609 μέτρα σύμφωνα με τους σύγχρονους υπολογισμούς). Και παρότι από το Πύθιο δεν φαίνεται ο Μύτικας και προφανώς ο Ξεναγόρας σκόπευε σε χαμηλότερη κορυφή, ίσως του Κακάβρακου (2.618 μέτρα) ή του Φλάμπουρου (2.473 μέτρα), η γεωγραφική αξία της μέτρησης είναι μεγάλη. Χρειάστηκε να περάσουν σχεδόν 20 αιώνες για να επιτευχθούν σχετικά ακριβείς μετρήσεις.

1831: Ο Άγγλος αξιωματικός Copeland, χαρτογραφώντας τον Θερμαϊκό κόλπο, σκοπεύει και τις κορυφές του Ολύμπου. Ανακοινώνει τις σχεδόν ακριβείς συντεταγμένες για την ψηλότερη κορυφή και το ύψος της στα 2.973 μέτρα.

1862: ο Γερμανός γεωγράφος Henrich Barth είναι ο πρώτος που επίσημα σημειώνει τη θέση της κορυφής Μύτικας ως την ψηλότερη του Ολύμπου.

1921: Ο Ελβετός μηχανικός Marcel Kurz, ο άνθρωπος που πάτησε πρώτος στο Στεφάνι, πραγματοποιεί την πρώτη ολοκληρωμένη χαρτογράφηση του Ολύμπου, με ανάθεση της Ελληνικής Κυβέρνησης. Ο Τύπος της εποχής δημοσιεύει το ύψος του Μύτικα που μετρήθηκε στα 2.917 μέτρα.

1997: Οι καθηγητές της Πολυτεχνικής Σχολής του Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης, Κ. Κατσάμπαλος, Α. Μπαντέλας και Π. Σαββαΐδης, παρουσιάζουν στο περιοδικό «Όλυμπος» του ΣΕΟ, τα αποτελέσματα των μετρήσεων με GPS: ο Μύτικας φθάνει στα 2.918,8 μέτρα.

ΕΝΟΤΗΤΑ 6 (ΣΤ' ΕΠΙΠΕΔΟ ΧΩΡΟΥ)

ΣΤΙΣ ΟΛΥΜΠΙΕΣ ΚΟΡΥΦΕΣ

ΕΚΘΕΜΑ 25/Β' Όψη (Η πρώτη ανάβαση)

Μεταλλική επιφάνεια με κοπτικά γράμματα (2,45x0,10)

Η πρώτη επίσημη ανάβαση

Επιφάνεια Forex (1,76x1,20)

Άνθρωποι όλων των εποχών κινήθηκαν στον Όλυμπο, κάλυψαν βιοτικές ανάγκες, άσκησαν λατρευτικές πρακτικές, αναζήτησαν καταφύγιο σε δύσκολους καιρούς. Και ίσως πάτησαν αυτονόητα στις κορυφές του μύθου, στον Μύτικα και το Στεφάνι. Η ιστορία δεν κατάγραψε επισήμως κανέναν.

Στους νεότερους χρόνους, μελετητές και κυρίως ξένοι περιηγητές επιχειρήσαν να προσεγγίσουν τις κορυφές. Ένας από τους πρώτους, ο Γάλλος αξιωματικός του Ναυτικού Charles Sonnini (1780) που έφθασε έως τη Χονδρομεσοράχη. Μεταξύ αυτών που προσπαθούν, ο Άγγλος διπλωμάτης David Urquhart (1830), που έφθασε ως το Σκολιό, ο Γάλλος αρχαιολόγος Leon Heuzey (1855) που αναφέρει ως ψηλότερη κορυφή τον Προφήτη Ηλία, ο Γερμανός βοτανολόγος Theodor Heldreich (1851) που ερεύνησε βοτανικά το βουνό, ο Γερμανός γεωγράφος Henrich Barth (1862) που σημειώνει πρώτος τον Μύτικα ως την ψηλότερη κορυφή, ο καθηγητής του Πανεπιστημίου Αθηνών Θεόδωρος Ορφανίδης (1857 και 1862) που μελέτησε τη χλωρίδα, αλλά και ο Γερμανός μηχανικός Edward Richter που επιχειρήσε την ανάβαση τρεις φορές (1909, 1910, 1911).

Η έλλειψη υποδομών και έγκυρων χαρτών, η παρουσία ληστών, η ύπαρξη των ελληνοτουρκικών συνόρων στον Όλυμπο έως το 1912, δυσχεραίνουν τις προσπάθειες. Έως το 1913 δεν τα καταφέρνει κανείς.

Ταινία (προβολή στην οθόνη εκθέματος 25)

2 Αυγούστου 1913. Η ανάβαση στον Μύτικα

Στις 2 Αυγούστου 1913, ώρα 10 και 25', οι εικόνες του Χρήστου Κάκκαλου, του Frederick Boissonnas και του Daniel Baud-Bovy στον Μύτικα περνούν στην ιστορία. Είναι η στιγμή της πρώτης, της επίσημης ανάβασης στην υψηλότερη κορυφή της Ελλάδας, την απάτητη ως τότε από τους ανθρώπους. Η ανάβαση στον Μύτικα, στην «Κορυφή Βενιζέλος» όπως τη βάφτισαν, αποτυπώνεται από τον φωτογραφικό φακό του Boissonnas και γίνεται παγκοσμίως γνωστή με την έκδοση του βιβλίου «La Grèce Immortelle» (Η αθάνατη Ελλάδα) το 1919.

Είναι Ιούλιος του 1913. Οι Ελβετοί Frederick Boissonnas (φωτογράφος-εκδότης) και Daniel Baud-Bovy (συγγραφέας-τεχνοκρίτης), φθάνουν στη Θεσσαλονίκη ως προσκεκλημένοι της Ελληνικής Κυβέρνησης. Είναι τότε που αποφασίζουν να εκπληρώσουν ένα παλιό όνειρο.

... «Ο Όλυμπος μας φώναζε από τόσον καιρό... Η ομορφιά του δεν είναι μόνο στη φύση. Δεν είναι μόνο γιατί είναι βαθύς, γιατί είναι γιγάντιος, γιατί βρέχει τα πόδια του στον ουρανό και από εκεί τινάζεται σε 3.000 μέτρα ύψος. Η ομορφιά του Ολύμπου είναι μία ομορφιά πνευματική. Εξέφρασε το θείο» γράφει ο Boissonnas.

Ξεκινούν την ανάβαση στις 29 Ιουλίου με οδηγό τον Λιτοχωρίτη Χρήστο Κάκκαλο. Από το Μοναστήρι του Αγίου Διονυσίου φθάνουν στην «Πετρόστρουγκα», όπου και διανυκτερεύουν. Την επόμενη το πρωί φθάνουν στον Προφήτη Ηλία. Συνεχίζουν νοτιοδυτικά και από την κορυφή που ονομάζουν «Jaugues Philippe»

(προς τιμή του έμπιστου ταχυδρόμου που τους ακολουθούσε) βλέπουν το «Θρόνο του Δία». Είναι όμως αργά και αποφασίζουν να γυρίσουν στο Μοναστήρι.

Στις 31 Ιουλίου, οι δύο Ελβετοί αποφασίζουν να επιστρέψουν και να επιχειρήσουν ξανά την ανάβαση. Το πρωί της επομένης, 1ης Αυγούστου, ξεκινούν από τα Πριόνια και στις 7.00 το απόγευμα φθάνουν σε μια καλύβα στον Μαυρόλογο όπου και διανυκτερεύουν.

Δύο Αυγούστου και από τα χαράματα που ξεκινούν, φθάνουν, μέσα στην ομίχλη, στις 9.00 το πρωί, σε μια κορυφή την οποία θεωρούν την πιο ψηλή. Ο Χρήστος Κάκκαλος, με τα πόδια γυμνά, όπως αφηγείται ο Boissonnas, «*Πηδούσε σαν γάτος... τα πόδια του άρχισαν να ματώνουν. Πήγαινε μπροστά. Κάθε τόσο, τον χάναμε μέσα στο σύννεφο. Τότε ακολουθούσαμε τα σημάδια που άφηνε το αίμα του στις πέτρες*». Μέχρι τη στιγμή, που ο Κάκκαλος φωνάζει: «*Κορφή!*».

Έχουν φθάσει σε μία κορυφή που μέσα στην ομίχλη τη θεωρούν ως την ψηλότερη. Τη βαπτίζουν «Κορυφή της Νίκης». Ο Daniel Baud-Bovy γράφει στην κάρτα του τα πρακτικά της νίκης, την ημερομηνία και το όνομα της κορυφής. Κλείνουν τα τεκμήρια μέσα σε ένα μπουκάλι, φωτογραφίζονται και ετοιμάζονται για την επιστροφή.

Τυλιγμένοι από το σύννεφο, τρέμοντας από το κρύο, ήταν έξαλλοι από χαρά. Όμως σε μία στιγμή που η ομίχλη σηκώθηκε, είδαν με δέος να στυλώνεται μπροστά τους κατακόρυφος ένας βράχος ψηλότερος. Δεν είχαν φθάσει στην κορυφή. Η κορυφή ήταν εκεί, η άλλη. Τους χώριζε ένα κόψιμο του βράχου τόσο απότομο, και από κάτω ο γκρεμός ήταν τόσο βαθύς που τρέμαν να τον περάσουν. Ταπεινωμένοι, άρχισαν να κατεβαίνουν. Ο Boissonnas είπε: «Ο Δίας τυφλώνει όσους θέλει να καταστρέψει». Ο Κάκκαλος βαρύς προπορευόταν. Πού πήγαινε; Αυτός δεν ήταν ο δρόμος του γυρισμού. Σιωπηλός, με πρόσωπο που το είχε σκληρύνει η απόφαση, ο Κάκκαλος δοκίμαζε τώρα να σκαρφαλώσει από την ανατολική πλευρά. Οι ξένοι τον ακολουθούσαν αμίλητοι. «Απάνω» τους λέει μόνο ο οδηγός δείχνοντας κατά την κορυφή. Ήταν η 2α Αυγούστου του 1913 η μέρα που για πρώτη φορά έφτασε ο άνθρωπος στην υψηλότερη άκρη της κατοικίας των θεών». (Ηλίας Βενέζης)

Κείμενο ταινίας
2 Αυγούστου 1913, η ανάβαση στον Μύτικα
ΚΑΛΟΚΑΙΡΙ 1913
Οι Ελβετοί Frederick Boissonnas (φωτογράφος-εκδότης) και Daniel Baud-Bovy (συγγραφέας-τεχνοκρίτης), που βρίσκονται στη Θεσσαλονίκη, αποφασίζουν να εκπληρώσουν ένα παλιό τους όνειρο.
«Ο Όλυμπος μας φώναζε από τόσον καιρό... Η ομορφιά του δεν είναι μόνο στη φύση. Δεν είναι μόνο γιατί είναι βαθύς, γιατί είναι γιγάντιος, γιατί βρέχει τα πόδια του στον ουρανό και από εκεί τινάζεται σε 3.000 μέτρα ύψος. Η ομορφιά του Ολύμπου είναι μία ομορφιά πνευματική. Εξέφρασε το θείο...». Frederick Boissonnas
Ξεκινούν την ανάβαση με οδηγό τον Λιτοχωρίτη Χρήστο Κάκκαλο

<p>Ο Χρήστος Κάκκαλος, με τα πόδια γυμνά, «...πηδούσε σαν γάτος... τα πόδια του άρχισαν να ματώνουν. Πήγαινε μπροστά. Κάθε τόσο, τον χάναμε μέσα στο σύννεφο. Τότε ακολουθούσαμε τα σημάδια που άφηνε το αίμα του στις πέτρες...». Frederick Boissonnas</p>
<p>2 Αυγούστου 1913, ώρα 9 το πρωί Μέσα στην ομίχλη, φθάνουν σε μια κορυφή την οποία θεωρούν την πιο ψηλή. Τη βαπτίζουν «Κορυφή της Νίκης».</p>
<p>Ο Daniel Baaud-Bony γράφει στην κάρτα του τα πρακτικά της νίκης, την ημερομηνία και το όνομα της κορυφής. Βάζουν τα τεκμήρια σε ένα μπουκάλι, φωτογραφίζονται και ετοιμάζονται για την επιστροφή.</p>
<p><i>Τυλιγμένοι από το σύννεφο, τρέμοντας από το κρύο, ήταν έξαλλοι από χαρά... Όμως σε μία στιγμή που η ομίχλη σηκώθηκε, είδαν με δέος να στυλώνεται μπροστά τους κατακόρυφος ένας βράχος ψηλότερος. Δεν είχαν φθάσει στην κορυφή. Η κορυφή ήταν εκεί, η άλλη. Τους χώριζε ένα κόψιμο του βράχου τόσο απότομο και από κάτω ο γκρεμός ήταν τόσο βαθύς που τρέμαν να τον περάσουν.</i></p>
<p><i>Ταπεινωμένοι, άρχισαν να κατεβαίνουν. Ο Boissonnas είπε: «Ο Δίας τυφλώνει όσους θέλει να καταστρέψει».</i></p>
<p><i>Ο Κάκκαλος βαρύς προπορευόταν. Πού πήγαινε; Αυτός δεν ήταν ο δρόμος του γυρισμού. Σιωπηλός, δοκίμαζε τώρα να σκαρφαλώσει από την ανατολική πλευρά. Οι ξένοι τον ακολουθούσαν αμίλητοι. «Απάνω» τους λέει μόνο ο οδηγός, δείχνοντας κατά την κορυφή.</i></p>
<p><i>Ήταν η 2α Αυγούστου του 1913 η μέρα που για πρώτη φορά έφτασε ο άνθρωπος στην υψηλότετη άκρη της κατοικίας των θεών Ηλίας Βενέζης</i></p>
<p>Η ανάβαση στον Μύτικα, στην κορυφή «Βενιζέλος» όπως τη βάφτισαν, αποτυπώνεται από τον φωτογραφικό φακό του Boissonnas και περνά στην ιστορία. Το 1919 γίνεται παγκοσμίως γνωστή με την έκδοση του βιβλίου "La Grèce Immortelle" (Η αθάνατη Ελλάδα).</p>
<p>Ο Χρήστος Κάκκαλος συνέχισε τις αναβάσεις του στον Όλυμπο έως τα βαθιά γεράματα.</p>
<p>Παραγωγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων Δημιουργία: N-CODE ΕΠΕ Κείμενο: Κατερίνα Μπόλη Απόδοση στην αγγλική: Μαρία Αναγνωστοπούλου Φωτογραφίες: © Αρχείο F. Boissonnas/Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης Παραχώρηση Μουσείου Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης Αρχείο SaTsi Αρχείο Κ. Ζολώτα</p>

ΕΚΘΕΜΑ 14/Όψη Α (Ιστορία της ορειβασίας)

Τέσσερις εκθεματικές επιφάνειες σε βινύλιο (2,45x1,50)

Στιγμές ανάβασης

Γεγονότα-σταθμοί που ακολουθούν της πρώτης ανάβασης στον Μύτικα, όπως η πρώτη ανάβαση στο Στεφάνι (1921), η ίδρυση του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (1928), η θεμελίωση του πρώτου καταφυγίου (1930), η χάραξη των πρώτων αναρριχητικών διαδρομών στον Μύτικα και στο Στεφάνι (1934), είναι στιγμές που ανοίγουν την αυλαία της σύγχρονης ιστορίας του Ολύμπου. Της «κατάκτησης» των μυθικών κορυφών από σύγχρονους ορειβάτες και αναρριχητές.

Ο Όλυμπος, με την ίδρυση εννέα καταφυγίων σε καίρια σημεία και τη διάνοιξη ενός μεγάλου δικτύου μονοπατιών, προσέλκυσε ανθρώπους από όλο τον κόσμο. Αναρριχητές που όρισαν διαδρομές στους πιο απόκρημνους βράχους του. Ορειβάτες που κατάφεραν την ανάβαση από τα πιο δύσβατα σημεία του. Επιστήμονες που προσπάθησαν να μελετήσουν τον πλούτο του. Συντροφίες που πανηγύρισαν το πάτημά τους στον Μύτικα. Ανθρώπους που αναζήτησαν στις κορυφές τον απόηχο διάσημων μύθων. Που ικανοποίησαν το πάθος τους για τα μεγάλα ύψη. Που αναμετρήθηκαν με τις δυνάμεις τους. Που θέλησαν απλώς να απολαύσουν τη θέα από το ακρότατο σημείο της Ελλάδας.

Συνοπτική παρουσίαση ορισμένων από τα ακόλουθα γεγονότα:

2/8/1913: Ο Λιτοχωρίτης Χρήστος Κάκκαλος οδηγεί τους Ελβετούς Frederick Boissonnas και Daniel Baud-Bovy στον Μύτικα. Είναι η στιγμή που περνά στην ιστορία ως η πρώτη που ο άνθρωπος πάτησε στις μυθικές κορυφές.

30/4/1914: Ο Αριστείδης Φουτρίδης και ο Αμερικανός Francis Farquhar επιχειρούν ανάβαση στην κορυφή. Φθάνουν στον Άγιο Αντώνιο, στο Σκολιό και τη Σκάλα. Οι φωτογραφίες που τραβούν και δημοσιεύονται σε αμερικανικά περιοδικά, είναι οι πρώτες του Ολύμπου.

21/7/1919: Ο Frederic Boissonnas, μαζί με το γιο του Henry-Paul και τον Daniel Baud-Bovy φθάνουν για δεύτερη φορά στον Μύτικα.

20/7/1920: Γίνεται η πρώτη μοναχική ανάβαση στον Μύτικα από τον Γιώργο Κωνσταντάκο.

12/8/1921: Ο Ελβετός τοπογράφος Marcel Kurz, μαζί με τον Χρήστο Κάκκαλο, είναι οι πρώτοι που θα πατήσουν στο Στεφάνι.

12/9/1927: Πραγματοποιείται η πρώτη διεθνής ορειβατική αποστολή στην Ελλάδα και αποφασίζεται στον Μύτικα η δημιουργία Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου από 24 Έλληνες, Γάλλους και Ελβετούς ορειβάτες (μεταξύ τους οι Μανώλης Μπαμιέρος, Πλάτων Μεταξάς, Κώστας Νάτσης, Ηλίας Νικόπουλος, Frederic Boissonnas).

7/3/1928: Ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος ανεβαίνει στον Μύτικα, με οδηγό τον Χρήστο Κάκκαλο.

3/8/1928: Γίνεται η πρώτη οργανωμένη ανάβαση Συλλόγων (21 άτομα) και η πρώτη μεγάλη ομαδική ανάβαση από το Λούκι (16 άτομα).

20/2/1930: Ιδρύεται, από τον Ορειβατικό Σύνδεσμο Αθηνών και τον Ορειβατικό Σύνδεσμο Πατρών, ο Ελληνικός Ορειβατικός Σύνδεσμος (ΕΟΣ), που λειτουργεί ως Ομοσπονδία των ανά την Ελλάδα ορειβατικών σωματείων (σήμερα Ε.Ο.Ο.Α). Την ίδια χρονιά ιδρύεται ο ΕΟΣ Θεσσαλονίκης.

8/9/1930: Θεμελιώνεται το πρώτο ελληνικό ορειβατικό καταφύγιο, σε σχέδια του αρχιτέκτονα-μηχανικού Σπήλιου Αγαπητού, πρώτου προέδρου του ΕΟΣ. Τη θέση υποδεικνύει ο Χρήστος Κάκκαλος. Τη διαχείριση θα αναλάβει από το 1954 έως το 2001 ο Κώστας Ζολώτας, ένας άνθρωπος που επίσης ταυτίστηκε απόλυτα με τον

Όλυμπο, ο ορειβάτης, αναρριχητής και οδηγός του Ολύμπου, που βραβεύθηκε από την Ακαδημία Αθηνών για 100 διασώσεις ορειβατών.

8/9/1930: Γίνεται η πρώτη ανάβαση στην κορυφή από τη Στριβάδα. Πραγματοποιείται από τον Κώστα Νάτση (Πέρασμα Νάτση), τον πρώτο Έλληνα αναρριχητή, που χαράσσει δική του διαδρομή και φθάνει στην κορυφή.

20/3/1931: Οι Κώστας Νάτσης, Ηρακλής Ιωαννίδης και Gustave Dorier καταφέρνουν την πρώτη χειμερινή ανάβαση στην κορυφή (Βρυσσοπούλες-Σκάλα-Μύτικας).

25/12/1931: Η δεύτερη χειμερινή ανάβαση στον Όλυμπο, επισκιάζεται από τον θάνατο του Αντώνη Στεφανίδη, πρόδρομου της ελληνικής ορειβασίας και ιδρυτικού μέλους του ΕΟΣ.

25-28/6/1934: Ο Ιταλός Emilio Comici, μαζί με την Ελβετίδα Anna Escher εγκαινιάζουν την αναρρίχηση στην Ελλάδα, ανοίγοντας τις πρώτες αναρριχητικές διαδρομές, δύο στο Στεφάνι (δυτική κόψη και ανατολική ορθοπλαγιά) και μία στον Μύτικα (ΒΔ ορθοπλαγιά). Σήμερα, οι αναρριχητικές διαδρομές στον Όλυμπο ξεπερνούν τις 100.

15/6/1936: Διοργανώνεται στη Μονή Αγίου Διονυσίου το πρώτο Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο, με θεματική την προστασία και ανάπτυξη του Ολύμπου.

1937: Ο Χρήστος Κάκκαλος ανακηρύσσεται επισήμως «οδηγός του Ολύμπου». Θα παραμείνει ο σχεδόν μόνιμος οδηγός επισκεπτών και ορειβατών για πολλά χρόνια, έως ότου τον διαδεχθεί ο Κώστας Ζολώτας.

20/7/1951: Πραγματοποιείται στον Όλυμπο Πανελλήνια Ορειβατική Συνάντηση.

29-30/7/1957: Ο Γιώργος Μιχαηλίδης και ο Κώστας Ζολώτας πραγματοποιούν αναρρίχηση μεγάλου βαθμού δυσκολίας στη δυτική ορθοπλαγιά του Μύτικα.

7/1957: Ιδρύεται στη Θεσσαλονίκη ο Σύλλογος Ελλήνων Ορειβατών (ΣΕΟ) που δραστηριοποιείται έως σήμερα ιδιαίτερα ενεργά στον Όλυμπο. Μεταξύ των ιδρυτικών μελών, ο Γιώσος Αποστολίδης και ο Καραμπέτ Αρζουμανιάν.

8-13/8/1959: Ο ΕΟΣ οργανώνει την πρώτη πανελλήνια σχολή αναρρίχησης, με πεδίο εκπαίδευσης το Στεφάνι και εκπαιδευτή τον Γιώργο Μιχαηλίδη.

1962: Ιδρύεται ο ΕΟΣ Λιτοχώρου.

15/3/1964: Πραγματοποιείται η πρώτη αναρριχητική διαδρομή στην ορθοπλαγιά της Ζιλνιάς.

4/5/1964: Ο θάνατος του Γιώσου Αποστολίδη, που χάνει τη ζωή του μετά από παρατεταμένη πτώση της τετραμελούς σχοινοσυντροφιάς, στο Λούκι του Μύτικα, συγκλονίζει. Το Καταφύγιο του ΣΕΟ, που έκτισε με προσωπικό κόπο, πήρε το όνομά του.

14/9/1972: Ο Χρήστος Κάκκαλος ανεβαίνει για τελευταία φορά στον Μύτικα, σε ηλικία 90 ετών. Θα πεθάνει λίγα χρόνια μετά (13/4/1976), σε ηλικία 94 ετών. Στην τελευταία ανάβαση, τον συνοδεύει ο Κώστας Ζολώτας με τις τρεις κόρες του. Η μικρότερη είναι μόλις 3 ετών.

5/12/1976: Καταγράφεται το πιο πολύνεκρο ατύχημα στον Όλυμπο, όταν χιονοστιβάδα παρασύρει έξι ορειβάτες, μέλη του ΣΕΟ Θεσσαλονίκης και του ΕΟΣ Καβάλας.

23-24/12/1979: «30 ώρες στη θύελλα» καταλήγουν για την πολυμελή ομάδα ορειβατών του ΣΕΟ σε τραγωδία, με νεκρούς τους Δημήτρη Νικηφορίδη και Γιώργο Σούλα.

1980: Ιδρύεται ο Χιονοδρομικός Ορειβατικός Σύλλογος (Χ.Ο.Σ.) Ελασσόνας.

6/7/1986: Οργανώνεται από τον ΕΟΣ Θεσσαλονίκης ο πρώτος Ορειβατικός Μαραθώνιος Ολύμπου που έγινε ορόσημο για το ορεινό τρέξιμο στην Ελλάδα.

10/6/1989: Πραγματοποιείται η πρώτη μαζική εκδήλωση διαμαρτυρίας για την αποτροπή κατασκευής χιονοδρομικού κέντρου στον Όλυμπο.

23/7/1995: Σκοτώνεται από πτώση στο Λούκι του Μύτικα, στα 80 του χρόνια, ο Γιώργος Μιχαηλίδης, ο άνθρωπος που άφησε ιστορία στην ελληνική ορειβασία, κατορθώνοντας ορισμένες από τις πιο δύσκολες αναρριχήσεις στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων στη δυτική ορθοπλαγιά του Στεφανιού και στο σχίσμα του Μύτικα. Υπήρξε ο επικεφαλής της ομάδας διάσωσης στο ατύχημα του Γιώσου Αποστολίδη, στο ίδιο σημείο 31 χρόνια πριν.

2/2000: Ανοίγονται οι πρώτες καθαρώς χειμερινές διαδρομές στη βόρεια ορθοπλαγιά του Σκολιού.

2/8/2013: Γιορτάζεται στον Μύτικα η συμπλήρωση ενός αιώνα από την πρώτη ανάβαση, με τη συμμετοχή ορειβατών και συγγενών των πρωτοπόρων.

Ταινία (προβολή στην οθόνη Εκθέματος 14 – Α' όψη)

Στιγμές ανθρώπων... στις κορυφές των θεών

Λεζάντες εικόνων ταινίας

9. Ο Χρήστος Κάκκαλος στο Οροπέδιο των Μουσών στις 30 Ιουλίου 1913, λίγες ημέρες πριν από την ανάβαση στον Μύτικα (Φωτ. Fred. Boissonnas, Αρχείο Gad Borel Boissonnas/Αρχείο ΕΟΟΑ)

8. Ο Frederic Boissonnas στον Μύτικα στις 2 Αυγούστου του 1913 (Φωτ. D. Baud Bony, Αρχείο Gad Borel Boissonnas (Αρχείο ΕΟΟΑ)

10. Στην κορυφή Σκούρτα τον Αύγουστο του 1926, οι Νικόπουλος, Παπαδόπουλος, Βάλλας και Στεφανίδης (Αρχείο ΕΟΟΑ)

33. Ο Β. Παπαδόπουλος φωτογραφίζεται στην κορυφή του Προφήτη Ηλία κρατώντας την χαραγμένη πλάκα των ληστών του Ολύμπου «Λιστέ της Ελλάδος Φ. Γιαγκούλας, Π. Μπανάνης, Κ. Τσιαμίκας» (Αρχείο ΕΟΟΑ)

11. Ανάβαση Άγγλων αλпинιστών από το μονοπάτι στα Πριόνια στις 2 Σεπτεμβρίου 1926 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

12. Άποψη της Σκάλας από τον Μύτικα στις 3 Σεπτεμβρίου 1926 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

Κοινή λεζάντα για 11-12: Η ανάβαση Άγγλων αλпинιστών στον Μύτικα τον Σεπτέμβριο του 1926 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

13-15. 11-12 Σεπτεμβρίου 1927: Η ανάβαση μελών της CAF-CAS-Alpine Club και Ελλήνων ορειβατών στο Στεφάνι και τον Μύτικα, όπου αποφασίστηκε η δημιουργία του Ελληνικού Ορειβατικού Συνδέσμου (Φωτ. Fred. Boissonnas/Αρχείο ΕΟΟΑ)

16. Στις κορυφές του Ολύμπου τον Αύγουστο του 1928 (Φωτ. ΕΟΣ Αθηνών/Αρχείο ΕΟΟΑ)

17. Αναρρίχηση στη Στριβάδα Στεφανιού τον Αύγουστο του 1933 (Φωτ. Η. Νικόπουλος/Αρχείο ΕΟΟΑ)

75. Ανάβαση προς τις κορυφές το 1934 (Φωτ. Η. Νικόπουλος/Αρχείο ΕΟΟΑ)

73. Μύτικας (Φωτ. Η. Νικόπουλος/Αρχείο ΕΟΟΑ)

34-35. Το σημείωμα που έγραψε στην κάρτα του ο Ιταλός Emilio Comici στις 26 Ιουνίου του 1934, όταν, μαζί με την Ελβετίδα Anna Escher, άνοιξαν τις πρώτες αναρριχητικές διαδρομές στον Όλυμπο (Αρχείο ΕΟΟΑ)

29. Αναρριχητικές διαδρομές στη Β.Α. ορθοπλαγιά του Στεφανιού (Αρχείο Κατερίνας Γκέκα/ΕΟΟΑ)

32. Αναρριχητική διαδρομή στο Στεφάνι (Φωτ. Ν. Νέζης/Αρχείο ΕΟΟΑ)

69. Αναρριχητικές διαδρομές στο Στεφάνι (Αρχείο ΕΟΟΑ)

72. Αναρριχητική διαδρομή στο Μύτικα το 1935 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

Κοινή λεζάντα 29, 32, 69, 72: Αναρριχητικές διαδρομές στις κορυφές (Αρχείο ΕΟΟΑ)

23. Ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος στον Όλυμπο το 1934 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

43. Επιστολή του Βασίλη Ιθακήσιου προς τον Κλεόβουλο Δενδρινό το 1935 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

41-42. Κατάλογος έκθεσης του Βασίλη Ιθακήσιου στον Φιλολογικό Σύλλογο «Παρνασσός» (Αρχείο ΕΟΟΑ)

40. Ο Βασίλης Ιθακήσιος πέρασε τα τελευταία χρόνια της ζωής του στο Γηροκομείο Αθηνών. Πέθανε το 1977, λίγο πριν τα 100 του χρόνια (Αρχείο Ε.Ο.Ο.Α.)

Κοινή λεζάντα 23, 40, 41, 42, 43: Ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος πέρασε στον Όλυμπο 20 χρόνια της ζωής του. Πέθανε το 1977, λίγο πριν τα 100 χρόνια του (Αρχείο ΕΟΟΑ)

38. Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο που διοργανώθηκε στη Μονή Αγίου Διονυσίου στις 15 Ιουνίου 1936. Στο βήμα βρίσκεται ο Σπήλιος Αγαπητός, πρώτος πρόεδρος του ΕΟΣ (Αρχείο ΕΟΟΑ)

39. Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο που διοργανώθηκε στη Μονή Αγίου Διονυσίου στις 15 Ιουνίου 1936 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

78. Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο στη Μονή Αγίου Διονυσίου, στις 15 Ιουνίου 1936, παρουσία του τότε διαδόχου Παύλου (επίτιμου προέδρου ΕΟΣ). Στο βήμα ο πρόεδρος του ΕΟΣ Σπήλιος Αγαπητός (Αρχείο ΕΟΟΑ)

79. Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο στη Μονή Αγίου Διονυσίου, στις 15 Ιουνίου 1936 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

80. Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο στη Μονή Αγίου Διονυσίου, στις 15 Ιουνίου 1936. Στο βήμα ο πρόεδρος του ΕΟΣ Σπήλιος Αγαπητός (Αρχείο ΕΟΟΑ)

Κοινή λεζάντα 38, 39, 78, 79, 80: Το Α΄ Πανελλήνιο Ορειβατικό Συνέδριο στη Μονή Αγίου Διονυσίου, στις 15 Ιουνίου 1936. Στο βήμα, ο πρόεδρος του ΕΟΣ Σπήλιος Αγαπητός (Αρχείο ΕΟΟΑ)

19-20. Κορυφή Μύτικας. Ιούνιος του 1936 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

67. Ο Γ. Σινιοσόγλου στο Στεφάνι το 1938 (Φωτ. Steiner/Αρχείο ΕΟΟΑ)

68. Ο Γ. Σινιοσόγλου στον Μύτικα το 1938, μαζί με δύο Τσέχους (Φωτ. Steiner/Αρχείο ΕΟΟΑ)

Κοινή λεζάντα 67-68: Ο Γ. Σινιοσόγλου στο Στεφάνι και στον Μύτικα, συντροφιά με δύο Τσέχους, το 1938 (Φωτ. Steiner/Αρχείο ΕΟΟΑ)

18. Η θεμελίωση του καταφυγίου στις Βρυσοπούλες στις 20 Μαΐου του 1934 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

84. Το πρώτο καταφύγιο του Ολύμπου, χτίστηκε το 1930-31 σε σχέδια του αρχιτέκτονα-μηχανικού Σπήλιου Αγαπητού, πρώτου προέδρου του ΕΟΣ και πήρε το όνομά του μετά τον θάνατό του το 1943 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

44-46. Οι εργασίες ανέγερσης του καταφυγίου του ΣΕΟ «Γιώσος Αποστολίδης» (Αρχείο Παπαδοπούλου/ΣΕΟ Θεσσαλονίκης)

48 και 50. Τα εγκαίνια του καταφυγίου του ΣΕΟ στις 15 Αυγούστου 1962. Το καταφύγιο χτίστηκε με προσωπικό κόπο του Γιώσου Αποστολίδη και πήρε το όνομά

του, μετά από τον θάνατό του από πτώση στο Λούκι του Μύτικα το 1964 (Αρχεία Παπαδόπουλου, Τριανταφυλλίδη/ΣΕΟ Θεσσαλονίκης).

51. 15 Αυγούστου 1962 στον Μύτικα. Είναι η ημέρα των εγκαινίων του καταφυγίου του ΣΕΟ «Γιώσος Αποστολίδης» (Αρχείο Τριανταφυλλίδη/ΣΕΟ Θεσσαλονίκης)

49. Στην κορυφή του Μύτικα, τον Οκτώβριο του 1964 (αρχείο ΣΕΟ Θεσσαλονίκης)

31. Λειτουργία στον Προφήτη Ηλία το καλοκαίρι του 1964 (Φωτ. Κ. Ζολώτας/Αρχείο ΕΟΟΑ)

71. Σταυροειδής, 24 Ιουλίου 1964: Η πρώτη αναρρίχηση του Κώστα Ζολώτα (Φωτ. Κ. Ζολώτας/Αρχείο ΕΟΟΑ)

70. 17 Σεπτεμβρίου 1964: Μια νέα αναρριχητική διαδρομή ανοίγεται στη βόρεια ορθοπλαγιά του Σκολιού (Φωτ. Κ. Ζολώτας/Αρχείο ΕΟΟΑ)

77. Αναρρίχηση στο Στεφάνι στις 18 Σεπτεμβρίου 1964–Διαδρομή Κ. Ζολώτα (Αρχείο ΕΟΟΑ)

22 και 28. Ο Γιώργος Μιχαηλίδης, ο άνθρωπος που έγραψε ιστορία στην ελληνική ορειβασία, κατορθώνοντας ορισμένες από τις πιο δύσκολες αναρριχήσεις στην Ελλάδα, αναρριχάται στο Σκολιό το 1966 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

30. Η κατασκήνωση της «Σχολής Αναρριχήσεων του Ολύμπου», τον Αύγουστο του 1959, κάτω από τη ΒΑ ορθοπλαγιά του Στεφανιού, στα 2.600 μέτρα (Περιοδικό *Βουνό*, τεύχος 210, 1959/Αρχείο ΕΟΟΑ)

82. Ανάβαση της Σχολής Χειμερινής Ορειβασίας στον Όλυμπο, τα Χριστούγεννα του 1966 (Αρχείο ΕΟΟΑ)

52. Πορεία από το καταφύγιο του ΣΕΟ προς την κορυφή το 1967 (Αρχείο Τριανταφυλλίδη/ΣΕΟ Θεσσαλονίκης)

85. Ο Χρήστος Κάκκαλος θα περάσει το καλοκαίρι του 1972 στο καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός. Και από εκεί, τον Σεπτέμβριο, θα πατήσει για τελευταία φορά στον Μύτικα (Φωτ. Γ. Κυρίτσης)

36. Η τελευταία επίσκεψη του Χρήστου Κάκκαλου στον Μύτικα, τον Σεπτέμβριο του 1972, σε ηλικία 90 ετών (Αρχείο ΕΟΟΑ)

21. Ο Χρήστος Κάκκαλος και ο Κώστας Ζολώτας στον Μύτικα, στις 19 Σεπτεμβρίου 1972 (Αρχείο Κ. Ζολώτα/ΕΟΟΑ)

83. Ο Χρήστος Κάκκαλος με τη Χριστίνα Ζολώτα, στην τελευταία του ανάβαση στον Μύτικα, στις 14 Σεπτεμβρίου 1972 (Αρχείο Κ. Ζολώτα/ΕΟΟΑ)

Κοινή λεζάντα 36, 21, 83: Η τελευταία ανάβαση του Χρήστου Κάκκαλου στον Μύτικα, τον Σεπτέμβριο του 1972, σε ηλικία 90 ετών (Αρχείο Κ. Ζολώτα/ΕΟΟΑ)

1. Οι Ε. Νέζης, Ν. Νέζης, και Σ. Παντελίδης στον Μύτικα το 1970 (Φωτ. Ν. Νέζης)

2. Ο Γιώργος Μιχαηλίδης στην κορυφή Στεφάνι το 1980 (Φωτ. Ν. Νέζης)

3. Στον Προφήτη Ηλία στο πλαίσιο της 60ης Πανελληνίας Ορειβατικής Συνάντησης τον Ιούλιο του 2000 (Φωτ. Ν. Νέζης)

6. Οι Σ. Σπανούδης και Π. Σαραντάκος στην Κόψη του Σκολιού (Φωτ. Κ. Σαραντάκος/Αρχείο ΕΟΟΑ)

7. Πορεία προς το καταφύγιο του ΣΕΟ «Γιώσος Αποστολίδης» (Φωτ. Κ. Σαραντάκος/Αρχείο ΕΟΟΑ)

5. Ανάβαση από το Λούκι του Μύτικα (Φωτ. Μ. Στύλλας)

27. Οι Κώστας Ζολώτας, ο Οδηγός του Ολύμπου, και ο Δημήτρης Γεωργούλης, Πρόεδρος της ΕΟΟΑ, με θέα το Στεφάνι (Αρχείο ΕΟΟΑ)

53-66. Χειμερινή ανάβαση του ΣΕΟ Θεσσαλονίκης στον Όλυμπο (Αρχείο ΣΕΟ Θεσσαλονίκης)

4. Ανάβαση στον Μύτικα το 2013, με αφορμή τον εορτασμό των 100 χρόνων από την πρώτη ανάβαση (Φωτ. Val. Boissonnas/Αρχείο ΕΟΟΑ)

24-26. Οι απόγονοι του Boissonnas στον Όλυμπο, με αφορμή τον εορτασμό των εκατό χρόνων από την πρώτη ανάβαση (Αρχείο ΕΟΟΑ)

Έκθεμα 26 (Διαμορφωμένος «χώρος» προβολής ταινίας - Μυθολογία)

Όψη Α: Επιφάνεια βινυλίου (3.00x1.30) εξωτερικά «χώρου» προβολής

...Κέρδισα όταν πλούτιζα γεμίζοντας τη ζωή μου με τα πιο πολύτιμα βιώματα από τα βουνά. Τότε που κατακτούσα τις απρόσιτες ορθοπλαγιές, παλεύοντας με το βράχο, τον πάγο και το χιόνι και νικούσα τον ίδιο μου τον εαυτό και αποκτούσα περίσσια δύναμη κι ανθρώπινη αξία... Υπέροχες ηδονικές στιγμές υπέρτατης ψυχικής ευφροσύνης και αγαλλίασης, γεμάτες από ασύγκριτη ομορφιά και θεϊκό μεγαλείο. Στιγμές ονείρου που με συγκλονίσανε και μείνανε βαθιά χαραγμένες μέσα στην ψυχή μου. Στιγμές νοσταλγικές και αξέχαστες που φωτίσανε το παρελθόν μου και με παρηγορούνε για το μέλλον...

Απόσπασμα από συνέντευξη του Γιώργου Μιχαηλίδη δημοσιευμένη στο περιοδικό «Κορφές», τεύχος 91

Τομή 3: Τίτλος με κοπτικά γράμματα σε κολόνα

Οι κορυφές του μύθου

Τομή 3: Πάγκος εντός διαμορφωμένου «χώρου»

Στις Ολύμπιες κορυφές γεννήθηκαν μύθοι που ταυτίσθηκαν με τον πολιτισμό της αρχαιότητας. Μύθοι ταυτόσημοι του Ομήρου που διαδόθηκαν μαζί του, επηρεάζοντας τον δυτικό πολιτισμό. Μύθοι κατάμεστοι συμβολισμών που απεικονίστηκαν σε αριστουργήματα της τέχνης και έγιναν παγκόσμια γνωστοί.

Η παράδοση θέλει εισηγητές της λατρείας των Ολύμπιων θεών τους κατοίκους της της Πιερίας. Την παράδοση παρέλαβε από ποιητές και αοιδούς ο Όμηρος (8ος αιώνας π.Χ.) για να περιγράψει πρώτος τον Όλυμπο ως κατοικία των θεών. Τις δοξασίες του επιβεβαίωσε λίγο αργότερα ο Ησίοδος.

Η ποιητική φαντασία του Ομήρου ήθελε τις Ολύμπιες κορυφές ως μέρος του ουρανού, σκεπασμένες πάντα με σύννεφα, αθέατες από τους ανθρώπους, πολύ μακριά από τη γη. Γι' αυτό, στο Ομηρικό *ρίον*, στην ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου, εγκαταστάθηκε ο Δίας, ο ύψιστος των θεών.

Τομή 1&2: 12 επιφάνειες βινυλίου (1,50x0,50) εκατέρωθεν προβολής

Ολύμπιος Δίας

1. Ο Δίας είναι ο μόνος που αξιώθηκε την «κατάκτηση» των ψηλότερων κορυφών του Ολύμπου, αυτών που φιλοξένησαν το παλάτι και τον θρόνο του. Στο πλευρό του έχει για νόμιμη σύζυγο την Ήρα, για σύμβουλο τη Θέμιδα, για οιοχόο τον Γανυμήδη, για αγγελιοφόρο την Ίριδα, που κινείται μεταξύ ουρανού και γης μεταφέροντας μηνύματα. Οι υπόλοιποι θεοί κατοικούν χαμηλότερα, στα φαράγγια του Ολύμπου, σε παλάτια κτισμένα από τον θεϊκό σιδηρουργό Ήφαιστο, ενώ οι μικρότερες θεότητες, όπως οι Νύμφες και οι Μούσες ζουν μέσα στα δάση του.

2. Παιδί του Κρόνου και της Ρέας, ο Δίας είναι αδελφός με την **Εστία**, προστάτιδα του σπιτιού και της οικογενειακής ευτυχίας, τη **Δήμητρα**, θεά της γονιμότητας και

των σιτηρών, την **Ήρα**, προστάτιδα της οικογένειας και του γάμου, τον **Πλούτωνα**, θεό του Κάτω Κόσμου και τον **Ποσειδώνα**, κυρίαρχο της θάλασσας. Ο πατέρας του Κρόνος, ο νεότερος των Τιτάνων που γεννήθηκαν από τον Ουρανό και τη Γαία, παραμέρισε τον πατέρα του από την εξουσία, ευνουχίζοντάς τον. Από τον αφρό που προκάλεσαν τα γεννητικά όργανα του Ουρανού πέφτοντας στη θάλασσα γεννήθηκε η **Αφροδίτη**, η θεά της ομορφιάς και του έρωτα.

3. Ο φόβος ότι θα έχει την ίδια μοίρα με τον πατέρα του, ανάγκασε τον Κρόνο να «καταπίνει» τα νεογέννητα παιδιά του. Ο Δίας ήταν ο μόνος που διασώθηκε. Η μητέρα του Ρέα, ξεγελώντας τον Κρόνο, του έδωσε να καταπιεί μια φασκιωμένη πέτρα. Και ο Δίας μεγάλωσε σε ένα σπήλαιο της Κρήτης από την κατοίκια Αμάθεια. Όταν ενηλικιώθηκε, προκάλεσε τον Κρόνο να «ξεράσει» τα αδέρφια του για να διεκδικήσουν μαζί την εξουσία από τον πατέρα τους.

4. Την απόλυτη κυριαρχία ο Δίας την απόκτησε με κόπο, ύστερα από μάχες με τους παλαιότερους θεούς. Η περίφημη Τιτανομαχία, η μάχη με τον Κρόνο και τους υπόλοιπους Τιτάνες κράτησε δέκα ολόκληρα χρόνια. Ο Δίας είχε στο πλευρό του τα αδέρφια του: τον Πλούτωνα και τον Ποσειδώνα, την Εστία, τη Δήμητρα και την Ήρα. Πολύτιμοι σύμμαχοι ήταν οι Εκατόγχειρες και οι Κύκλωπες που μοίρασαν στους θεούς τα όπλα της μάχης. Ο Δίας πήρε τη βροντή, την αστραπή και τον κεραυνό, ο Ποσειδώνας την τρίαινα και ο Πλούτων το κράνος από δέρμα σκύλου που τον έκανε αόρατο. Η μάχη κατέληξε πανηγυρικά για τους Ολύμπιους. Οι Τιτάνες βρέθηκαν για πάντα αλυσσοδεμένοι στα Τάρταρα και οι θεοί μοιράστηκαν τις εξουσίες: ο Δίας έγινε κύριος του ουρανού, ο Ποσειδώνας της θάλασσας, ο Πλούτων του αόρατου βασιλείου του κάτω κόσμου.

5. Η εδραίωση όμως της κυριαρχίας απαιτούσε άλλη μια σφοδρή μάχη. Αυτή τη φορά με τους Γίγαντες, τους γεννημένους από τη Γαία και το αίμα του Ουρανού που έσταξε πάνω της όταν ο Κρόνος τον ευνούχισε. Με όψη ανθρώπινη, αλλά φοβερή, με φίδια στα μαλλιά και τα γένια, με ουρά δράκου και ανάστημα πελώριο, οι Γίγαντες θα προσπαθήσουν να ανατρέψουν την τάξη του Ολύμπου, με αιφνιδιαστική επίθεση, εκτοξεύοντας βράχους και φλεγόμενα δένδρα. Με την καθοριστική βοήθεια της Νίκης, της Αθηνάς και του Ηρακλή, οι Γίγαντες θανατώνονται ο ένας μετά τον άλλο. Και ο Δίας κερδίζει οριστικά τις Ολύμπιες κορυφές και την απόλυτη εξουσία.

6. Ο Δίας είναι ο κυρίαρχος της φύσης και των καιρικών μεταβολών. Είναι αυτός που στέλνει το ουράνιο φως και την καλοκαιρία (Ζεϋς Ουράνιος και Αίθριος), τους ανέμους, τις βροχές, τα σύννεφα, το χιόνι, το χαλάζι, την αστραπή, τον κεραυνό. Είναι ο προστάτης των ξένων (Ξένιος Ζεϋς), των ικετών (Ζεϋς Ικέσιος) και του όρκου (Όρκιος Ζεϋς). Ο προστάτης της πολιτείας (Ζεϋς Πολιεύς) και του σπιτιού (Ζεϋς Ερκείος). Αυτός που καθορίζει τις τύχες των ανθρώπων, αυτός που κυβερνά τον κόσμο (Ζεϋς Υπάτος) και ρυθμίζει την ηθική τάξη και τον νόμο που τον διέπει. Είναι ο Ολύμπιος Δίας, ο ένθρονος στην ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου. Είναι ο Ύψιστος Δίας, ο ανώτερος όλων των θεών. Για σύμβολά του έχει τον κεραυνό, το πολύτιμο όπλο του και τον αετό στην άκρη του σκήπτρου του, συμβολικό της εξουσίας του.

7. Ο Δίας υπήρξε πατέρας Ολύμπιων θεών, μικρότερων θεοτήτων, επώνυμων ηρώων και όλων των ανθρώπων. Με την Ήρα, απόκτησε τον πολεμόχαρο **Άρη**, τον σιδηρουργό **Ήφαιστο** και την αιώνια έφηβη **Ήβη**. Από το κεφάλι του ξεπήδησε πάνοπλη η **Αθηνά**, η πιο αγαπημένη κόρη του για να αντιπροσωπεύσει μερικά από τα ύψιστα ιδεώδη του αρχαιοελληνικού πνεύματος. Από το σμίξιμό του με τη Λητώ, γεννήθηκαν η **Άρτεμις**, η θεά της άγριας φύσης και του κυνηγιού και ο **Απόλλωνας**, ο θεός της μουσικής, της μαντικής τέχνης, της ηθικής τάξης. Από τον έρωτά του με τη νύμφη Μαία, κόρη του Άτλαντα που κρατούσε στις πλάτες του τον ουρανό, γεννήθηκε ο **Ερμής**, αγγελιοφόρος των θεών και ψυχοπομπός.

8. Ο Δίας μαγεύτηκε από θνητές συνεχίζοντας τις μυθικές γέννες. Ερωτεύτηκε την κόρη του βασιλιά της Θήβας Σεμέλη και γεννήθηκε από τον μηρό του ο **Διόνυσος**,

ο θεός των αμπελιών και του κρασιού. Με τη μορφή κύκνου, παραπλάνησε τη Λήδα και γεννήθηκε η Ωραία Ελένη. Φρόντισε για το γάμο της Νηρηίδας Θέτιδας με τον θνητό Πηλέα και γεννήθηκε ο Αχιλλέας, ο ήρωας του Τρωικού πολέμου. Ο έρωτάς του για την Αλκμήνη γέννησε τον **Ηρακλή**, έναν ημίθεο που κέρδισε με άθλους την αθανασία και αποθεώθηκε στον Όλυμπο. Μεταμορφωμένος σε ταύρο, έφερε την **Ευρώπη**, κόρη του βασιλιά της Συρίας, στην Κρήτη και γεννήθηκε ο Μίνωας. Με θνητές και νύμφες, ο Δίας έφερε στον κόσμο γενάρχες λαών και ιδρυτές αρχαίων πόλεων.

9. Με την Τιτανίδα Θέμιδα, τη θεά της δικαιοσύνης, απέκτησε τις τρεις **Ώρες**, την Ευνομία, τη Δίκη και την Ειρήνη που φύλαγαν με σύννεφα τις πύλες του ουρανού στον Όλυμπο και έκαναν τον χρόνο να κυλά φέρνοντας στους ανθρώπους τα αγαθά των κόπων τους. Με τη Θέμιδα έφερε επίσης στον κόσμο τις τρεις **Μοίρες**, την Κλωθώ που έγενεθε το νήμα της ζωής, τη Λάχεση που όριζε το ανθρώπινο ριζικό, την Άτροπο που μετρούσε τη ζωή και το τέλος της στο ραβδί της. Από την Ωκεανίδα Ευρυνόμη απέκτησε τις τρεις **Χάριτες**, την Αγλαΐα, την Ευφροσύνη και τη Θάλεια, που επίσης κατοικούν στον Όλυμπο παρέα με τις Μούσες και τις Ώρες.

10. Ο Δίας ζευγάρωσε με την Τιτανίδα Μνημοσύνη, κόρη του Ουρανού και της Γαίας και ήρθαν στον κόσμο οι Ολυμπιάδες **Μούσες**, οι γεννημένες στην Πιερία, οι εννέα γυναικείες θεότητες που συμβολίζουν τη μουσική, την ποίηση, την τέχνη, αυτές που επικαλείται για έμπνευση κάθε δημιουργός. Οι αγαπημένες κόρες του Δία λατρεύτηκαν μαζί του στην ανατολική πλευρά του Ολύμπου. Στο Δίον, ένας βωμός στημένος από τα πανάρχαια χρόνια, εξυπηρέτησε την κοινή λατρεία τους. Στον ίδιο τόπο, ο βασιλιάς της Μακεδονίας Αρχέλαος, θέσπισε στα τέλη του 5ου αιώνα π.Χ. τα *Εν Δίω Ολύμπια*, τους λαμπρούς αγώνες, αθλητικούς και θεατρικούς, που οργανώνονταν κάθε έτος με προσωπική φροντίδα των Μακεδόνων βασιλέων, προς τιμή του Δία και των Μουσών.

11. Στο Δίον, η ανασκαφική έρευνα ανακάλυψε δύο ιερά αφιερωμένα στον Δία. Τα ερείπια του μεγάλου ιερού που ανασκάφηκε εκτός των τειχών της πόλης, κοντά στο ρωμαϊκό θέατρο, ταυτίστηκαν με το ιερό του Ολυμπίου Διός που φιλοξένησε πλήθος βασιλικών αναθημάτων, όπως το χάλκινο σύνταγμα του διάσημου γλύπτη Λύσιππου που αφιερώθηκε από τον Μέγα Αλέξανδρο στον Δία και απεικόνιζε τους εικοσιπέντε έφιππους εταίρους που έχασαν τη ζωή στους στη μάχη του Γρανικού (334 π.Χ.).

12. Ο ύψιστος Δίας, ο πρώτος μεταξύ θεών και ανθρώπων, αποκαλύφθηκε μέσα σε παχύ στρώμα λάσπης. Βρέθηκε ένθρονος μέσα στο ιερό του, μεγαλόπρεπος, με τα σύμβολα της εξουσίας του στα χέρια. Το λατρευτικό άγαλμα, τα αναθήματα, οι μαρμάρινοι αετοί, οι κρίκοι για το δέσιμο των ζώων της θυσίας και μία επιγραφή «Διί υψίστω» τεκμηρίωσαν ένα από τα σπουδαιότερα ιερά του παντοδύναμου θεού.

Τομή 4 – Επιφάνεια (1,25x1,25) με ενσωματωμένη οθόνη

Ταινία για επικράτηση Ολύμπιων θεών (Τιτανομαχία & Γιγαντομαχία) και για λατρεία του Δία στους πρόποδες του Ολύμπου (Ιερά Ολυμπίου Διός & Διός Υψίστου στο Δίον)

Α΄ Μέρος: Μάχες ...μυθικές. Για την κατάκτηση των Ολύμπιων κορυφών

Το επιβλητικό ανάγλυφο του Ολύμπου προκάλεσε τον ανθρώπινο νου να γεννήσει ευφάνταστους μύθους. Μύθους που περιγράψανε τις φοβερές μάχες των θεών για την κυριαρχία των Ολύμπιων κορυφών. Για την κυριαρχία του κόσμου!

Η τιτανομαχία, η μάχη με τον Κρόνο και τους Τιτάνες, κράτησε σφοδρή δέκα ολόκληρα χρόνια ως την τελική επικράτηση των θεών. Η εδραίωση όμως της εξουσίας, η μόνιμη εγκατάσταση στον Όλυμπο, θα απαιτούσε μία ακόμη μεγάλη μάχη. Αυτή τη φορά με τους Γιγάντες, τους γεννημένους από το αίμα του

Ουρανού. Στη γιγαντομαχία οι θεοί νικούν και πάλι. Και ο Δίας κερδίζει επάξια τον θρόνο του στις Ολύμπιες κορυφές.

Στις Ολύμπιες κορυφές, ο μύθος αναμετρήθηκε με την επιστημονική αλήθεια για να αξιωθεί τη δικαίωση και την αιωνιότητά του.

Β' Μέρος: Ολύμπιος Δίας

(συνέντευξη Δ. Παντερμαλή)

*Δημήτριος Παντερμαλής, Ομότιμος Καθηγητής Κλασικής Αρχαιολογίας ΑΠΘ,
Πρόεδρος Διοικητικού Συμβουλίου Μουσείου Ακρόπολης*

*Dimitrios Pandermalis, Emeritus Professor of Classical Archaeology AUTH
President, Board of Directors of the Acropolis Museum*

Δεν είναι πάντα εύκολο να αντιληφθούμε πώς διάφορες θέσεις στην αρχαία Ελλάδα, έγιναν θεϊκές, έγιναν κατοικητήριο θεών, έγιναν σπουδαία ιερά, μπορούμε όμως από τις πληροφορίες των ίδιων των αρχαίων να έχουμε μια εικόνα, ξέρουμε ότι συζητούσαν οι ίδιοι π.χ. ο Απόλλων ρώτησε στη Βοιωτία κάποια από τις Νύμφες πού να στήσει το ιερό του.

Ήταν λοιπόν σημαντικό, για τον πατέρα των θεών και για όλη την κοινωνία των Ολύμπιων θεών, που ήταν μια κοινωνία οργανωμένη όπως η μυκηναϊκή, με έναν αρχηγό βασιλέα και τους άλλους βασιλείς, αδελφούς και υιούς και θυγατέρες και όπως ακριβώς οι μυκηναϊκές ακροπόλεις ήταν σε ξεχωριστά σημεία που επόπτευαν μια πολύ μεγάλη περιοχή, έτσι και οι θεοί έπρεπε να είναι πάνω σε ένα βουνό και διαλέχτηκε το ψηλότερο βουνό της χώρας τότε, ο Όλυμπος όπου στήθηκε αυτή η κοινωνία των θεών σε ποικίλα επίπεδα, οι μεγάλοι θεοί στην κορυφή, πάνω από όλους ο Δίας και μέσα στις πλαγιές οι Χάριτες, οι Νύμφες, οι Μούσες.

Φαίνεται ότι αυτό το τοπίο με τη μεγάλη εναλλαγή, με τις κορυφές που βγαίνουν και ξεπετιούνται ξαφνικά, με τις βαθιές χαράδρες που έχουν μικρούς καταρράκτες και νερά και μικρές λίμνες, ήταν πραγματικά το σκηνικό το οποίο ήταν το καταλληλότερο για να αναπτυχθεί το Δωδεκάθεο του Ολύμπου.

*

Το Δίον είναι ο ιερός τόπος του Ολυμπίου Διός στους ανατολικούς πρόποδες του Ολύμπου. Έχει μια μαγική φύση, συνεχίζει τη βλάστηση του Ολύμπου, αλλά εδώ αυξάνεται η ποσότητα του νερού που βγαίνει μέσα από τη γη, νερό που έρχεται από τις χαράδρες του Ολύμπου, εξαφανίζεται στους πρόποδες και επανεμφανίζεται εδώ στο Δίον και πιθανώς αυτός ήταν ο βασικότερος λόγος της επιλογής του χώρου. Συγχρόνως όμως είναι για τον τόπο αυτό ο Όλυμπος ένα καταπληκτικό σκηνικό, όπου με μια ματιά βλέπει κανείς το μεγαλείο του βουνού, τις κορυφές του, τη σχέση του με τον ουρανό και επίσης στη συνείδηση των αρχαίων, αυτό που συνέβαινε εδώ πέρα ήταν ένα θεϊκό σημάδι, ικανό για την επιλογή του τόπου, ότι δηλαδή λόγω της υγρασίας και των ψηλών δένδρων έπεφταν πολύ συχνά κεραυνοί και οι αρχαίοι πίστευαν οι κεραυνοί αυτοί ήταν οι ιδιοσημείες, το σημάδι του Διός, το οποίο χαρακτήριζε αυτόν τον τόπο.

Η ζωή άρχισε εδώ πέρα στα προϊστορικά χρόνια, έχουμε μικρούς οικισμούς σε όλη την έκταση των ανατολικών υπωρειών, στο Δίον όμως ήδη τον 6^ο αιώνα έχουμε αρχαιολογικές μαρτυρίες για λατρείες Ολυμπίων θεών, αλλά στη συνέχεια, προς το τέλος του 5ου αιώνα, ξέρουμε ότι άρχισαν να διοργανώνονται εδώ οι Ολυμπιακοί Αγώνες της Μακεδονίας, τα «εν Δίω Ολύμπια», με πρωτοβουλία των ίδιων των Μακεδόνων βασιλέων. Έτσι, λοιπόν, το Δίον, απόκτησε μεγάλη λαμπρότητα, η λατρεία του Διός έγινε κρατική λατρεία, η επίσημη λατρεία στη Μακεδονία και ο Δίας προστάτευε τους ίδιους του Μακεδόνες βασιλείς, τον βασιλικό οίκο της Μακεδονίας. Επίσης στο ιερό αυτό γινόταν η κάθαρση του στρατού κάθε χρόνο για να ξεκινήσει τις εκστρατείες και γινόταν και η μεγάλη θυσία με εκατόμβη, δηλαδή

σφάζονταν πάρα πολλά ζώα και μοιράζονταν τα σφάγια στους επισκέπτες που συνέρεαν από ολόκληρη τη Μακεδονία.

Επομένως, εδώ, στους πρόποδες του βουνού, γίνονταν τελετουργίες που αφορούσαν τον ένοικο της κορυφής, της υψηλότερης κορυφής του Διός, του πατέρα των θεών, τον Ολύμπιο Δία. Ο ίδιος Ολύμπιος Δίας προστάτευε και τη γραφειοκρατία θα λέγαμε σήμερα του Μακεδονικού βασιλείου, γιατί εδώ δημοσιεύονταν για να τις βλέπει όλος ο κόσμος, οι επιγραφές που περιείχαν τα κείμενα από τα δημόσια έγγραφα των Μακεδόνων βασιλέων.

Ένα νέο εύρημα σημαντικό ήταν η ανακάλυψη του ναού του Διός Υψίστου, που ήταν μια άλλη υπόσταση του Διός, ήταν ο Ζευς των ουρανών, μακριά από τον Όλυμπο πια, ένας Δίας που επικοινωνούσε με τους ανθρώπους μέσω των δικών του θεϊκών πτηνών, των αετών, που ήταν οι άγγελοί του, δηλαδή οι αγγελιοφόροι του. Αυτή η λατρεία, αυτή η κατηγορία της λατρείας, ήταν που επηρεάστηκε και επηρέασε τη νέα αντίληψη, με την αλλαγή της θρησκείας του υψίστου θεού, την οποία έχουμε και εμείς σήμερα.

Τομή 4 – Κείμενο σε κοπτικά γράμματα στην πλάτη επιφάνειας (1,25x1,25) με ενσωματωμένη οθόνη

...έτσι, την ώρα αυτή, που ολοένα γύρω μας κατέβαιναν οι σκιές, ο Όμηρος γινόταν ταυτόσημος με τον Όμηρο. Γινόταν πνευματική αιωνιότητα.

Ηλίας Βενέζης

Έκθεμα 3 (πίσω πλευρά - προς το τελευταίο επίπεδο του χώρου)

Τέσσερις επιφάνειες βινυλίου

Ασπρόμαυρες εικόνες φωτογράφων που συνέδεσαν το όνομά τους με τον Όλυμπο (Boissonnas, Τσιλιγγιρίδης κ.ά.).

Κειμενολεζάντες

Ο Ελβετός Frederic Boissonnas (1858-1946) που αποτύπωσε με τον φωτογραφικό φακό του όψεις και μνημεία της Ελλάδας στις αρχές του 20ου αιώνα, ήταν από τους πρώτους που φωτογράφισαν τον Όλυμπο. Το τμήμα του αρχείου του που αφορά στην Ελλάδα αγοράστηκε από το ελληνικό κράτος και προστατεύεται ως κινητό μνημείο μεγάλης ιστορικής, λαογραφικής, αρχαιολογικής και καλλιτεχνικής αξίας.

Ο Σάββας Τσιλιγγιρίδης (1924-2004) είναι ένας από τους Έλληνες φωτογράφους που αποθανάτισε με τον φακό του τον Όλυμπο, αφήνοντας πίσω του ένα αρχαιακό υλικό σημαίνουσας ιστορικής και καλλιτεχνικής αξίας.

ΚΕΙΜΕΝΑ ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΩΝ ΕΦΑΡΜΟΓΩΝ

ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΚΘΕΜΑΤΟΣ 6

Μονοπάτια και διαδρομές στον Όλυμπο

KΕΝΤΡΙΚΗ ΟΘΟΝΗ - Κατάλογος

Μονοπάτια

- ▶ Λιτόχωρο-Πριόνια (Ε4)
- ▶ Πριόνια-Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός (Ε4)
- ▶ Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός-Κακόσκαλα-Μύτικας
- ▶ Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός-Λούκι-Μύτικας
- ▶ Γκορτσιά-Καταφύγιο Πετρόστρουγκας
- ▶ Καταφύγιο Πετρόστρουγκας-Οροπέδιο Μουσών
- ▶ Οροπέδιο Μουσών-Στεφάνι και Μύτικας
- ▶ Κοκκινοπηλός-Σκάλα (Ε4)-Μύτικας
- ▶ Καρυά-Σκολιό (Ο2)
- ▶ Βρυσοπούλες-Άγιος Αντώνιος
- ▶ Κοκκινοπηλός-Κίτρος
- ▶ Ξερολάκκι-Οροπέδιο Μουσών
- ▶ Ξερολάκκι-Μεγάλη Γούρνα
- ▶ Αγία Τριάδα-Καταφύγιο Κρεβάτια
- ▶ Καταφύγιο Κρεβάτια-Μπαρμπαλάς-Οροπέδιο Μουσών
- ▶ Καταφύγιο Κρεβάτια-Παπά Ρέμα
- ▶ Άγιοι Απόστολοι-Μαστορούλι
- ▶ Άγιος Κωνσταντίνος-Κορομηλιά-Καταφύγιο Πετρόστρουγκας
- ▶ Άγιος Κωνσταντίνος-Ορλιάς-Καταφύγιο Κορομηλιάς
- ▶ Άγιοι Απόστολοι-Κλεφτόβρυση
- ▶ Αγία Κόρη-Διάσελο Έλατος-Πετρόστρουγκα
- ▶ Πριόνια-Λιβαδάκι

Αναρριχητικά πεδία

- ▶ Κορυφές (Στεφάνι, Μύτικας, Σκολιό)
- ▶ Ζιλνιά

Καταφύγια

- ▶ Σπήλιος Αγαπητός
- ▶ Βρυσοπούλες-ΚΕΟΑΧ
- ▶ Χρήστος Κάκκαλος
- ▶ Σταυρός-Δημήτριος Μπουντόλας
- ▶ ΣΕΟ-Γιώσος Αποστολίδης
- ▶ Πετρόστρουγκα
- ▶ Κορομηλιά Δίου
- ▶ Κρεβάτια
- ▶ Καταφύγια ανάγκης

Μονοπάτια-Διαδρομές

Λιτόχωρο-Πριόνια (Ε4)

Διάρκεια: 5 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 640 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 9 χιλιόμετρα

Σήμανση: πολύ καλή

Η διαδρομή αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού πεζοπορικού μονοπατιού Ε4. Ξεκινά από τους Μύλους (υψόμετρο 400 μέτρα) στο Λιτόχωρο και κινείται μέσα στο φαράγγι του ποταμού Ενιπέα, για να καταλήξει, μετά από πολλά ανεβοκατεβάσματα, στα Πριόνια (1.060 μέτρα). Η διάσχιση του φαραγγιού είναι μία από τις πιο όμορφες ορεινές διαδρομές της χώρας, με πυκνή βλάστηση, εντυπωσιακούς γεωλογικούς σχηματισμούς και διαρκή την παρουσία του νερού. Το μονοπάτι κινείται αρχικώς παράλληλα με τον Ενιπέα, ενώ μετά από τα μισά περίπου της διαδρομής διασχίζει τα νερά του επτά φορές, με ξύλινα γεφυράκια. Συναντά το Άγιο Σπήλαιο, όπου ασκήτεψε ο Άγιος Διονύσιος και λίγο μετά, την Παλαιά Ιερά Μονή του Αγίου Διονυσίου, ιστορική μονή του Ολύμπου, που χτίσθηκε τον 16ο αιώνα, καταστράφηκε από τους Ναζί το 1943 και σήμερα έχει μερικώς απακατασταθεί. Η διαδρομή συνεχίζει για να οδηγήσει στους καταρράκτες του Ενιπέα και να καταλήξει στα Πριόνια, όπου βρίσκονται οι πηγές του ποταμού. Από τα Πριόνια, το μονοπάτι Ε4 συνεχίζει την πορεία του προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός από όπου μπορεί κανείς να προσεγγίσει τις κορυφές.

Πριόνια-Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός (Ε4)

Διάρκεια: 3 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.000 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 4 χιλιόμετρα

Σήμανση: πολύ καλή

Πρόκειται για την πιο δημοφιλή διαδρομή ανάβασης στις κορυφές και το πιο πολυσύχναστο μονοπάτι του Ολύμπου. Αποτελεί τμήμα του ευρωπαϊκού πεζοπορικού μονοπατιού Ε4, συνέχεια της διαδρομής «Λιτόχωρο-Πριόνια» που διασχίζει το φαράγγι του Ενιπέα. Στα Πριόνια καταλήγει ο ασφαλτόστρωτος δρόμος από το Λιτόχωρο. Στη θέση, που πήρε το όνομά της από τα νεροπρίονα που λειτουργούσαν στην περιοχή για την εκμετάλευση της ξυλείας του βουνού, λειτουργεί αναψυκτήριο-εστιατόριο. Εδώ πηγάζει και ο ποταμός Ενιπέας για να διασχίσει το μεγαλύτερο φαράγγι του Ολύμπου. Η διαδρομή έως το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός κινείται σχεδόν εξ ολοκλήρου μέσα σε δάσος οξιάς, μαύρης πεύκης και ελάτης. Στην πορεία, συναντά τη Βρύση Πηγαδούλι, η οποία δεν έχει πάντα νερό. Συνεχίζει ανηφορικά ως το καταφύγιο που βρίσκεται στη θέση Μπαλκόνι (2.060 μέτρα), ανάμεσα σε πανύψηλα ρόμπολα, απολαμβάνοντας μια μοναδική θέα προς τον Πιερικό κάμφο και το Αιγαίο πέλαγος. Το καταφύγιο αποτελεί σημείο σταθμό, αφετηρία για την ανάβαση στο Μύτικα, είτε μέσω της Κακόσκαλας, είτε από το Λούκι του Μύτικα.

Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός-Κακόσκαλα-Μύτικας

Διάρκεια: 3 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 860 μέτρα
Δυσκολία: μέτρια, σε σημεία επικίνδυνη
Μήκος: 3 χιλιόμετρα
Σήμανση: πολύ καλή

Το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός (2.060 μέτρα), το πρώτο καταφύγιο που οργανώθηκε στον Όλυμπο (1930), αποτελεί αφετηρία εκκίνησης για την ανάβαση στον Μύτικα και σημείο σταθμό στην πορεία του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4. Από τις εγκαταστάσεις του, το μονοπάτι, συνεχώς ανηφορικό ακολουθεί την απότομη, γυμνή από βλάστηση Χονδρομεσοράχη. Προσπερνώντας τη διασταύρωση για τα Ζωνάρια και το Οροπέδιο των Μουσών, φθάνει στην κορυφή Σκάλα (2.866 μέτρα). Η διαδρομή, συνεχίζει με την ανάβαση της Κακόσκαλας. Τα φυσικά «σκαλοπάτια» της, αρκετά απότομα (χρηρίζουν προσοχής) οδηγούν στον Μύτικα (2.918,8 μέτρα), την ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου. Εναλλακτικά, για τους πιο τολμηρούς, η κατάβαση από τον Μύτικα μπορεί να γίνει από το Λούκι, μία απότομη διαδρομή μεγάλης κλίσης.

Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός-Λούκι-Μύτικας

Διάρκεια: 3 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 818 μέτρα
Δυσκολία: μέτρια, σε σημεία επικίνδυνη
Μήκος: 3 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Από το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός (2.060 μέτρα), στη θέση Μπαλκόνι με τα πανύψηλα ρόμπολα και την άπλετη θέα στο Αιγαίο, το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 συνεχίζει την αναφορική πορεία του στην απότομη και γυμνή από βλάστηση Χονδρομεσοράχη και εξακολουθεί με κατεύθυνση την κορυφή Σκάλα. Στη διασταύρωση προς Ζωνάρια, το E4 διαχωρίζει την πορεία του, συνεχίζοντας δυτικά για να οδηγήσει στον Κοκκινοπηλό. Η διαδρομή στα Ζωνάρια του Μύτικα ακολουθεί τις χαρακτηριστικές πτυχώσεις του εντυπωσιακού γεωλογικού σχηματισμού ακριβώς κάτω από τις ψηλές κορυφές, με πανοραμική άποψη της χαράδρας του Μαυρόλογγου, αλλά και του Ενιπέα. Η ανάβαση συνεχίζει στο Λούκι του Μύτικα, μία μικρή σε ανάπτυγμα διαδρομή, η οποία οδηγεί στην κορυφή, αλλά απαιτεί ιδιαίτερη προσοχή, λόγω της πολύ έντονης κλίσης.

Γκορτσιά-Καταφύγιο Πετρόστρουγκας

Διάρκεια: 2 ½ ώρες
Υψομετρική διαφορά: 815 μέτρα
Δυσκολία: μέτρια
Μήκος: 6 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Πρόκειται για τη δεύτερη πιο δημοφιλή διαδρομή ανάβασης στις κορυφές, μετά το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4. Η αφετηρία του μονοπατιού βρίσκεται στη θέση Γκορτσιά ή Διασταύρωση (στο 14ο χιλιόμετρο του δρόμου Λιτόχωρο-Πριόνια), όπου ένας σύντομος χωματόδρομος οδηγεί σε διαμορφωμένο χώρο στάθμευσης. Από το ίδιο σημείο ξεκινούν και οι αγωγιάτες με τα μουλάρια τους για να μεταφέρουν εφόδια προς τα καταφύγια που βρίσκονται στο Οροπέδιο των Μουσών. Το μονοπάτι κινείται μέσα σε πυκνό δάσος οξιάς. Στη θέση Μπάρμπα υπάρχει κιόσκι ξεκούρασης, ενώ μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στη βρύση Κολοκυθιάς, μία από τις λίγες πηγές που υπάρχουν στα μεγάλα υψόμετρα του Ολύμπου. Η διαδρομή συνεχίζει στη θέση Στράγγος, ενώ μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στη Σπηλιά του

Ιθακήσιου, όπου ο ζωγράφος Βασίλης Ιθακήσιος έζησε για 20 χρόνια. Το μονοπάτι καταλήγει στο Καταφύγιο της Πετρόστρουγκας (1.940 μέτρα), σε μία θέση με εντυπωσιακή θέα προς τα ανατολικά και τα βόρεια. Η πρόσβαση στο καταφύγιο γίνεται και μέσω των μονοπατιών που ξεκινούν από το Καταφύγιο Κορομηλιά στα βορειοανατολικά και από την Αγία Κόρη στα βόρεια. Από την Πετρόστρουγκα, η διαδρομή συνεχίζει για να καταλήξει στο Οροπέδιο των Μουσών και από εκεί στις κορυφές.

Καταφύγιο Πετρόστρουγκας-Οροπέδιο Μουσών

Διάρκεια: 3 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 650 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 7 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Από το Καταφύγιο της Πετρόστρουγκας (1.940 μέτρα) το μονοπάτι διέρχεται μέσα από δάσος με εντυπωσιακά αιωνόβια ρόμπολα. Σταδιακά το δάσος αραιώνει, το ρόμπολο αποκτά έρπουσα νανώδη μορφή και μοιάζει με «μπονζάι». Η διαδρομή συνεχίζει ως την κορυφή Σκούρτα (2.485 μέτρα), με τη μαγευτική θέα και φθάνει στον Λαιμό, τη στενή πετρώδη ράχη που οδηγεί, χωρίς πολλές υψομετρικές διαβαθμίσεις, στη βάση του Περάσματος του Γιώσου και από εκεί στο Οροπέδιο των Μουσών. Το εντυπωσιακό οροπέδιο, η άπλετη θέα και η ορθοπλαγιά του Στεφανιού που υψώνεται ακριβώς από πάνω του, συνθέτουν ένα από τα πιο εντυπωσιακά και χαρακτηριστικά τοπία του Ολύμπου. Στο Οροπέδιο των Μουσών, το μονοπάτι χωρίζεται σε δύο σκέλη που οδηγούν, το ένα στο Καταφύγιο ΣΕΟ-Γιώσος Αποστολίδης (2.700 μέτρα) και το άλλο στο Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος (2.650 μέτρα), ιδανικά και τα δύο για ξεκούραση, πριν από την ανάβαση στις κορυφές.

Οροπέδιο Μουσών-Στεφάνι και Μύτικας

Διάρκεια: 1 ώρα

Υψομετρική διαφορά: 268 μέτρα

Δυσκολία: εύκολη ως τη βάση των Λουκιών, μετά σε σημεία επικίνδυνα

Μήκος: 1,5 χιλιόμετρο

Σήμανση: καλή

Τα δύο καταφύγια που βρίσκονται στο Οροπέδιο των Μουσών, το Καταφύγιο του ΣΕΟ-Γιώσος Αποστολίδης και το Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος δίδουν τη δυνατότητα ανάβασης στην κορυφή Στεφάνι, η οποία ορθώνεται επιβλητική και απόκρημνη πάνω από το οροπέδιο. Το μονοπάτι προσπερνά τις Πόρτες, ένα απότομο πέραςμα που οδηγεί σε διαδρομές προς τη δυτική πλευρά του βουνού και συνεχίζει στενό και χωρίς ιδιαίτερες υψομετρικές διαφορές, για να φθάσει ως το Λούκι του Στεφανιού, μια απότομη διαδρομή μεγάλης κλίσης, η οποία απαιτεί μεγάλη προσοχή και οδηγεί στην κορυφή Στεφάνι (2.912,3 μέτρα). Για την ανάβαση στον Μύτικα, θα πρέπει κανείς να προσπεράσει το Λούκι του Στεφανιού και να βρεθεί, μετά από μια σύντομη πορεία, στο Λούκι του Μύτικα. Η ανάβαση από το Λούκι στην ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου (2.918,8 μέτρα) χρήζει ιδιαίτερης προσοχής, εξαιτίας των απότομων κλίσεων.

Κοκκινοπηλός-Σκάλα (Ε4)-Μύτικας

Διάρκεια: 6-7 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 1.766 μέτρα
Δυσκολία: απαιτητική
Μήκος: 14 χιλιόμετρα
Σήμανση: πολύ καλή

Τμήμα του ευρωπαϊκού μονοπατιού E4, το μονοπάτι που ξεκινά από τον Κοκκινοπηλό για να οδηγήσει στα αλπικά οροπέδια του Ολύμπου, ακολουθεί τη Χαράδρα της Σταλαγματιάς. Στην πορεία του συναντά τον δασικό δρόμο που φθάνει από το χωριό Καλύβια και καταλήγει στη Μεγάλη Γούρνα, όπου βρίσκεται το Καταφύγιο Ανάγκης Καλύβια Χριστάκη (2.430 μέτρα), κάτω από την ομώνυμη κορυφή Χριστάκης (2.707 μέτρα). Η διαδρομή συνεχίζει συνεχώς ανηφορική, περνά από το Σκολιό (2.911 μέτρα) και φθάνει στην κορυφή Σκάλα (2.866 μέτρα). Εκεί διαχωρίζει την πορεία του από το μονοπάτι E4 (που οδηγεί προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός και το Λιτόχωρο) και συνεχίζει στα φυσικά, αρκετά απότομα «σκαλοπάτια» της Κακόσκαλας για να οδηγήσει στον Μύτικα (2.918,8 μέτρα).

Καρυά-Σκολιό (O2)

Διάρκεια: 9 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 1.900 μέτρα
Δυσκολία: απαιτητική
Μήκος: 17 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Η διαδρομή αποτελεί τμήμα του ελληνικού πεζοπορικού μονοπατιού O2, που συνδέει τον Όλυμπο με το Πήλιο. Ξεκινά από τα όρια του οικισμού της Καρυάς και διασχίζει θαμνώνες και χαμηλά δένδρα, για να φθάσει στη Χαρβαλόβρυση (1.400 μέτρα). Από τη θέση αυτή και πάνω, το τοπίο αλλάζει. Η διαδρομή, σχεδόν γυμνή από βλάστηση, με σχετικά έντονες κλίσεις, διέρχεται από το διάσελο ανάμεσα στις κορυφές Κακάβρακας (2.619 μέτρα) και Μεταμόρφωση (2.675 μέτρα). Συνεχίζει με πιο ήπιες κλίσεις, περνά από το Οροπέδιο της Μπάρας, κυκλώνει την κορυφή Άγιος Αντώνιος (2.815 μέτρα), όπου υπάρχει καταφύγιο ανάγκης και ακολουθεί μία ήπια ράχη για να καταλήξει στην κορυφή Σκολιό (2.911 μέτρα). Το Σκολιό είναι η τρίτη ψηλότερη κορυφή του Ολύμπου, μετά τον Μύτικα και το Στεφάνι.

Βρυσοπούλες-Άγιος Αντώνιος

Διάρκεια: 3 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 1.000 μέτρα
Δυσκολία: μέτρια
Μήκος: 4 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Η διαδρομή παρέχει τη δυνατότητα γρήγορης ανάβασης στις κορυφές, καθώς μπορεί κανείς να φθάσει με το όχημά του έως τα 1.800 μέτρα. Είναι ιδανική για χειμερινές αναβάσεις με ορειβατικά σκι, καθώς είναι εντελώς γυμνή από βλάστηση. Το μονοπάτι ξεκινά από τις στρατιωτικές εγκαταστάσεις του Κέντρου Εκπαίδευσης Ορεινού Αγώνα και Χιονοδρομίας-ΚΕΟΑΧ, 17 χιλιόμετρα από τον Σπαρμό. Στις εγκαταστάσεις του ΚΕΟΑΧ βρίσκεται και το Καταφύγιο Βρυσοπούλες. Αρχικώς, η διαδρομή, αρκετά έντονης κλίσης, ακολουθεί τους πυλώνες του στρατιωτικού χιονοδρομικού κέντρου. Στην πορεία συναντά το Καταφύγιο Ανάγκης Κώστας Μιγκοτζίδης (2.450 μέτρα) και λίγο πιο πάνω, το μονοπάτι που έρχεται από την περιοχή της Καρυάς με κατεύθυνση την κορυφή Σκολιό. Προσπερνώντας το

καταφύγιο, φθάνει σε ένα δεύτερο καταφύγιο ανάγκης που βρίσκεται λίγα μέτρα κάτω από την κορυφή Άγιος Αντώνιος (2.815 μέτρα), από όπου η θέα των κορυφών Μύτικας, Στεφάνι και Σκολιό είναι πραγματικά εντυπωσιακή. Η πρόσβαση στις κορυφές γίνεται μέσω του μονοπατιού που κατεβαίνει από τον Άγιο Αντώνιο.

Κοκκινοπηλός-Κίτρος

Διάρκεια: 4-5 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.200 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 5 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Από τον Κοκκινοπηλό ξεκινά μια ιδιαίτερος ενδιαφέρουσα διαδρομή στη δυτική πλευρά του Ολύμπου. Το μονοπάτι κινείται ανάμεσα σε θαμνώνες όπου κυριαρχεί το πουρνάρι και διάσπαρτες συστάδες πεύκων. Στα μισά περίπου της διαδρομής υπάρχει η βρύση Ρούδι (1.800 μέτρα). Προσπερνώντας την κορυφή Άνθιμος (1.999 μέτρα), το μονοπάτι συνεχίζει βατό, στην ήπια ράχη του βουνού και φθάνει στην κορυφή Κίτρος (2.416 μέτρα), από όπου μπορεί κανείς να απολαύσει άπλετη τη θέα προς τις κορυφές του Ολύμπου, τα Πιέρια όρη, τις κορυφές Άνθιμος (1.999 μέτρα) και Βουλγάρα (1.683 μέτρα). Από την κορυφή Κίτρος μπορεί να συνεχίσει κανείς προς τις κορυφές Νάνα (2.285 μέτρα) και Σαλατούρα (1.431 μέτρα), όπου βρίσκεται και το ομώνυμο καταφύγιο ανάγκης. Εναλλακτικά, υπάρχει η δυνατότητα, μέσω της Νάνας και της Στενής Σαλατούρας, να κατέβει κανείς στο ρέμα Ξερολάκκι και από εκεί να κινηθεί προς τη Μεγάλη Γούρνα, όπου βρίσκεται το Καταφύγιο Ανάγκης Χριστάκη. Απαιτείται, ωστόσο, προσοχή, καθώς αυτό το τμήμα του μονοπατιού δεν διαθέτει σήμανση.

Ξερολάκκι-Οροπέδιο Μουσών

Διάρκεια: 4-5 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.350 μέτρα

Δυσκολία: απαιτητική, σε σημεία επικίνδυνη

Μήκος: 5 χιλιόμετρα

Σήμανση: ελλιπής

Πρόκειται για μια δύσκολη και απαιτητική διαδρομή που κινείται στη δυτική πλευρά του Ολύμπου. Η πρόσβαση στο μονοπάτι γίνεται από δύσβατο χωματόδρομο που ξεκινά από τον δασικό δρόμο Πέτρας-Κοκκινοπηλού. Χαρακτηριστικές στην αρχή του μονοπατιού είναι οι σπηλιές που δημιουργούνται. Η διαδρομή ακολουθεί το ρέμα του Ναούμ για να φθάσει στη βάση των Καζανιών (2.250 μέτρα), της εντυπωσιακής αμφιθεατρικής λεκάνης που σχηματίζουν οι ορθοπλαγιές των ψηλών κορυφών του Ολύμπου. Από εκεί και για το υπόλοιπο της διαδρομής απαιτείται ιδιαίτερη προσοχή ως τις Πόρτες, το πέρασμα, δηλαδή, ανάμεσα στις κορυφές Τούμπα και Στεφάνι, και ως το Οροπέδιο των Μουσών.

Ξερολάκκι-Μεγάλη Γούρνα

Διάρκεια: 4 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.200 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 7 χιλιόμετρα

Σήμανση: ανύπαρκτη

Αφετηρία της διαδρομής είναι το σημείο όπου ο δασικός δρόμος Πέτρας-Κοκκινοπηλού τέμνει το ρέμα Ξερολάκκι, σε υψόμετρο 1.350 μέτρων, περίπου 2 χιλιόμετρα από την αφετηρία του μονοπατιού «Ξερολάκκι-Οροπέδιο Μουσών». Αρχικά, διασχίζει πυκνό δάσος μαύρης πεύκης και πυξαριού ακολουθώντας τη χαράδρα του ρέματος Ξερολάκκι, ανάμεσα στην κορυφογραμμή Κίτρος-Φλάμπουρο (2.416) και στην κορυφή Χριστάκης (2.707 μέτρα). Μετά την έξοδο από το δάσος, το μονοπάτι στρέφεται αριστερά, προσπερνώντας την κορυφή Χριστάκης, για να προσεγγίσει το οροπέδιο Μεγάλη Γούρνα (2.550 μέτρα). Εδώ βρίσκεται το πέτρινο καταφύγιο ανάγκης, γνωστό και ως Καταφύγιο Χριστάκη, στη Μεγάλη Γούρνα, μια ανάσα από τις κορυφές Σκάλα, Σκολιό και Μύτικας.

Αγία Τριάδα-Καταφύγιο Κρεβάτια

Διάρκεια: 2 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 650 μέτρα
Δυσκολία: εύκολη
Μήκος: 4 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Το μονοπάτι ξεκινά από την εκκλησία της Αγίας Τριάδας, στο τέρμα του ασφαλτόστρωτου δρόμου, 4 χιλιόμετρα από τη Βροντού, παρέχοντας τη δυνατότητα περιήγησης στη βόρεια πλευρά του Ολύμπου. Η διαδρομή κινείται ανηφορικά και στο μεγαλύτερο τμήμα της είναι εκτεθειμένη στον ήλιο. Μικρές συστάδες οξιάς τη σκιάζουν, λίγο πριν την έξοδο της στο οροπέδιο όπου είναι χτισμένο το Καταφύγιο Κρεβάτια (1.007 μέτρα). Παρά το μικρό της ανάπτυγμα, προσφέρει θέα της πεδιάδας της Κατερίνης και του Θερμαϊκού κόλπου. Στο καταφύγιο φθάνει και χωμάτινος δρόμος, που ξεκινά από την Αγία Τριάδα.

Καταφύγιο Κρεβάτια-Μπαρμπαλάς-Οροπέδιο Μουσών

Διάρκεια: 7 ώρες
Υψομετρική διαφορά: 1.680 μέτρα
Δυσκολία: απαιτητική
Μήκος: 8 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή αρχικά, ελλιπής μετά τον Μπαρμπαλά

Από το Καταφύγιο Κρεβάτια (1.007 μέτρα) ξεκινά μία ιδιαιτέρως όμορφη, αλλά και κουραστική διαδρομή προς τις κορυφές του Ολύμπου, η οποία ανοίγεται στη βόρεια πλευρά του βουνού. Αρχικώς, το μονοπάτι έχει έντονη κλίση και διασχίζει ένα πανέμορφο δάσος μαύρης πεύκης. Σταδιακά, η κλίση του γίνεται πιο ομαλή, ως την κορυφή Μπαρμπαλάς (1.841 μέτρα), από όπου η θέα προς τις κορυφές και τον κάμπο της Περίας είναι μαγευτική. Η σήμανση συνεχίζει ελλιπής, αλλά το μονοπάτι ακολουθεί την αρκετά διακριτή Παπά Ράχη, προσφέροντας εντυπωσιακή θέα προς τις γυμνές κορυφές. Ανεβαίνοντας, το έδαφος γίνεται σαθρό και χρειάζεται προσοχή ως την κατάληξη στο Οροπέδιο των Μουσών (2.695 μέτρα).

Καταφύγιο Κρεβάτια-Παπά Ρέμα

Διάρκεια: 1,5 ώρα
Υψομετρική διαφορά: 200 μέτρα
Δυσκολία: εύκολη
Μήκος: 3 χιλιόμετρα
Σήμανση: καλή

Σύντομο, ήπιο και βατό, με μικρές κλίσεις, το μονοπάτι ξεκινά από το Καταφύγιο Κρεβάτια (1.007 μέτρα). Πρόκειται για μια ιδιαίτερος όμορφη διαδρομή, η οποία διέρχεται από πυκνό δάσος με αείφυλλα πλατύφυλλα και φυλλοβόλα είδη, για να καταλήξει στο Ρέμα Παπά με τις φυσικές βάθρες που έχουν νερό καθόλη τη διάρκεια του έτους. Εκεί, το μονοπάτι συναντά την κυκλική διαδρομή «Άγιοι Απόστολοι-Παπά Ρέμα-Παπά Αλώνι-Μαστορούλι» που δίδει τη δυνατότητα κίνησης προς οποιαδήποτε κατεύθυνση.

Άγιοι Απόστολοι-Μαστορούλι

Διάρκεια: 4-5 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 630 μέτρα

Δυσκολία: εύκολη

Μήκος: 6 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Εύκολη και βατή, αλλά μεγάλης σχετικά διάρκειας, η διαδρομή ξεκινά από την εκκλησία των Αγίων Αποστόλων, στη βόρεια πλαγιά του Ολύμπου. Το μονοπάτι κινείται πλάι στην όχθη του ρέματος Παπά, όπου και διασταυρώνεται με το μονοπάτι «Καταφύγιο Κρεβάτια-Παπά Ρέμα». Μετά το ρέμα, συνεχίζει για να φθάσει στο ξέφωτο Παπά Αλώνι, στην κορυφή ενός κώνου (1.100 μέτρα). Κατηφορίζοντας κατά μήκος της ράχης Τσιρκιά, συναντά την πηγή Μαστορούλι που έχει νερό καθόλη τη διάρκεια του έτους. Από εκεί, μέσω χωματόδρομου, παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης, είτε στους Αγίους Αποστόλους και τη Βροντού, είτε στη βρύση Κοπανούλα, όπου το μονοπάτι διασταυρώνεται με τη διαδρομή «Αγία Κόρη-Κοπανούλα-Διάσελο Έλατος-Καταφύγιο Πετρόστρουγκας».

Άγιος Κωνσταντίνος-Κορομηλιά-Καταφύγιο Πετρόστρουγκας

Διάρκεια: 5-6 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.670 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 9 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Το μονοπάτι ξεκινά από τον δασικό δρόμο Δίου-Κορομηλιάς, σχετικά κοντά στο ξωκλήσι των Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης, στη βορειοανατολική πλευρά του Ολύμπου. Η διαδρομή ακολουθεί τη ράχη Κανάλι, προς το Καταφύγιο της Κορομηλιάς, διασχίζοντας τρεις φορές τον δρόμο. Ανηφορίζοντας, περνά από δάσος οξιάς, γνωστό ως δάσος της Λιανοξιάς και φθάνει στην Πετρόστρουγκα, όπου βρίσκεται το ομώνυμο καταφύγιο, χτισμένο ανάμεσα σε αιωνόβια ρόμπολα. Από το καταφύγιο, μπορεί κανείς να ακολουθήσει τη διαδρομή προς το Οροπέδιο των Μουσών και τις ψηλότερες κορυφές, ή να κατευθυνθεί προς τα Πριόνια, όπου μπορεί να φθάσει μέσω ενός όχι και τόσο γνωστού μονοπατιού που περνά από τον Στράγγο.

Άγιος Κωνσταντίνος-Ορλιάς-Καταφύγιο Κορομηλιάς

Διάρκεια: 2 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 720 μέτρα

Δυσκολία: εύκολη

Μήκος: 5 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Το μονοπάτι ξεκινά από το ξωκλήσι Αγίων Κωνσταντίνου και Ελένης και κινείται μέσα στο πανέμορφο ρέμα του Ορλιά, το οποίο έχει νερό καθόλη τη διάρκεια του έτους. Μια μικρή παράκαμψη οδηγεί στους πανέμορφους καταρράκτες του ρέματος, μέσα σε ένα πυκνά δασωμένο τοπίο. Η κυρίως διαδρομή ακολουθεί τον δασικό δρόμο και φθάνει στο Καταφύγιο της Κορομηλιάς, από όπου παρέχεται η δυνατότητα πρόσβασης στην Πετρόστρουγκα, στο Οροπέδιο των Μουσών και στις κορυφές του Ολύμπου.

Άγιοι Απόστολοι-Κλεφτόβρυση

Διάρκεια: 3-5 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.030 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 6,5 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Με αφετηρία τους Αγίους Αποστόλους, είτε μέσω του δασικού δρόμου, είτε μέσω του μονοπατιού με το οποίο διασταυρώνεται αρκετές φορές, η διαδρομή φθάνει στη βρύση Μαστρούλι που έχει νερό καθόλη τη διάρκεια του έτους. Το μονοπάτι ακολουθεί τη ράχη Τσιρκνιά για να διασταυρωθεί με το μονοπάτι προς Παπά Αλώνι και Παπά Ρέμα. Συνεχίζοντας, φθάνει στο Διάσελο Έλατος (1.600 μέτρα) και από εκεί κατηφορίζει προς το ρέμα του Αράπη, όπου βρίσκεται η Κλεφτόβρυση, ένα από τα κρησφύγετα του ξακουστού λήσταρχου Φώτη Γιαγκούλα.

Αγία Κόρη-Διάσελο Έλατος-Πετρόστρουγκα

Διάρκεια: 6 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.630 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 10 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Το μονοπάτι ξεκινά από το ξωκλήσι της Αγίας Κόρης και ελίσσεται μέσα στο ομώνυμο ρέμα με την πλούσια βλάστηση, έως την πηγή Κοπανούλα, πάνω στον δασικό δρόμο που φθάνει από τους Αγίους Αποστόλους. Στη συνέχεια, ανηφορίζει προς τη ράχη Ρομπολάκια και διέρχεται από πυκνό δάσος μαύρης πεύκης έως το Διάσελο Έλατος στα 1.600 μέτρα, όπου διασταυρώνεται με το μονοπάτι «Άγιοι Απόστολοι-Μαστρούλι-Κλεφτόβρυση». Μια μικρή παράκαμψη από το μονοπάτι, κατηφορίζοντας προς το ρέμα του Αράπη, οδηγεί στην Κλεφτόβρυση, κρησφύγετο του ξακουστού λήσταρχου Φώτη Γιαγκούλα. Η κύρια διαδρομή συνεχίζει προς την Πετρόστρουγκα, μέσα σε ένα τοπίο κατάφυτο από ρόμπολα. Από εκεί, μπορεί κανείς να ακολουθήσει τη διαδρομή προς το Οροπέδιο των Μουσών και τις κορυφές ή να φθάσει στα Πριόνια, μέσω ενός όχι και τόσο γνωστού μονοπατιού που περνά από τον Στράγγο.

Πριόνια-Λιβαδάκι

Διάρκεια: 4 ώρες

Υψομετρική διαφορά: 1.100 μέτρα

Δυσκολία: μέτρια

Μήκος: 5,5 χιλιόμετρα

Σήμανση: καλή

Με αφετηρία τα Πριόνια, η διαδρομή ακολουθεί το ευρωπαϊκό μονοπάτι E4 προς το Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός και διέρχεται από δάση μαύρης πεύκης. Στη βρύση Πηγαδούλι, το μονοπάτι διαχωρίζει την πορεία του από το E4 και κατηφορίζει μέσα στο πυκνόφυτο ρέμα του Μαυρόλογγου, για να περάσει στην απέναντι πλαγιά. Η διαδρομή εξακολουθεί ανηφορική ως τα 2.000 μέτρα. Στη συνέχεια, χωρίς υψομετρικές διαβαθμίσεις, διέρχεται από πανύψηλα ρόμπολα, για να οδηγήσει στο Λιβαδάκι, όπου υπάρχει καταφύγιο ανάγκης. Από τη θέση αυτή, εναλλακτικά μπορείς κανείς να κατευθυνθεί νοτιοδυτικά για να προσεγγίσει τις κορυφές Πάγος (2.677 μέτρα) και Καλόγερος (2.701 μέτρα) ή να κατηφορίσει βόρεια και να κινηθεί παράλληλα με το φαράγγι του Ενιπέα (που βρίσκεται 700 μέτρα χαμηλότερα) για να φθάσει στη συνέχεια στο εκκλησάκι του Αγίου Ιωάννη και από εκεί στο Λιτόχωρο.

Αναρριχητικά πεδία

Κορυφές (Στεφάνι, Μύτικας, Σκολιό)

Οι κορυφές Μύτικας, Στεφάνι και Σκολιό, οι ψηλότερες του Ολύμπου που δεσπόζουν πάνω από τα 2.900 μέτρα υψόμετρο, προσφέρουν πληθώρα επιλογών για αναρρίχηση. Στις κορυφές αυτές τέθηκαν οι βάσεις για την αναρρίχηση στην Ελλάδα, όταν το καλοκαίρι του 1934, ο Ιταλός Emilio Comici και η Ελβετίδα Anna Escher, σκαρφάλωσαν στην ανατολική ορθοπλαγιά του Στεφανιού, δημιουργώντας την πρώτη καταγραμμένη αναρριχητική διαδρομή στην χώρα, η οποία και πήρε το όνομά τους. Η αναρριχητική δραστηριότητα στις κορυφές διακόπηκε βίαια στη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής, λόγω των πολεμικών επιχειρήσεων και άρχισε εκ νέου τη δεκαετία του 1950, με το άνοιγμα καινούριων διαδρομών.

Σήμερα, οι τρεις κορυφές, φιλοξενούν περισσότερες από 50 «κλασικές» αναρριχητικές διαδρομές πολλαπλών σχοινιών με ανάπτυγμα από 120 έως και 600 μέτρα, αποτελώντας πόλο έλξης για αναρριχητές από όλο τον κόσμο. Η πρόσβαση σε αυτές γίνεται από το Οροπέδιο των Μουσών.

Ζιλνιά

Το αναρριχητικό πεδίο της Ζιλνιάς βρίσκεται κοντά στο Λιτόχωρο. Η εντυπωσιακή ορθοπλαγιά δεσπόζει στην έξοδο του φαραγγιού του Ενιπέα. Το πεδίο έχει μεγάλη ιστορική σημασία για την ελληνική αναρρίχηση, καθώς φιλοξενεί πολλές κλασικές διαδρομές, οι οποίες ανοίχθηκαν τις δεκαετίες 1960 και 1970. Εκτός από τις κλασικές διαδρομές των πολλαπλών σχοινιών, ορισμένες από τις οποίες φθάνουν ή και ξεπερνούν τα 300 μέτρα σε ανάπτυγμα, το πεδίο περιλαμβάνει καλά ασφαλισμένες διαδρομές σπορ αναρρίχησης μεγαλύτερης δυσκολίας, φθάνοντας ως και τον 8ο βαθμό της κλίμακας της Διεθνούς Ομοσπονδίας Αναρρίχησης.

Καταφύγια

Καταφύγιο Σπήλιος Αγαπητός

Το πρώτο καταφύγιο του Ολύμπου βρίσκεται στην «καρδιά» του Ολύμπου, νοτιοανατολικά των ψηλών κορυφών, στη θέση Μπαλκόνι ή Εξώστης, σε υψόμετρο 2.070 μέτρων. Ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης (Ε.Ο.Ο.Α.). Χτισμένο το 1930-31 σε σχέδια του αρχιτέκτονα-μηχανικού Σπήλιου Αγαπητού, πρώτου προέδρου του ΕΟΣ, πήρε το όνομά του μετά τον θάνατό του το 1943. Έκτοτε έχουν γίνει πολλά έργα, προστέθηκαν

πτέρυγες και σήμερα αποτελεί το μεγαλύτερο ορειβατικό καταφύγιο στην Ελλάδα και με τη μεγαλύτερη κίνηση επισκεπτών. Έγινε συνώνυμο του πρώτου διαχειριστή, του Κώστα Ζολώτα, ορειβάτη, αναρριχητή και οδηγό του Ολύμπου, ο οποίος το λειτούργησε από το 1954 έως το 2001. Το καταφύγιο λειτουργεί από τον Μάιο έως και τον Οκτώβριο και παρέχει υπηρεσίες διάσωσης.

Καταφύγιο Χρήστος Κάκκαλος

Βρίσκεται στη νοτιοδυτική άκρη του Οροπεδίου των Μουσών, στα 2.650 μέτρα, παρέχοντας μοναδική θέα προς τις ψηλότερες κορυφές. Ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης και διαθέτει 22 θέσεις ύπνου. Κατασκευάστηκε το 1961 και το 1964 ονομάστηκε «Βασιλεύς Παύλος», προς τιμή του εκλιπόντος επίτιμου προέδρου του Ε.Ο.Σ. Το 1984 μετονομάστηκε σε «Χρήστος Κάκκαλος» προς τιμή του πρώτου οδηγού του Ολύμπου, του Λιτοχωρίτη που πάτησε στον Μύτικα το 1913, μαζί με τους Ελβετούς ορειβάτες Fred Boissonnas και Daniel Baaud Bovy. Το καταφύγιο λειτουργεί σχεδόν όλο το έτος.

Καταφύγιο ΣΕΟ-Γιώσος Αποστολίδης

Το υψηλότερο ελληνικό καταφύγιο βρίσκεται στο διάσελο μεταξύ των κορυφών Προφήτης Ηλίας και Τούμπα, στα 2.697 μέτρα. Ανήκει στον ΣΕΟ Θεσσαλονίκης και διαθέτει 100 θέσεις ύπνου. Ο πρώτος όροφος κατασκευάστηκε το 1961 υπό την ευθύνη και εποπτεία του Γιώσου Αποστολίδη και του Καραμπέτ Αρζουμανιάν, ιδρυτικών μελών του ΣΕΟ. Ο δεύτερος όροφος κατασκευάστηκε το 1964. Το καταφύγιο πήρε το όνομα του Γιώσου Αποστολίδη μετά το θάνατό του από πτώση στο Λούκι του Μύτικα το Πάσχα του 1964. Λειτουργεί από τον Μάιο έως και τον Οκτώβριο, ενώ η κλειστή βεράντα του, ανοιχτή όλο το χρόνο, χρησιμεύει ως καταφύγιο ανάγκης.

Καταφύγιο Σταυρός-Δημήτριος Μπουντόλας

Κατασκευάστηκε το 1969 και βρίσκεται κοντά στο Λιτόχωρο, στη θέση Σταυρός (960 μέτρα), από όπου πήρε το όνομά του. Είναι γνωστό και ως Καταφύγιο Δημήτρης Μπουντόλας, προς τιμή του Λιτοχωρίτη ορειβάτη που σκοτώθηκε στα Ιμαλάια το 1985. Έχει χωρητικότητα 30 ατόμων και λειτουργεί τους καλοκαιρινούς μήνες, καθώς και τις αργίες και όλα τα Σαββατοκύριακα του έτους.

Καταφύγιο Βρυσσούλες-ΚΕΟΑΧ

Βρίσκεται στη Ν-ΝΔ πλευρά του Ολύμπου, στη θέση Βρυσσούλες, στα 1.800 μέτρα και ανήκει στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας Αναρρίχησης. Οι εγκαταστάσεις του βρίσκονται μέσα στο στρατόπεδο του Κέντρου Εκπαίδευσης Ορεινού Αγώνα Χιονοδρόμων (ΚΕΟΑΧ). Για την είσοδο των Ελλήνων επισκεπτών απαιτείται άδεια από τον Διοικητή της μονάδας και επίδειξη αστυνομικής ταυτότητας, ενώ για τους αλλοδαπούς απαιτείται ειδική άδεια από το ΓΕΣ/Διεύθυνση Ειδικών Δυνάμεων. Στην ίδια τοποθεσία λειτουργεί και το ομώνυμο χιονοδρομικό κέντρο. Το καταφύγιο αποτελεί ιδανική αφετηρία για εξορμήσεις με ορειβατικά σκι προς τη Μεγάλη Γούρνα και τις κορυφές Καλόγερος, Άγιος Αντώνιος και Σκολιό. Η υποδομή έχει τη δυνατότητα φιλοξενίας 25 ατόμων.

Καταφύγιο Πετρόστρουγκας

Από τα πιο καινούρια καταφύγια του Ολύμπου, βρίσκεται στα 1.940 μέτρα και περιβάλλεται από πανέμορφο δάσος με υπεραιώνια ρόμπολα. Μπορεί να φιλοξενήσει περίπου 80 άτομα. Λόγω της ευκολίας πρόσβασης, αποτελεί

ορμητήριο των χειμερινών αναβάσεων στο βουνό, καθώς είναι ανοιχτό σχεδόν όλο το έτος (τον χειμώνα τα Σαββατοκύριακα και τις αργίες και όλο το καλοκαίρι). Στο ισόγειο του κτηρίου λειτουργεί καταφύγιο ανάγκης. Τη διαχείρισή του έχει αναλάβει η Ελληνική Ομάδα Διάσωσης.

Καταφύγιο Κορομηλιάς Δίου

Με θέα προς τον Θερμαϊκό κόλπο, το μικρό καταφύγιο-ξενώνας χτίσθηκε το 2008 στην ανατολική πλαγιά του βουνού, σε υψόμετρο 1.000 μέτρα. Από το 2012 λειτουργεί καθόλη τη διάρκεια του έτους και μπορεί να φιλοξενήσει 20 περίπου άτομα. Η υποδομή προσφέρεται για εξορμήσεις διάσχισης του ρέματος του Ορλιά, αλλά και προσέγγισης των κορυφών του Ολύμπου.

Καταφύγιο Κρεβάτια Βροντούς

Χτισμένο στα 1.007 μέτρα, στη θέση Κρεβάτια, έχει χωρητικότητα 20 ατόμων. Η θέα προς τη βόρεια πλευρά και τις απότομες ορθοπλαγιές του Ολύμπου είναι εξαιρετική. Το καταφύγιο αποτελεί αφετηρία πολλών πεζοπορικών διαδρομών στις πλαγιές του Ολύμπου, αλλά και για την ανάβαση στις κορυφές. Λειτουργεί όλα τα Σαββατοκύριακα του έτους.

Καταφύγια Ανάγκης

Εκτός από τα οργανωμένα καταφύγια, μικρά κτίσματα, διάσπαρτα σε διάφορες τοποθεσίες (Άγιος Αντώνιος, Χριστάκης, Βρυσοπούλες, Σαλατούρα), μπορούν να χρησιμοποιηθούν σε περιπτώσεις έκτακτης ανάγκης τον χειμώνα, προσφέροντας στέγη, ενώ κάποια διαθέτουν και κρεβάτια.

Credits

Έργο: Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου

Παραγωγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων – Υγροτόπων

Δημιουργία/Προγραμματισμός: N-CODE ΕΠΕ

Επιμέλεια εφαρμογής: Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Μαριέττα Πανίδου

Κείμενα και απόδοση κειμένων στην αγγλική: Γεώργιος Πουλής

Επιμέλεια κειμένων: Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη, Μιλτιάδης Σεφερλής, Βάσω Τσιαούση

Φωτογραφίες: Βασίλης Τριανταφύλλου, Λάμπρος Λογοθέτης, Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Φωτογραφίες 360°: Αρχείο ΕΚΒΥ/Βασίλης Τριανταφύλλου και Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Δημιουργία χαρτογραφικού υλικού: Λένα Χατζηιορδάνου

Παραγωγή ψηφιακού μοντέλου εδάφους: Αντώνης Αποστολάκης

Συλλογή και επεξεργασία γεωγραφικής πληροφορίας: Λένα Χατζηιορδάνου και Γεώργιος Πουλής

Πηγές γεωγραφικής πληροφορίας: Αρχείο ΕΚΒΥ, Αρχείο Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου, Πεζοπορικός χάρτης Ολύμπου (2012) της εταιρείας ΑΝΑΒΑΣΗ, Δικτυακός τόπος ΣΕΟ Θεσσαλονίκης www.seoreivatou.gr, Δικτυακός τόπος www.hellaspath.gr.

Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στα στελέχη του Φορέα Διαχείρισης: Τριαντάφυλλο Μπίτο και Θέμιδα Νασσοπούλου, στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβασίας-Αναρρίχησης και ειδικότερα στους Δημήτρη Γεωργούλη και Νίκο Νέζη, στον Σύλλογο Ελλήνων Ορειβατών Θεσσαλονίκης, στην εταιρεία ΑΝΑΒΑΣΗ, στον Μιχάλη Στύλλα, στον Μπάμπη Γκιριτζιώτη και στον Βασίλη Τριανταφύλλου για την πολύτιμη βοήθειά τους στη δημιουργία της πολυμεσικής εφαρμογής.

ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΚΘΕΜΑΤΟΣ 20

Επιλεγμένα είδη πουλιών

Κατάλογος επιλεγμένων ειδών

Επιστημονικό όνομα	Κοινό ελληνικό όνομα	Κοινό αγγλικό όνομα
<i>Accipiter gentilis</i>	Διπλοσάινο	Northern goshawk
<i>Accipiter nisus</i>	Ξεφτέρι	Eurasian sparrowhawk
<i>Aegolius funereus</i>	Αιγωλιός	Boreal owl
<i>Aquila chrysaetos</i>	Χρυσαιτός	Golden eagle
<i>Bubo bubo</i>	Μπούφος	Eurasian eagle-owl
<i>Caprimulgus europaeus</i>	Γιδοβύζι	Nightjar
<i>Ciconia nigra</i>	Μαυροπελαργός	Black stork
<i>Cinclus cinclus</i>	Νεροκότσουφας	White-throated dipper
<i>Circaetus gallicus</i>	Φιδαιτός	Short-toed snake eagle
<i>Coracias garrulus</i>	Χαλκοκουρούνα	European roller
<i>Dendrocopos leucotos</i>	Λευκονώτης	White-backed woodpecker
<i>Coccothraustes coccothraustes</i>	Κοκκοθραύστης	Hawfinch
<i>Dendrocopos medius</i>	Μεσαίος δρυοκολάπτης	Middle spotted woodpecker
<i>Columba palumbus</i>	Φάσσα	Common wood pigeon
<i>Dryocopus martius</i>	Μαύρος δρυοκολάπτης	Black woodpecker
<i>Falco eleonora</i>	Μαυροπετρίτης	Eleonora's falcon
<i>Falco peregrinus</i>	Πετρίτης	Peregrine falcon
<i>Gypaetus barbatus</i>	Γυπαετός	Bearded vulture
<i>Hieraetus pennatus</i>	Γερακαετός	Booted eagle
<i>Lophiophanes cristatus</i>	Λοφιοπαπαδίτσα	Crested tit
<i>Loxia curvirostra</i>	Σταυρομύτης	Red crossbill
<i>Poecile montana</i>	Βουνοπαπαδίτσα	Willow tit
<i>Pernis apivorus</i>	Σφηκιάρης	Honey buzzard
<i>Prunella collaris</i>	Χιονοψάλτης	Alpine accentor
<i>Pyrrhonorax graculus</i>	Κιτρινοκαλιακούδα	Alpine chough
<i>Pyrrhula pyrrhula</i>	Πύρρουλας	Bullfinch
<i>Regulus ignicapilla</i>	Πυρροβασιλίσκος	European firecrest
<i>Gyps fulvus</i>	Όρνιο	Griffon vulture
<i>Tichodroma muraria</i>	Τοιχοδρόμος	Wallcreeper
<i>Eremophila alpestris</i>	Χιονάδα	Horned lark

Κείμενα παρουσίασης στην ελληνική γλώσσα

Πύρρουλας, *Pyrrhula pyrrhula*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μεγαλόσωμο είδος σπίζας (15-17 εκατοστά), με μεγάλο κεφάλι, κοντόχοντρο ράμφος και σχεδόν χωρίς λαιμό, ο πύρρουλας είναι μαύρος με γκριζα ράχη και μία λευκή λωρίδα στις φτερούγες. Το χρώμα της κοιλιάς διαφέρει στα δύο φύλα: του αρσενικού είναι φωτεινή ροδοκόκκινη και του θηλυκού μπεζ-γκριζωπή.

Προτιμά τα μικτά δάση και τα δάση κωνοφόρων. Στον Όλυμπο ζει στα δάση της μαύρης πεύκης. Τρέφεται με σπόρους φρούτων και φυτών, με οφθαλμούς φυτών και τρυφερούς βλαστούς.

Στην Ελλάδα, έχει περιορισμένη εξάπλωση, σε ορεινές περιοχές όπως ο Βόρας, η Τζένα, ο Όρβηλος, η οροσειρά της Ροδόπης, η Πίνδος και ο Όλυμπος. Φωλιάζει μόνο σε δύο περιοχές, στην Πίνδο και τον Όλυμπο.

Ζει μεμονωμένα, ανά ζευγάρια ή σε μικρές ομάδες όταν υπάρχει άφθονη τροφή. Μεταναστεύει επίσης μεμονωμένα ή σε μικρά σμήνη. Το κελάηδισμά του, ήρεμο και απαλό, χρησιμοποιείται συνηθέστερα από το αρσενικό.

Φωτογραφία: Γιάννης Γαστεράτος

Μαυροπελαργός, *Ciconia nigra*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: κινδυνεύον είδος

Μοιάζει με τον λευκό πελαργό, αλλά είναι μικρότερος σε μέγεθος (90-105 εκατοστά) και διαφορετικός στα χρώματα. Το κεφάλι και ο λαιμός του είναι μαύρα, το ίδιο και η πλάτη που φέρει μεταλλικές, πράσινες ανταύγειες. Τα ενήλικα άτομα έχουν κόκκινο ράμφος και πόδια, ενώ τα νεαρά γκριζοπράσινα.

Στην Ελλάδα είναι σπάνιος επισκέπτης και διερχόμενος μετανάστης. Αναπαράγεται στη Θράκη, τη Μακεδονία, την Ήπειρο, τοπικά στη Θεσσαλία και στη Λέσβο. Κατά τη μετανάστευση, παρατηρείται και σε άλλες περιοχές, παραμένει όμως σπάνιος.

Σχετικά δειλός στη σχέση του με τον άνθρωπο, φωλιάζει μακριά από οικισμούς, συνήθως σε δένδρα και σπανιότερα σε βράχια, σε ημιορεινές περιοχές με κωνοφόρα, φυλλοβόλα ή μικτά δάση, σε κοιλάδες και ξέφωτα, πάντα κοντά σε νερό όπου αναζητά τη λεία του. Εκτός αναπαραγωγικής περιόδου, συχνάζει σε υγροτόπους, μαζί με λευκούς πελαργούς και ερωδιούς. Τρέφεται με ερπετά και αμφίβια, μικρά θηλαστικά και σπανιότερα με μικρά πουλιά.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Χαλκοκουρούνα, *Coracias garrulus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: τρωτό είδος

Με μέγεθος 29-32 εκατοστά, η χαλκοκουρούνα έχει εντυπωσιακό γαλάζιο χρώμα, καφέ πλάτη, μεγάλο κεφάλι και μαύρο, δυνατό ράμφος.

Στην Ελλάδα είναι καλοκαιρινός επισκέπτης και διερχόμενος μετανάστης. Παλαιότερα εξαπλωνόταν σε περισσότερες περιοχές, αλλά πλέον έχει περιορισθεί κυρίως στη Θράκη, τη Μακεδονία και τη Θεσσαλία, στη Λέσβο, τη Σάμο και την Κω, ενώ λίγα ζευγάρια παρατηρούνται και σε άλλα νησιά των Δωδεκανήσων. Κατά τη μετανάστευση είναι αρκετά διαδεδομένο είδος, χωρίς όμως να είναι κοινό.

Αναπαράγεται σε πεδινές και ημιπεδινές περιοχές με ανοιχτές, χερσολίβαδα, καλλιέργειες, βοσκότοπους και εκτάσεις με αραιά δένδρα. Φωλιάζει σε τρύπες κατακόρυφων όχθων ποταμών, σε γέρικα δένδρα, παλαιά κτίσματα και πρηνή δρόμων. Τρέφεται με μεγάλα έντομα (σκαθάρια, ακρίδες κ.ά.) και σποραδικά με ερπετά.

Φωτογραφία: Χάρης Κουρουζίδης

Σταυρομύτης, *Loxia curvirostra*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μεγαλόσωμο είδος σπίζας, με μεγάλο κεφάλι και φαρδύ λαιμό, ο σταυρομύτης έχει ράμφος βαρύ, με διασταυρωμένες άκρες και ουρά διχαλωτή. Το αρσενικό είναι πορτοκαλί έως κόκκινο, με σκουρόχρωμες φτερούγες και ουρά. Το θηλυκό, όπως και τα νεαρά άτομα, έχουν χρώμα γκριζο έως λαδί.

Η εξάπλωσή του στην Ελλάδα είναι αρκετά εκτεταμένη. Αναπαράγεται στα περισσότερα βουνά της ηπειρωτικής χώρας και στην Πελοπόννησο.

Ζει σε δάση μαύρης πεύκης, αν και στη Βόρεια Ελλάδα προτιμά τη δασική πεύκη και τα ρόμπολα. Τον χειμώνα συναντάται επίσης σε δάση χαλεπίου και τραχείας πεύκης όπου και σποραδικά φωλιάζει. Τα ενδιαίτημά του περιλαμβάνουν πυκνές συστάδες αλλά και παρυφές δασών ή διάκενα.

Τρέφεται με σπόρους κωνοφόρων, οφθαλμούς πλατύφυλλων φυτών, φρούτα και έντομα. Είναι πολύ επιδέξιος στην αφαίρεση σπόρων από τους κώνους, με τη βοήθεια του εξειδικευμένου ράμφους του. Φτιάχνει τη φωλιά του στις κορυφές των δένδρων, από βελόνες κωνοφόρων, λειχήνες και φλοιούς.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Χρυσαιτός, *Aquila chrysaetos*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: κινδυνεύον είδος

Πολύ μεγάλος αετός (80-93 εκατοστά), με μακριές φτερούγες (άνοιγμα 190-225 εκατοστά) και μακριά ουρά, έχει σκούρο καφέ χρώμα και κιτρινοκάστανο λαιμό.

Έως τη δεκαετία του 1960, είχε ευρεία κατανομή. Σήμερα περιορίζεται σε ορεινές και ημιορεινές βραχώδεις περιοχές της Θράκης και της Μακεδονίας, στην Πίνδο έως τη Στερεά Ελλάδα και σε λίγες περιοχές της Πελοποννήσου, της Εύβοιας και της Κρήτης. Είδος επιδημητικό, προτιμά ανοιχτές εκτάσεις με χαμηλή βλάστηση. Το καλοκαίρι παρατηρείται συχνά στην αλπική ζώνη. Φωλιάζει σε βράχους ή σε μεγάλα δένδρα.

Τρέφεται με πουλιά, θηλαστικά μικρού και μεσαίου μεγέθους, ερπετά και ψοφίμια, ειδικά τον χειμώνα. Στην ηπειρωτική Ελλάδα και ιδιαίτερα στη Μακεδονία και τη Θράκη, τρέφεται με χελώνες που ρίχνει σε βράχια για να σπάσει το καβούκι τους.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Μαύρος δρυοκολάπτης, *Dryocopus martius*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Κατάμαυρος, όπως δηλώνει το όνομά του και μεγαλόσωμος (40-46 εκατοστά), ο μαύρος δρυοκολάπτης ξεχωρίζει από την έντονα κόκκινη κορόνα (πάνω μέρος κεφαλιού). Αντίστοιχα, στο κεφάλι του θηλυκού υπάρχει μία κόκκινη κηλίδα στο πίσω μέρος. Το ράμφος του είναι το μεγαλύτερο και ισχυρότερο από όλα τα είδη δρυοκολάπτη.

Έχει ευρεία εξάπλωση στις ορεινές περιοχές της ηπειρωτικής Ελλάδας, από τα σύνορα με την Αλβανία, την ΠΓΔΜ και τη Βουλγαρία, έως τον Παρνασσό. Η Κεφαλονιά είναι το μοναδικό νησί της Μεσογείου όπου συναντάται.

Στις νότιες περιοχές (Παρνασσός, Οίτη, Αίνος), εντοπίζεται αποκλειστικά σε ώριμα δάση κεφαλληνιακής ελάτης, ενώ στη Βόρεια Ελλάδα συναντάται και στα μικτά δάση κωνοφόρων και φυλλοβόλων. Προτιμά τα ψηλά ώριμα δένδρα, ιδιαίτερα σε μικτά δάση οξιάς και ελάτης ή σε δάση οξιάς, ερυθρελάτης, πλατύφυλλων, από τα 800 μέτρα έως το δασοόριο.

Τρέφεται με προνύμφες, χρυσαλίδες και ενήλικα άτομα μυρμηγκιών και ξυλοφάγων σκαθαριών. Συχνά, αναζητά την τροφή του στο έδαφος, σε πεσμένους κορμούς, τους οποίους ανοίγει με τα χτυπήματα του ράμφους του. Σκάβει τη φωλιά του σε κορμούς δένδρων.

Φωτογραφία: Χάρης Κουρουζίδης

Αιγωλιός, *Aegolius funereus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: ανεπαρκή δεδομένα

Νυκτόβιο αρπακτικό (γλαύκα), μεγέθους 22-27 εκατοστών, ο αιγωλιός διακρίνεται από το σκούρο καφέ χρώμα, με τις μικρές λευκές κηλίδες, ενώ η κοιλιά του είναι υπόλευκη με καφέ κηλίδες. Η πτήση του, διαφορετική από της κουκουβάγιας, χαρακτηρίζεται κυρίως από οριζόντιο πλανάρισμα. Το σφύριγμά του είναι διακριτικό και θυμίζει φλάουτο.

Η εξάπλωσή του στην Ελλάδα περιλαμβάνει τα όρη Παρνασσός, Οίτη και Όλυμπος, καθώς και την οροσειρά της Ροδόπης.

Τυπικά δασόβιο είδος, συνήθως κουρνιάζει σε πυκνές συστάδες δένδρων. Στον Παρνασσό, στην Οίτη και στον Όλυμπο παρατηρείται σε δάση ελάτης ή πεύκης σε μεγάλα υψόμετρα.

Τρέφεται με μικρά θηλαστικά (ποντίκια και μυγαλές) και λιγότερο με μικρά πουλιά και έντομα. Κυνηγά σε πυκνά δασωμένες περιοχές, αλλά και σε ανοίγματα, καλλιέργειες, λιβάδια ή ακόμα και κοντά σε μικρούς οικισμούς.

Φωτογραφία: Wikimedia commons/Steven Katovich

Μπούφος, *Bubo bubo*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Από τα μεγαλύτερα είδη νυκτόβιου αρπακτικού (γλαύκας), ο μπούφος φθάνει τα 59-73 εκατοστά, με άνοιγμα φτερών 138-170 εκατοστά. Το θηλυκό είναι μεγαλύτερο σε μέγεθος από το αρσενικό. Το φτέρωμά του είναι πυκνό και το κεφάλι του μεγάλο. Η κοιλιά του είναι κιτρινοκάστανη με σκούρες ρίγες, ενώ η ράχη του είναι σκούρα καφέ με έντονες μαυριδερές ρίγες. Τα μάτια του είναι μεγάλα και πορτοκαλοκόκκινα. Στα αυτιά έχει τούφες που είναι ορατές όταν κάθεται.

Επιδημητικό είδος, όχι όμως κοινό, ζει σε βουνά και δάση, κυρίως με βράχια και γέρικα δένδρα. Την ημέρα κουρνιάζει σε πυκνές συστάδες δένδρων ή κοιλότητες βράχων.

Φωλιάζει σε μεγάλο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας και φθάνει έως τον Ταΰγετο. Επίσης συναντάται στη Λέσβο και τη Σάμο.

Τρέφεται με θηλαστικά (ποντίκια, αρουραίους, σκαντζόχοιρους, λαγούς) και πουλιά (κορακοειδή, γλάρους, πάπιες). Φωλιάζει σε απρόσιτα βράχια, καμιά φορά στο έδαφος δίπλα σε βράχους ή πυκνή βλάστηση, σπάνια σε παλαιά κτίσματα.

Φωτογραφία: Θόδωρος Ναζηρίδης

Γιδοβύζι, *Caprimulgus europaeus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Μεσαίου μεγέθους (24-28 εκατοστά) νυκτόβιο πουλί, το γιδοβύζι οφείλει το όνομά του στον μύθο ότι βυζαίνει γάλα από κασίκες. Έχει μακριές, στενές φτερούγες, μεγάλο κεφάλι, κοντό λαιμό και πόδια. Το φτέρωμά του είναι μαλακό και έχει χρώμα καφέ, μπεζ-γκρίζο και μαύρο πιτσιλωτό. Το αρσενικό ξεχωρίζει από τις λευκές κηλίδες στις φτερούγες και στις γωνίες της ουράς.

Στην Ελλάδα είναι καλοκαιρινός επισκέπτης. Φθάνει στις αρχές Απριλίου και φεύγει το πρώτο δεκαπενθήμερο του Σεπτεμβρίου. Συναντάται σε ποικιλία ανοιχτών βιοτόπων με αραιά δένδρα, αμμόλοφους, νησιά και νησίδες έως τα αλπικά λιβάδια. Προτιμά ιδιαίτεως τα ανοιχτά πευκοδάση και τα δάση φυλλοβόλων, τους βοσκοτόπους και τις περιφέρειες υγροτόπων. Απαντά σε ολόκληρη την ηπειρωτική Ελλάδα και στα περισσότερα νησιά. Στον Όλυμπο συναντάται έως τα 1.800 μέτρα.

Την ημέρα κάθεται ακίνητο σε κλαδιά ή στο έδαφος, ενώ τη νύχτα κυνηγά μεγάλα έντομα. Γύρω από το στόμα του έχει σκληρές τρίχες για να παγιδεύει εύκολα τη λεία του. Πετά αθόρυβα και εκτελεί απότομες αλλαγές ταχύτητας. Φωλιάζει στο έδαφος.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Νεροκότσουφας, *Cinclus cinclus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μικρόσωμο στρουθιόμορφο πουλί (17-20 εκατοστά), ο νεροκότσουφας έχει δυνατά πόδια και κοντή ουρά. Το φτέρωμά του είναι σκούρο καφέ-γκρίζο, με λευκό λαιμό και στήθος.

Είναι κυρίως επιδημητικό είδος, διαδεδομένο στα ορεινά ποτάμια της Ηπείρου, της Μακεδονίας και της Θράκης και λιγότερο κοινό προς τα νότια. Φωλιάζει, συνήθως, σε μεσαία με μεγάλα υψόμετρα, σε ρυάκια και μικρά ποτάμια, καθαρά και γρήγορης ροής με πέτρες. Φτιάχνει θολωτή φωλιά, με πλαϊνή είσοδο, πάνω από το νερό, σε βράχια, κάτω από γέφυρες ή και πίσω από καταρράκτες.

Τρέφεται με έντομα, σκουλήκια, προνύμφες, μαλάκια, μικρά ψάρια και γυρίνους. Είναι από τα λίγα στρουθιόμορφα είδη που καταδύεται στο νερό για να βρει την τροφή του, χρησιμοποιώντας τις φτερούγες του, ενώ μπορεί και να περπατά στον βυθό.

Φωτογραφία: Χάρης Κουρουζίδης

Φιδαετός, *Circaetus gallicus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: σχεδόν απειλούμενο είδος

Μεγάλος αετός (62-69 εκατοστά), με μακριές και φαρδιές φτερούγες (162-178 εκατοστά), ο φιδαετός διακρίνεται για το πέταγμα του, καθώς φτεροκοπά συχνά επιτόπου ή αιωρείται ακίνητος, αντίθετα στον άνεμο. Το κεφάλι και το στήθος του είναι σκουρόχρωμα γκρίζα, τα μάτια του κίτρινα και η κοιλιά του ανοιχτόχρωμη.

Συναντάται σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα και στα περισσότερα νησιά. Στην Ελλάδα είναι καλοκαιρινός επισκέπτης, από τον Μάρτιο έως τον Σεπτέμβριο. Ωστόσο, μερικά άτομα διαχειμιάζουν στη χώρα.

Αναπαράγεται σε ανοιχτές και ξηρές περιοχές με αραιά δάση και φωλιάζει στα δένδρα. Στη Δαδιά φωλιάζει αποκλειστικά σε δάση μαύρης και τραχείας πεύκης, ενώ σε άλλες περιοχές προτιμά τα μικτά δάση οξιάς.

Τρέφεται κυρίως με σαύρες και φίδια. Με τα μεγάλα φίδια δεν διστάζει και να παλέψει μαζί τους στο έδαφος. Μικρό ποσοστό της διατροφής του αποτελούν, επίσης, τα πουλιά και τα τρωκτικά.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Πετρίτης, *Falco peregrinus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Γεράκι μεσαίου έως μεγάλου μεγέθους, ο πετρίτης έχει δυνατό, ογκώδες σώμα και μυτερές φτερούγες. Το θηλυκό είναι πολύ μεγαλύτερο από το αρσενικό. Το χρώμα του είναι γκριζόμαυρο και η κοιλιά του λευκή με λεπτές γκριζόμαυρες ρίγες στο κάτω μέρος. Φέρει χαρακτηριστικό μαύρο «σκούφο» και φαρδύ «μουστάκι» στο κεφάλι.

Συναντάται σε όλη την ηπειρωτική Ελλάδα και στα περισσότερα νησιά, αλλά η κατανομή του είναι διάσπαρτη. Τοπικά μπορεί να είναι σπάνιος (όπως στην Κρήτη). Ο πληθυσμός της Ελλάδας είναι επιδημητικός ή εκτελεί μικρές μετακινήσεις, ανάλογα με τη διαθεσιμότητα τροφής. Τον χειμώνα, αρκετοί πετρίτες έρχονται από τα βόρεια για να διαχειμάσουν στη χώρα.

Είναι μονογαμικός και το ζευγάρι επιστρέφει στην ίδια φωλιά κάθε έτος, την οποία φτιάχνει σε απόκρημνα βράχια, από το επίπεδο της θάλασσας έως το υψόμετρο των 1.500 μέτρων.

Εκτός της αναπαραγωγικής περιόδου, ιδιαίτερα τον χειμώνα, κυνηγά σε πεδιάδες, υγροτόπους ή άλλες περιοχές με άφθονη τροφή. Τρέφεται με πουλιά (π.χ. περιστέρια, ψαρόνια) που τα πιάνει στον αέρα ύστερα από καταδίωξη ή εντυπωσιακή εφόρμηση από ψηλά με κλειστές τις φτερούγες του.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Όρνιο, *Gyps fulvus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: τρωτό είδος, οι πληθυσμοί της ηπειρωτικής Ελλάδας και των Κυκλάδων θεωρούνται κρισίμως κινδυνεύοντες

Ιδιαίτερα μεγαλόσωμο αρπακτικό (95-110 εκατοστά), το όρνιο είναι μεγαλύτερο από τους περισσότερους αετούς. Με φτερούγες φαρδιές και κοντή, στρογγυλεμένη ουρά, πετά με αργές κινήσεις και μαζεμένο τον λαιμό του.

Πρόκειται για αγελαίο είδος γύπα, τυπικό των ανοικτών, ημιορεινών και ορεινών, εκτάσεων, όπου κινούνται κτηνοτροφικά ζώα, αφού τρέφεται αποκλειστικά με φοφίμια οπληφόρων ζώων, επιλέγοντας τα μαλακά μέρη και κυρίως τα σπλάχνα.

Η εξάπλωση των αποικιών του απαιτεί ασβεστολιθικά πετρώματα, καθώς πολλά ζευγάρια φωλιάζουν μαζί σε απότομες ορθοπλαγιές, φαράγγια αλλά και απόκρημνα βράχια σχεδόν πάνω από τη θάλασσα.

Παρότι παραμένει το πιο κοινό και διαδεδομένο είδος γύπα στην Ελλάδα, απαντάται πλέον τοπικά στη Θράκη, την Ήπειρο, την Αιτωλοακαρνανία, τις Κυκλάδες (Νάξος, Ηρακλειά) και την Κρήτη. Έως τη δεκαετία του 1980, στον Όλυμπο φώλιαζαν και τα τέσσερα ευρωπαϊκά είδη γυπών. Τώρα δεν φωλιάζει κανένα και τα όρνια εμφανίζονται μόνο σποραδικά.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Γυπαετός, *Gypaetus barbatus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: κρισίμως κινδυνεύον είδος

Μεγαλόσωμος (105-125 εκατοστά), με μακριές, στενές φτερούγες και σφηνοειδή ουρά, ο γυπαετός έχει σκούρο γκριζό χρώμα. Από κάτω, το σώμα του είναι μπεζ έως καστανοκόκκινο, χρώμα που αποκτά καθώς τρίβεται στα βράχια.

Είναι το σπανιότερο είδος γύπα στην Ελλάδα. Σε αντίθεση με τα άλλα είδη, δεν σχηματίζει αποικίες. Στο παρελθόν ήταν κοινός στη χώρα. Στα μέσα της δεκαετίας του 1990, απόμειναν μόνο τέσσερα ζευγάρια στην Κρήτη και ένα μεμονωμένο άτομο στη Δυτική Μακεδονία. Σήμερα, συναντάται μόνο στην Κρήτη, όπου ζουν 4-6 ζευγάρια. Στον Όλυμπο φώλιαζε έως τη δεκαετία του 1980 και στις αρχές της δεκαετίας του 1990 παρατηρήθηκε για τελευταία φορά. Ωστόσο, είναι το μόνο είδος χαρακτηρισμού της Ζώνης Ειδικής Προστασίας του Ολύμπου.

Τον χειμώνα επιλέγει ζεστές κοιλάδες και το καλοκαίρι, την αλπική ζώνη, πάνω από το δασοόριο. Ζει σε απρόσιτους γκρεμούς, συνήθως κοντά σε βράχους ή απότομες ορθοπλαγιές, από τα 400 έως τα 2.500 μέτρα.

Ζευγαρώνει δια βίου και φωλιάζει σε χαμηλό σχετικά υψόμετρο (750 μέτρα), καθώς για τη διατροφή του εξαρτάται από τα κοπάδια αιγοπροβάτων. Τρέφεται με το μεδούλι από τα οστά των νεκρών ζώων, τα οποία για να σπάσει, τα πετά σε απότομες σάρρες και βράχους.

Φωτογραφία: Αρχείο ΜΦΙΚ/Α. Margalida

Σφηκιάρης, *Pernis apivorus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Αρπακτικό λίγο μεγαλύτερο από τη γερακίνα (52-59 εκατοστά), ο σφηκιάρης έχει μακρύτερες φτερούγες. Το φτέρωμά του ποικίλει από σκούρο, ανοιχτόχρωμο έως και κοκκινωπό. Τα μάτια του είναι έντονα κίτρινα.

Μεταναστευτικό είδος, επισκέπτεται την Ελλάδα το καλοκαίρι, αλλά πιο κοινός είναι κατά τη φθινοπωρινή μετανάστευση. Συναντάται σε ανοιχτές δασωμένες περιοχές, κυρίως στη Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα. Αναπαράγεται σε δασώδεις περιοχές όπου υπάρχει άφθονη τροφή. Συνήθως προτιμά δάση φυλλοβόλων και κωνοφόρων. Φωλιάζει σε δένδρα, όπου το ζευγάρι φτιάχνει μαζί τη φωλιά.

Τρέφεται με έντομα, κυρίως σφήκες και βομβίνους, με προνύμφες εντόμων και φωλιές σφηκών που τις ξεθάβει από το έδαφος. Κατά την περίοδο αναπαραγωγής, τρωει και σκουλήκια, ερπετά, αμφίβια, νεοσσούς πουλιών και μικροθηλαστικά.

Φωτογραφία: Γιάννης Γαστεράτος

Ξεφτέρι, *Accipiter nisus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μικρόσωμο αρπακτικό, το ξεφτέρι έχει κοντές, φαρδιές φτερούγες και μακριά ουρά. Το σώμα του αρσενικού φθάνει τα 29-34 εκατοστά, ενώ το θηλυκό είναι σαφώς μεγαλύτερο. Τα δύο φύλλα διαφέρουν και ως προς το χρώμα. Το αρσενικό είναι γκριζόμαυρο και γαλαζωπό με καστανοκόκκινες ρίγες από κάτω. Στο θηλυκό οι ρίγες είναι γκριζοκάστανες.

Το πέταγμα του είναι χαρακτηριστικό, με γρήγορα φτεροκοπήματα που διακόπτονται από «γλιστρήματα» στον αέρα. Συχνά πετά κοντά στο έδαφος, αιφνιδιάζοντας τα μικρά πουλιά με τα οποία τρέφεται.

Είδος επιδημικό, τον χειμώνα ο πληθυσμός του αυξάνει καθώς φθάνουν άτομα από τις βόρειες χώρες για να διαχειμάσουν. Περισσότερο κοινός επισκέπτης είναι στη Βόρεια και Κεντρική Ελλάδα.

Αναπαράγεται σε δασωμένες περιοχές, αλλά και κοντά σε οικισμούς. Προτιμά ανοιχτές εκτάσεις που εναλλάσσονται με δάση κωνοφόρων. Κάθε έτος φτιάχνει καινούρια φωλιά πάνω σε κάποιο γέρικο δένδρο.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Διπλοσάινο, *Accipiter gentilis*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μεσαίου μεγέθους αρπακτικό (49-56 εκατοστά), το διπλοσάινο έχει φαρδιές φτερούγες και μακριά ουρά. Το αρσενικό είναι γκριζογάλανο στο πάνω μέρος, ενώ το θηλυκό μαυρόγκριζο και μεγαλύτερο σε μέγεθος. Από κάτω και τα δύο φύλα, είναι υπόλευκα με γκριζες ρίγες. Στο κεφάλι τους φέρουν ένα λευκό «φρύδι».

Είδος επιδημικό, έχει ευρεία κατανομή στο μεγαλύτερο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας. Τον χειμώνα, ο πληθυσμός του αυξάνει καθώς φθάνουν άτομα από τις βόρειες χώρες για να διαχειμάσουν.

Ζει σε δάση κωνοφόρων ή μικτά και λιγότερο συχνά σε δάση φυλλοβόλων, σε υψόμετρο από 300 έως 2.500 μέτρα. Φτιάχνει την ογκώδη φωλιά του πάνω σε δένδρα, σε ύψος 10-16 μέτρων.

Τρέφεται με πουλιά, κυρίως περιστέρια και τρυγόνια, ερπετά και θηλαστικά.

Φωτογραφία: Θόδωρος Ναζηρίδης

Μαυροπετρίτης, *Falco eleonora*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Ο μαυροπετρίτης είναι γεράκι μεσαίου μεγέθους (36-42 εκατοστά). Τα ενήλικα πουλιά έχουν δύο χρωματικές μορφές: μία σχεδόν ολόμαυρη και μία καστανοκόκκινη, με επιμήκεις ραβδώσεις στο σώμα.

Μεταναστευτικό είδος, επισκέπτεται την Ελλάδα το φθινόπωρο, αλλά είναι πιο κοινός την άνοιξη και το καλοκαίρι. Η Ελλάδα θεωρείται η πιο σημαντική χώρα για τη διατήρηση του είδους, καθώς, κατά την περίοδο της αναπαραγωγής, που αρχίζει τον Ιούλιο, φιλοξενεί πάνω από το 85% του παγκόσμιου πληθυσμού. Παρότι οι αναπαραγωγικές αποικίες συγκεντρώνονται στα νησιά και τις ακτές, μαυροπετρίτες μπορεί να παρατηρηθούν και στην ηπειρωτική χώρα, ακόμη και σε ψηλά βουνά, καθώς τα νησιά δεν μπορούν να στηρίξουν με τροφή όλα τα άτομα.

Τρέφεται κυρίως με μεγάλα έντομα (πεταλούδες, λιβελούλες, τζίτζικια, σκαθάρια) που συλλαμβάνει στον αέρα με τα νύχια του, ενώ κατά τη διάρκεια της φθινοπωρινής μεταναστευτικής περιόδου, τρέφεται με πουλιά.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Λευκωνώτης, *Dendrocopos leucotos*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: σχεδόν απειλούμενο είδος

Πρόκειται για δρυοκολάπη (25-28 εκατοστών), με αρκετά μακρύ λαιμό και ράμφος. Έχει κόκκινο υπογάστριο, μπεζ-ρόδινη κοιλιά και λευκή πλάτη. Στα πλευρά φέρει γραμμώσεις και στα πλαινά του κεφαλιού μία μαύρη ζώνη. Το αρσενικό έχει κατακόκκινη κορόνα, ενώ το θηλυκό μαύρη.

Είναι είδος σπάνιο, με μικρή σχετικά εξάπλωση στην ηπειρωτική Ελλάδα. Το νοτιότερο σημείο παρατήρησής του είναι ο Ταΰγετος και το μόνο νησί όπου συναντάται είναι η Κεφαλονιά.

Στον Όλυμπο ζει στα δάση της μαύρης πεύκης, ενώ στην Κεντρική Ελλάδα και την Πελοπόννησο προτιμά τα ελατοδάση. Συνήθως αναπαράγεται σε υγρά, μικτά δάση, με μεγάλο ποσοστό νεκρών και ασθενικών δένδρων. Τρέφεται με έντομα, κυρίως προνύμφες σκαθαριών, τα οποία αναζητά σκάβοντας με το ράμφος τους κορμούς των δένδρων.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Μεσαίος δρυοκολάπτης, *Dendrocopos (syn: Leiorpicus) medius*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: είδος μειωμένου ενδιαφέροντος

Ο μεσαίος δρυοκολάπτης (19-22 εκατοστά) έχει κοντό, λεπτό ράμφος και στρογγυλό ανοιχτόχρωμο κεφάλι, με κόκκινη κορόνα. Το μέτωπο και τα πλαϊνά του κεφαλιού είναι λευκά. Τα μάτια του ξεχωρίζουν από το έντονο μαύρο χρώμα. Στα πλευρά έχει λεπτές, σκούρες ρίγες.

Είναι είδος επιδημητικό, με ευρεία εξάπλωση στην ηπειρωτική Ελλάδα και την Πελοπόννησο. Το μόνο νησί στο οποίο συναντάται είναι η Λέσβος. Ζει σε μεσαία υψόμετρα, κυρίως σε δρυοδάση. Τοπικά, μπορεί να παρατηρηθεί από το επίπεδο της θάλασσας έως τα 1.500-2.000 μέτρα. Προτιμά τα ζεστά μέρη. Αναπαράγεται κυρίως σε δάση φυλλοβόλων με γέρικα δένδρα, καθώς και σε κοιλάδες με συστάδες από ιτιές, λεύκες, αλλά και κωνοφόρα (κυρίως στη Νότια Ελλάδα). Τη φωλιά του, τη σκάβει σε σάπιους κορμούς ή σε χοντρά κλαδιά.

Περνά πολύ ώρα στις κορυφές των δένδρων και συχνά χοροπηδά στα κλαδιά ψάχνοντας για έντομα.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Φάσσα, *Columba palumbus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Είναι το μεγαλύτερο είδος περιστέρου, με μήκος σώματος 38-43 εκατοστά και αρκετά μακρὰ ουρά. Ξεχωρίζει από το μεγάλο λευκό «μπάλωμα» πλάι στον λαιμό, αλλά και τη λευκή ζώνη πάνω στις φτερούγες που διακρίνεται όταν πετά.

Στην Ελλάδα είναι επιδημητική, αλλά και κοινός χειμερινός επισκέπτης, με εκτεταμένη, αλλά διάσπαρτη εξάπλωση. Περισσότερο κοινή είναι στη βόρεια και κεντρική ηπειρωτική χώρα. Αναπαράγεται στα περισσότερα βουνά, νότια ως τον Παρνασσό, καθώς και σε λίγα νησιά (Κρήτη, Ρόδος, Λέσβος).

Φωλιάζει σε μεσαίο υψόμετρο έως τα 1.500 μέτρα, κυρίως σε δρυοδάση και χρησιμοποιεί για φωλιά μία πλατφόρμα από κλαδιά που φτιάχνει στα δένδρα. Το φθινόπωρο και τον χειμώνα κινείται συχνά σε κοπάδια και εμφανίζεται σε καλλιεργούμενες εκτάσεις.

Φωτογραφία: Ludomir Prause

Τοιχοδρόμος, *Tichodroma muraria*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Χαρακτηριστικό μικροπούλι (στρουθιόμορφο), ο τοιχοδρόμος φθάνει τα 15,5-17 εκατοστά. Είναι μαύρος και γκριζός, με φτερούγες στρογγυλεμένες που φέρουν κόκκινα, μαύρα και λευκά σχέδια στην πάνω πλευρά. Το καλοκαίρι, τα χρώματά

του αλλάζουν. Στο αρσενικό, ο λαιμός και το στήθος γίνονται μαύρα και οι φτερούγες κόκκινες. Στα θηλυκό, ο λαιμός είναι γκριζόλευκος και οι φτερούγες λιγότερο κόκκινες.

Είδος επιδημικό, στην Ελλάδα είναι σπάνιος επισκέπτης με κατακερματισμένη εξάπλωση στην ηπειρωτική Ελλάδα. Ζει σε δυσπρόσιτα σημεία, σε υψόμετρο 1.000-3.000 μέτρα. Τον χειμώνα συναντάται σε πιο χαμηλά υψόμετρα, ορισμένες φορές ακόμη και σε λατομεία ή κτίσματα.

Αναπαράγεται στην αλπική ζώνη της Πίνδου και έως τον Παρνασσό, στον Όλυμπο, στη Θάσο και στον Ταΰγετο, όπου είναι και το νοτιότερο σημείο κατανομής του είδους στη Δυτική Παλαιαρκτική. Προτιμά βραχώδεις θέσεις με γκρεμούς και αραιή βλάστηση, κοντά σε νερό και φωλιάζει σε σχισμές βράχων. Τρέφεται με εδαφόβια έντομα και αράχνες.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Κιτρινοκαλιακούδα, *Pyrrhocorax graculus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Με μήκος σώματος 36-39 εκατοστά, η κιτρινοκαλιακούδα ανήκει στα μεγαλόσωμα μικροπούλια (στρουθιόμορφα). Έχει ολόμαυρο φτέρωμα και φαρδιές φτερούγες που σχηματίζουν «δάχτυλα» όταν πετάει. Το ράμφος της είναι έντονο κίτρινο και τα πόδια της κόκκινα.

Είναι επιδημικό είδος που συναντάται στα ψηλά βουνά, σε υψόμετρα από 1.500 έως 4.000 μέτρα. Προτιμά περιοχές με απροσπέλαστους γκρεμούς. Τον χειμώνα κατεβαίνει σε χαμηλότερα υψόμετρα. Συνήθως σχηματίζει μεγάλα κοπάδια εκατοντάδων ατόμων.

Στην Ελλάδα, αναπαράγεται στα ψηλά βουνά της Βόρειας Πελοποννήσου, στον Παρνασσό, την Πίνδο, τον Όλυμπο, τον Βόρα, τον Όρβηλο και στο Παγγαίο. Παρατηρείται, επίσης, στα Λευκά Όρη και στον Ψηλορείτη της Κρήτης. Σχηματίζει τη φωλιά της σε προεξοχές βράχων ή κουφάλες δένδρων.

Το καλοκαίρι τρέφεται με σκαθάρια, σαλιγκάρια, ακρίδες και κάμπιες, ενώ τις άλλες εποχές επιλέγει φρούτα, ακόμη και μεγάλα (μήλα, σταφύλια, αχλάδια κ.ά.).

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Χιονάδα, *Eremophila alpestris*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Είδος κορυδαλλού, με μήκος σώματος 16-19 εκατοστά, η χιονάδα ανήκει στα μικροπούλια (στρουθιόμορφα). Έχει κιτρινόμαυρο κεφάλι και μακριά φτερά που σχηματίζουν μικρά στενά «κερατάκια» στο πάνω μέρος του κεφαλιού. Τα δύο φύλα είναι παρόμοια, με το αρσενικό λίγο μεγαλύτερο, με πιο έντονο σχέδιο στο κεφάλι και πιο μακριά «κερατάκια».

Στην Ευρώπη, δεν θεωρείται κοινό είδος. Οι βόρειοι πληθυσμοί της είναι μεταναστευτικοί, ενώ οι νότιοι επιδημικοί. Συναντάται σε αρκετά ελληνικά βουνά, φθάνοντας έως τον Ταΰγετο. Ζει, συνήθως πάνω από τα 2.000 μέτρα, ενώ τον χειμώνα κατεβαίνει λίγο πιο χαμηλά για να αποφύγει το πολύ χιόνι. Προτιμά την αλπική ζώνη, ιδιαιτέρως τα αλπικά και πετρώδη λιβάδια, όπου αναπαράγεται, φτιάχνοντας τη φωλιά της στο έδαφος. Τρέφεται με σπόρους και έντομα.

Φωτογραφία: Μπάμπης Γκιριτζιώτης

Κοκκοθραύστης, *Coccothraustes coccothraustes*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μεγαλόσωμο είδος σπίζας (16,5-18 εκατοστά), ο κοκκοθραύστης έχει μεγάλο κεφάλι, χοντρό λαιμό και κοντή ουρά. Το ράμφος του είναι τριγωνικό και πολύ ισχυρό. Έχει χρώμα καστανοκόκκινο-κανελί και μπεζ, με λίγο μαύρο, λευκό και γκριζό. Το ράμφος του είναι γκριζόμαυρο με γκριζογάλανη βάση, ενώ τον χειμώνα γίνεται πιο ανοιχτόχρωμο.

Τοπικά είναι είδος κοινό τον χειμώνα, αλλά ως επιδημητικό είναι σπάνιο στην Ελλάδα, όπου φθάνει στις αρχές Οκτωβρίου και μεταναστεύει νωρίς την άνοιξη.

Συνήθως προτιμά να κινείται από τα 200 έως τα 1.000 μέτρα υψόμετρο. Στον Όλυμπο παρατηρείται ως τα 1.800 μέτρα. Αναπαράγεται σε ημιορεινές περιοχές της Κεντρικής και Βόρειας Ελλάδας, σε μικτά δάση και δάση φυλλοβόλων. Προτιμά τα ώριμα δάση με δρύες, γαύρους, οξιές, φλαμουριές και φτελιές. Συχνά συναντάται και σε οπωροφόρα δένδρα (κερασιές, κορομηλιές, βυσσινιές) να σπάει τα κουκούτσια με το ράμφος του. Τρέφεται με έντομα και σπόρους (π.χ. ελάτης και ελιάς). Συνήθως φωλιάζει ψηλά σε φυλλοβόλα δένδρα, κοντά στον κορμό ή σε διχάλες.

Φωτογραφία: Νίκος Μπούκας

Χιονοψάλτης, *Prunella collaris*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Με μήκος σώματος 15-17,5 εκατοστά, ο χιονοψάλτης ανήκει στα μικροπούλια (στρουθιόμορφα). Είναι σκουρόχρωμος, γκριζός και καφέ, με κίτρινο «μπάλωμα» στη βάση του ράμφους. Το πέταγμα του, δυνατό και γρήγορο, διακρίνεται από ρηχά ανεβοκατεβάσματα.

Επιδημητικό είδος, προτιμά περιοχές βραχώδεις, με χαμηλή θαμνώδη και ποώδη βλάστηση. Αρκετά κοινωνικός, σχηματίζει μικρά κοπάδια ακόμα και κατά την περίοδο της αναπαραγωγής. Αναπαράγεται στην αλπική ζώνη, συνήθως στα 1.800-2.700 μέτρα. Τον χειμώνα μπορεί να παρατηρηθεί σε χαμηλότερα υψόμετρα, περιστασιακά ως και το επίπεδο της θάλασσας.

Στην Ελλάδα, φωλιάζει σχεδόν σε όλα τα ψηλά βουνά, ακόμη και νησιών όπως η Κρήτη και η Σαμοθράκη. Φτιάχνει τη φωλιά του σε θάμνους και σχισμές βράχων. Τρέφεται με έντομα και σπόρους φυτών.

Φωτογραφία: Σάββας Βασιλειάδης

Λοφιοπαπαδίτσα, *Lophophanes cristatus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μικρόσωμη παπαδίτσα (10,5-12 εκατοστά), χρωστά το όνομά της στο τριγωνικό λοφίο της. Το κεφάλι της φέρει λεπτά ασπρόμαυρα σχέδια, το σώμα της είναι καφέ και η κοιλιά της υπόλευκη.

Είναι είδος επιδημητικό και ζει σε ώριμα δάση κωνοφόρων και σε ορεινά δάση φυλλοβόλων, στα μεγάλα υψόμετρα. Στον Όλυμπο συναντάται σε δάση μαύρης πεύκης και σε υψόμετρο από 1.000 έως 2.300 μέτρα.

Συχνά τρέφεται στο έδαφος ή σε χαμηλά κλαδιά δένδρων. Σκάβει τη φωλιά της σε σάπιους κορμούς ή κούτσουρα και φωλιάζει σε λίγα βουνά της Ελλάδας, όπως το Βέρμιο, ο Όλυμπος και η Ροδόπη. Νότια φθάνει ως την Οίτη και τον Παρνασσό. Τρέφεται με έντομα, προνύμφες εντόμων, αλλά και σπόρους.

Φωτογραφία: Τάσος Μπούνας

Βουνοπαπαδίτσα, *Poecile montana*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Μικρόσωμη παπαδίτσα (12-13 εκατοστά), έχει μεγάλο κεφάλι και φαρδύ σβέρκο. Έχει μαύρο σκούφο και τραχηλιά και το φτέρωμά της είναι γκριζοκάστανο και υπόλευκο.

Στα μεγάλα υψόμετρα προτιμά δάση κωνοφόρων και σημύδας, ενώ στα χαμηλότερα, επιλέγει μικτά δάση κατά μήκος ποταμών.

Στην Ελλάδα, είναι η σπανιότερη από όλες τις παπαδίτσες. Επιδημητικό είδος, συναντάται στη Ροδόπη, το Βέρμιο, τον Όλυμπο και στον Παρνασσό. Στον Όλυμπο έχει παρατηρηθεί από τα 800 έως τα 1.800 μέτρα, σε μικτά δάση φυλλοβόλων και κωνοφόρων και σε αμιγή δάση κωνοφόρων ή φυλλοβόλων.

Σκάβει τη φωλιά της σε σάπιους κορμούς δένδρων. Τρέφεται με έντομα, προνύμφες εντόμων και σπόρους.

Φωτογραφία: Γιάννης Γαστεράτος

Πυρροβασιλίσκος, *Regulus ignicapilla*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: μη αξιολογημένο είδος

Είναι από τα μικρότερα πουλιά της Ευρώπης, με μήκος σώματος μόλις 9-10 εκατοστά. Έχει εμφανές λευκό φρύδι και μαύρη οφθαλμική γραμμή στο κεφάλι. Στην κορυφή του κεφαλιού φέρει κίτρινη λωρίδα με μαύρη μπορντούρα στο πλάι, η οποία ενώνεται στο μέτωπο. Τα πλαϊνά του λαιμού έχουν ζωηρό πρασινοκίτρινο χρώμα. Το ενήλικο αρσενικό έχει πορτοκαλί κορόνα, ενώ το θηλυκό κίτρινη.

Ζει κυρίως σε δάση κωνοφόρων, ελατοδάση και πευκοδάση, αλλά συναντάται και σε χαμηλότερα υψόμετρα, σε περιοχές με κυπαρίσσια και κέδρους. Τον χειμώνα κάνει μικρές μετακινήσεις ή κατεβαίνει χαμηλότερα, ακόμα και σε ελαιώνες ή πάρκα.

Αναπαράγεται σε μεγάλο μέρος της ηπειρωτικής Ελλάδας και στην Πελοπόννησο, στον Αίνο της Κεφαλονιάς και πιθανώς στην Κέρκυρα, τη Λέσβο και την Κρήτη. Τρέφεται με μικροσκοπικά έντομα και αράχνες.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Γερακαετός, *Hieraaetus pennatus*

Κατηγορία κινδύνου στην Ελλάδα: κινδυνεύον είδος

Μικρόσωμος αετός (42-51 εκατοστά), ο γερακαετός (ή αλλιώς σταυραετός) έχει δύο χρωματικές μορφές. Είτε είναι ανοιχτόχρωμος με λευκή την κάτω πλευρά του και λίγες καφετιές ή γκριζες σκιές στο στήθος είτε είναι σκουρόχρωμος με καφέ σώμα και σκούρα φτερά. Το 60% του ελληνικού πληθυσμού ανήκει στην ανοιχτόχρωμη μορφή.

Το επιστημονικό όνομα *Hieraaetus pennatus* προέρχεται από την ελληνική λέξη «ιέραξ» (δηλαδή γεράκι) και τη λατινική «pennatus=φτερωτός», καθώς έχει φτερά στα πόδια του.

Στην Ελλάδα είναι καλοκαιρινός, αλλά και φθινοπωρινός επισκέπτης, κατά την περίοδο της μετανάστευσης. Συναντάται κυρίως σε περιοχές μεσαίου και χαμηλού υψομέτρου. Ζει στα δάση (κωνοφόρα, φυλλοβόλα ή μικτά) που εναλλάσσονται με θαμνώνες, λιβάδια, ξέφωτα και ανοιχτές περιοχές, όπου βρίσκει τη λεία του. Τρέφεται με μικρά και μεσαίου μεγέθους πουλιά, ερπετά και θηλαστικά, τα οποία

συλλαμβάνει στο έδαφος ή κοντά σε αυτό, μετά από εντυπωσιακή πτήση με διπλωμένες τις φτερούγες. Φτιάχνει τη φωλιά του πάνω στα δένδρα ή σε βράχια.

Φωτογραφία: Λάμπρος Λογοθέτης

Credits

Έργο: Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου

Παραγωγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων

Δημιουργία/Προγραμματισμός: N-CODE ΕΠΕ

Επιμέλεια πολυμεσικής εφαρμογής: Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Μαριέττα Πανίδου

Κείμενα: Μαρία Δημάκη, Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη

Απόδοση κειμένων στην αγγλική: Μαρία Αναγνωστοπούλου, Μιλτιάδης Σεφερλής

Συλλογή εποπτικού υλικού: Μαρία Κατσακιώρη και Μιλτιάδης Σεφερλής

Ήχοι πουλιών: www.xeno-canto.org

Αιγωλιός, Tomek Tumiel (XC233387)

Γιδοβύζι, Lauri Hallikainen (XC233370)

Γερακαετός, Partick Franke (XC120362)

Γυπαστός, Mike Nelson (XC191640)

Κιτρινοκαλιακούδα, Maudoc (XC133522)

Κοκκοθραύστης, Maudoc (XC212606)

Μαυροπελαργός, Fernand Deroussen (XC140656)

Μαύρος δρυοκολάπτης, Albert Lastukhin (XC234909)

Μεσαίος δρυοκολάπτης, Lars Adler Krogh (XC215636)

Μπούφος, Elias A. Ryberg (XC154303)

Νεροκότσυφας, Stein O Nilsen (XC195723)

Όρνιο, Patrik Aberg (XC148455)

Πετρίτης, Simona Inaudi (XC107109)

Πυρροβασιλίσκος, Benjamin Drillat (XC232936)

Πύρρουλας, Stein O Nielsen (XC213810)

Σταυρομύτης, Lauri Hallikainen (XC233292)

Σφηκιάρης, Tomek Tumiel (XC190084)

Τοιχοδρόμος, Lonnie Bregman (XC146866)

Φάσσα, Lauri Hallikainen (XC235158)

Φιδαστός, Marco Dragonetti (XC29227)

Χαλκοκουρούνα, Thijs Fijen (XC97040)

Χιονοψάλτης, Michele Peron (XC186482)

Χρυσαστός, Michele Peron (XC189550)

Ευχαριστίες οφείλουμε στα στελέχη του Φορέα Διαχείρισης: Σάββα Βασιλειάδη, Δήμητρα Γιάννακα, Θέμιδα Νασοπούλου, για την επιστημονική συμβολή στα κείμενα και την επιλογή των ειδών της εφαρμογής, καθώς και για την κάθε είδους βοήθεια. Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε και σε όλους τους φίλους και συνεργάτες που διέθεσαν το πολύτιμο φωτογραφικό υλικό τους για τη δημιουργία της εφαρμογής.

ΠΟΛΥΜΕΣΙΚΗ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΕΚΘΕΜΑΤΟΣ 22

Επιλεγμένα είδη φυτών

Κατάλογος επιλεγμένων ειδών

Επιστημονικό όνομα	Κοινό ελληνικό όνομα
<i>Achillea ambrosiaca</i>	Αχιλλέα η αμβροσιακή
<i>Allium heldreichii</i>	Άλλιο του Χελδράιχ
<i>Alyssum handelii</i>	Άλυσσο του Χάντελ
<i>Asperula muscosa</i>	Ασπέρουλα η βρυόμορφη
<i>Aubrieta thessala</i>	Αουμπριέτα η θεσσαλική
<i>Brassica nivalis</i> subsp. <i>nivalis</i>	Βρασσική του χιονιού
<i>Campanula oreadum</i>	Καμπανούλα των Ορειάδων
<i>Centaurea grisebachii</i> subsp. <i>transiens</i>	Κενταύριο του Γκριζεμπαχ
<i>Centaurea grbavacensis</i>	Κενταύριο του Γκρμπάβατς
<i>Centaurea incompleta</i>	Κενταύριο το ημιτελές
<i>Centaurea litochorea</i>	Κενταύριο του Λιτοχώρου
<i>Cerastium theophrasti</i>	Κεράστιο του Θεόφραστου
<i>Erysimum olympicum</i>	Ερύσιμο του Ολύμπου
<i>Euphorbia heldreichii</i>	Ευφόρβια του Χέλδράιχ
<i>Euphorbia capitulata</i>	Ευφόρβια η μικροκέφαλη
<i>Festuca olympica</i>	Φεστούκα του Ολύμπου
<i>Genista sakellariadis</i>	Γενίστα του Σακελλαριάδη
<i>Gentiana verna</i> subsp. <i>balcanica</i>	Γεντιανή η εαρινή
<i>Hieracium graecum</i> subsp. <i>szilyanum</i>	Ιεράκιο το ελληνικό
<i>Jankaea heldreichii</i>	Γιανκέα του Χελδράιχ
<i>Ophrys helenae</i>	Οφρύς της Ελένης
<i>Oxytropis purpurea</i>	Οξύτροπις η πορφυρή
<i>Omphalodes luciliae</i> subsp. <i>scopulorum</i>	Ομφαλόδες της Λουσίλ
<i>Potentilla deorum</i>	Ποτεντίλλα των θεών
<i>Silene oligantha</i> subsp. <i>oligantha</i>	Σιληνή η ολιγανθής
<i>Veronica thessalica</i>	Βερονίκη η θεσσαλική
<i>Viola delphinantha</i>	Βιόλα η δελφινανθής
<i>Viola pseudograeca</i>	Βιόλα η ψευδοελληνική
<i>Viola striis-notata</i>	Βιόλα του Ολύμπου

Κείμενα παρουσίασης στην ελληνική γλώσσα

Αχιλλέα η αμβροσιακή, *Achillea ambrosiaca*

Ενδημικό είδος του Ολύμπου, αφθονεί στους αλπικούς λιθώνες, μεταξύ 2.200 και 2.800 μέτρα, ενώ μέσα σε χαράδρες συναντάται ακόμη και χαμηλότερα ως τα 1.800 μέτρα. Φέρει πολυάριθμα ανθοφόρα στελέχη, τα οποία παράγουν τα λευκά άνθη τους από τον Ιούλιο έως και τον Σεπτέμβριο.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηπόπουλος

Άλλιο του Χελδράιχ, *Allium heldreichii*

Το άλλιο του Χελδράιχ, όπως και πολλά ακόμη φυτά του Ολύμπου, ονομάστηκε προς τιμή του Theodor Heinrich Herman von Heldreich (1822-1902), Γερμανού βοτανικού και φυσιολόγου, ακούραστου ερευνητή της ελληνικής χλωρίδας, ο οποίος επισκέφθηκε τον Όλυμπο για πρώτη φορά το 1851, συλλέγοντας και περιγράφοντας πολλά καινούρια είδη.

Αρχικά, θεωρήθηκε ενδημικό του Ολύμπου, ώσπου εντοπίστηκε και σε άλλα βουνά της Βόρειας Ελλάδας. Στον Όλυμπο φύεται σε υγρές και σκιερές βραχώδεις θέσεις σε υψόμετρα μεταξύ 700 και 1.800 μέτρων.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Άλυσσο του Χάντελ, *Alyssum handelii*

Πρόκειται για ενδημικό είδος του Ολύμπου, που φύεται σε σάρρες και βραχώδεις θέσεις, από τα 2.500 μέτρα και πάνω. Οι πυκνές κίτρινες ταξιανθίες του χρωματίζουν τους λιθώνες όταν ανθίζει το καλοκαίρι (από το τέλος Ιουνίου έως και τον Αύγουστο). Σε ρέματα με βόρειες εκθέσεις, όπου υπάρχει υγρασία, μπορεί να κατέλθει έως τα 1.800 μέτρα.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Ασπέρουλα η βρυόμορφη, *Asperula muscosa*

Στενότοπο ενδημικό είδος του Ολύμπου, εντοπίζεται σε ξηρές, πετρώδεις θέσεις, στα δάση της μαύρης πεύκης και του ρόμπολου και σπανιότερα στα δάση οξιάς, σε υψόμετρα μεταξύ 1.200-2.000 μέτρων. Τα μικροσκοπικά άνθη της εμφανίζονται από τον Ιούλιο ως τις αρχές Σεπτεμβρίου.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Αουμπριέτα η θεσσαλική, *Aubrieta thessala*

Ενδημικό είδος του Ολύμπου που φύεται σε ασβεστολιθικά υποστρώματα και εμφανίζεται σε ένα μεγάλο υψομετρικό εύρος, ξεκινώντας από τα 300 μέτρα μέσα σε χαράδρες έως και τα 2.300 μέτρα. Ανθίζει από τον Απρίλιο έως και τον Ιούλιο, αναλόγως του υψόμετρου που παρατηρείται.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Βρασική του χιονιού, *Brassica nivalis* subsp. *nivalis*

Αρκετά σπάνιο υποείδος, εμφανίζεται σε υγρούς λιθώνες, σε υψόμετρα 1.900-2.800 μέτρα. Προτού ενταχθεί ως υποείδος στο είδος *Brassica nivalis*, μέσα σε

λίγες δεκαετίες πέρασε μια ονοματολογική οδύσσεια, καθώς παλαιότερα είχε ενταχθεί στα γένη *Brassicella*, *Hutera*, *Coincyga* και *Rhynchosinapis*.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Καμπανούλα των Ορειάδων, *Campanula oreadum*

Οφείλει το όνομά της στο σχήμα του άνθους της (από το λατινικό «campana») και στις Ορειάδες Νύμφες, τις θεότητες που κατοικούσαν στις κορυφές των βουνών.

Πρόκειται για είδος τοπικό ενδημικό, που φυτρώνει σε σχισμές βράχων της αλπικής ζώνης, από τα 1.900 έως τα 2.900 μέτρα, «σκαρφαλώνοντας» ακόμη και μέσα στο Λούκι του Μύτικα.

Τα ιώδη κωδωνοειδή άνθη της στολίζουν τους γυμνούς βράχους του Ολύμπου από τα τέλη Ιουνίου έως τα μέσα Σεπτεμβρίου.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Κενταύριο του Γκρμπάβατς, *Centaurea grbavacensis*

Οφείλει το δύσκολο όνομά του στην ομώνυμη περιοχή της ΠΓΔΜ όπου περιγράφηκε για πρώτη φορά, το 1935. Στον Όλυμπο καταγράφηκε πολύ αργότερα, στη βόρεια πλευρά του βουνού, κοντά στο ρέμα Παπά, σε κράσπεδα του δάσους μαύρης πεύκης, σε υψόμετρα μεταξύ 400 και 600 μέτρων. Ανθίζει τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Κενταύριο του Γκριζεμπαχ, *Centaurea grisebachii* subsp. *transiens*

Είναι ένα από τα 160 περίπου είδη και υποείδη του γένους *Centaurea* που απαντούν στην Ελλάδα, καθιστώντας το, το πιο πλούσιο σε αριθμό ειδών γένος της χώρας. Από τα 160 είδη μάλιστα, τα 61 είναι ενδημικά.

Το όνομά τους προέρχεται από τον μυθικό Κένταυρο που ενώθηκε με τις φοράδες της Μαγνησίας και έφερε στη ζωή το γένος των Κενταύρων. Μισοί άνθρωποι και μισοί άλογα, οι Κένταυροι πολέμησαν με τους Λαπίθες, λαό της Θεσσαλίας, σε μια μάχη δημοφιλή στη μυθολογία και την αρχαία ελληνική τέχνη, την Κενταυρομαχία.

Από τους πιο γνωστούς Κενταύρους, ξακουστός για τις γνώσεις του, ήταν ο Χείρων που κατοικούσε στο Πήλιο, ήξερε τις θεραπευτικές ιδιότητες των φυτών και υπήρξε δάσκαλος ορισμένων από τους μεγαλύτερους ήρωες της μυθολογίας, όπως του Αχιλλέα.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Κενταύριο το ημιτελές, *Centaurea incompleta*

Είναι ένα από τα πιο σπάνια τοπικά ενδημικά είδη του Ολύμπου. Φύεται σε σχισμές ασβεστολιθικών βράχων, σε υψόμετρο μεταξύ 400 και 800 μέτρων και ανθίζει από τα μέσα Ιουνίου έως τα μέσα Ιουλίου.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Κενταύριο του Λιτοχώρου, *Centaurea litochorea*

Πρόκειται για ένα από τα ενδημικά κενταύρια του Ολύμπου. Εξαιρετικά σπάνιο, έχει παρατηρηθεί σε λίγες μόνο θέσεις της ανατολικής και νότιας πλευράς του βουνού.

Οφείλει το όνομά του στο Λιτόχωρο, καθώς καταγράφηκε για πρώτη φορά το 1973 στη θέση Σταυρός κοντά στον οικισμό. Εμφανίζεται σε ασβεστολιθικούς βράχους και πετρώδεις πλαγιές, σε υψόμετρα από 800 έως 1.800 μέτρα. Ανθίζει τον Ιούλιο και τον Αύγουστο.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Κεράστιο του Θεόφραστου, *Cerastium theophrasti*

Ενδημικό είδος του Ολύμπου, περιγράφηκε το 1977 από τους καθηγητές Arne Strid και Hermann Merxmüller και πήρε τον όνομα του Θεόφραστου, του αρχαίου φιλόσοφου που θεωρείται ο «πατέρας» της Βοτανικής Επιστήμης.

Ο πολυετής αυτός, χαμηλός θάμνος είναι αρκετά συνηθισμένος στα μεγάλα υψόμετρα, πάνω από τα 2.600 μέτρα.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Ερύσιμο του Ολύμπου, *Erysimum olympicum*

Παρότι αρχικώς, όπως μαρτυρά και το όνομά του, περιγράφηκε ως είδος τοπικό ενδημικό του Ολύμπου, στην πορεία εντοπίστηκε και σε γειτονικά βουνά όπως ο Κίσσαβος.

Φύεται από τα 1.000 έως τα 1.900 μέτρα σε λιθώνες, μέσα σε υγρές θέσεις και χαράδρες, αλλά και ανάμεσα σε χαλίκια δασικών δρόμων περιστασιακά.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Ευφόρβια η μικροκέφαλη, *Euphorbia capitulata*

Πρόκειται για μικρό κατακείμενο φυτό, με πολλούς διακλαδιζόμενους βλαστούς που καταλήγουν σε μικρές στρογγυλές ταξιανθίες. Είναι ενδημικό είδος της Βαλκανικής χερσονήσου, όπου εμφανίζεται σε λιθώνες, συνήθως σε υψόμετρα μεταξύ 2.000 και 2.800 μέτρων. Ανθίζει από τον Ιούνιο έως τα μέσα Σεπτεμβρίου, ανάλογα με το υψόμετρο.

Όπως και άλλα είδη της οικογένειας των ευφορβιδών, θεωρείται τοξικό. Ο γαλακτώδης χυμός του είναι δηλητηριώδης και ερεθίζει το δέρμα και τους βλεννογόνους του σώματος.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Ευφόρβια του Χελδράιχ, *Euphorbia heldreichii*

Ξεχωρίζει ανάμεσα στα πολλά είδη ευφόρβιας που απαντούν στα βουνά, λόγω της πολύ μικρής εξάπλωσής της σε λίγα βουνά της Ελλάδας και της Νότιας Αλβανίας. Στον Όλυμπο εμφανίζεται σε σκιερές χαράδρες και πυκνά δάση οξιάς και ρόμπολου, σε υψόμετρα μεταξύ 1.300 και 2.100 μέτρων.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Φεστούκα του Ολύμπου, *Festuca olympica*

Ανήκει στα αγρωστώδη και είναι ενδημική των μεγάλων υψομέτρων του Ολύμπου. Αρκετά συνηθισμένη είναι από τα 2.600 μέτρα και πάνω, φθάνοντας έως και τον

Μύτικα, ενώ σε ορισμένες περιπτώσεις κατέρχεται έως τα 2.100 μέτρα. Ανθίζει από τον Ιούλιο ως το Σεπτέμβριο.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Γεώργιος Φωτιάδης

Γενίστα του Σακελλαριάδη, *Genista sakellariadis*

Είναι μικρός θάμνος που ανήκει στα ψυχανθή. Εμφανίζεται διάσπαρτος σε ανοιχτές από υψηλή βλάστηση περιοχές και σε υψόμετρα μεταξύ 400 και 1.300 μέτρων. Όπως όλα τα ψυχανθή, εμπλουτίζει το έδαφος με άζωτο, πολύτιμο συστατικό για τα άλλα φυτά που φύονται στην περιοχή. Τα κίτρινα άνθη του εμφανίζονται τους μήνες Ιούνιο και Ιούλιο.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Γεντιανή η εαρινή, *Gentiana verna* subsp. *balcanica*

Ενδημικό υποείδος της Βαλκανικής χερσονήσου, διακρίνεται από το έντονο μπλε χρώμα των λουλουδιών του, Φύεται στα αλπικά λιβάδια, σε υψόμετρο πάνω από 2.000 μέτρα. Ανθίζει από τις αρχές Ιουνίου, προτού λιώσει το χιόνι και η ανθοφορία του μπορεί να συνεχισθεί έως τα μέσα Αυγούστου.

Η γεντιανή η εαρινή περιγράφηκε για πρώτη φορά στην Ελβετία και το υποείδος της Βαλκανικής χερσονήσου στη Βοσνία. Φύεται στα βουνά της Βόρειας Ελλάδας, φθάνοντας ως τον Όλυμπο και την Τύμφη, αλλά και σε μια απομακρυσμένη θέση στον Χελμό της Βόρειας Πελοποννήσου.

Το γένος *Gentiana* συγκεντρώνει περίπου 300 είδη παγκοσμίως. Η Ευρώπη φιλοξενεί σχεδόν 30 είδη, μεταξύ των οποίων ορισμένα είναι εμβληματικά των Άλπεων, ενώ η Ελλάδα μόλις 6.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Βασίλης Τριανταφύλλου

Ιεράκιο το ελληνικό, *Hieracium graecum* subsp. *szilyanum*

Το ιεράκιο το ελληνικό, υποείδος του Τσίλι, είναι ενδημικό του Ολύμπου. Ονομάστηκε έτσι προς τιμή ενός Ούγγρου κρατικού λειτουργού. Φύεται σε ασβεστολιθικούς βράχους σε υψόμετρο 2.100-2.500 μέτρα.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Γιανκέα του Χελδράιχ, *Jankaea heldreichii*

Η ενδημική γιανκέα του Χελδράιχ αποτελεί ένα από τα πιο ενδιαφέροντα φυτά του Ολύμπου. Πρόκειται για λείψανο παλαιότερων γεωλογικών εποχών, ένα από τα συνολικά πέντε μέλη της οικογένειας Gesneriaceae, τα οποία φύονται σε εύκρατα κλίματα. Βρήκε καταφύγιο μέσα στις σκιερές χαράδρες του Ολύμπου και επέζησε των μεγάλων κλιματικών αλλαγών που εξαφάνισαν όλα τα υπόλοιπα συγγενικά είδη. Αποτελεί επίσης τον μόνο εκπρόσωπο του γένους *Jankaea*. Εμφανίζεται μέσα σε χαράδρες, σε υψόμετρα μεταξύ 350 και 2.400 μέτρων. Ανθίζει από τα μέσα Μαΐου έως τις αρχές Αυγούστου.

Καταγράφηκε για πρώτη φορά το 1851 από τον Γερμανό βοτανικό και φυσιολόγο Theodor Heinrich Herman von Heldreich (1822-1902), στον οποίο οφείλει το δεύτερο συνθετικό του ονόματός της. Το είδος περιγράφηκε από τον Ελβετό βοτανικό Pierre Edmond Boissier, ο οποίος και το ονόμασε «γιανκέα», προς τιμή του Victor von Janka (1822-1902), επιμελητή της φυτοθήκης της Βουδαπέστης, γνωστού για την εργασία του σχετικά με τη χλωρίδα των Βαλκανίων.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηρόπουλος

Οφρύς της Ελένης, *Ophrys helenae*

Η εντυπωσιακή ορχιδέα είναι ενδημική της Ελλάδας και αφιερωμένη στο όνομα της μητέρας του ερευνητή που την περιέγραψε. Είναι εύκολα αναγνωρίσιμη χάρη στο βελούδινο, κερασί χείλος της. Είναι η μόνη οφρύς χωρίς θυρεό. Εμφανίζεται σε χαμηλά υψόμετρα, σε θαμνώνες και διάκενα δασών. Ο Όλυμπος σηματοδοτεί ένα από τα ανατολικότερα σημεία εξάπλωσής της, καθώς φύεται κυρίως στην Πίνδο, τα Ιόνια νησιά και τη Δυτική Πελοπόννησο.

Το όνομα του γένους προέρχεται από το ελληνικό «οφρύς=φρύδι», που αναφέρεται στο τριχωτό περιθώριο του χείλους κάποιων ειδών. Οι ορχιδέες *Ophrys* είναι ποικιλόμορφες και συχνά εξειδικευμένες ως προς το έντομο-επικονιαστή. Τα άνθη τους εκλύουν χημικές ουσίες παρόμοιες με τις φερομόνες των θηλυκών εντόμων. Με τα θηλυκά έντομα παρουσιάζουν, επίσης, ομοιότητες ως προς το σχήμα και τον χρωματισμό, προσελκύοντας έτσι τα αρσενικά έντομα-επικονιαστές.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηρόπουλος

Οξύτροπις η πορφυρή, *Oxytropis purpurea*

Σπάνιο είδος της οικογένειας των ψυχανθών, είναι φυτό με περιορισμένη εξάπλωση σε βουνά της Βόρειας Ελλάδας και της Αλβανίας. Η πορφυρή ταξιανθία του, ξεχωρίζει πάνω στις ασβεστολιθικές ράχες όπου εμφανίζεται. Στον Όλυμπο φύεται διάσπαρτο σε υψόμετρα από 1.100 έως 2.800 μέτρα και ανθίζει από τα τέλη Μαΐου έως τις αρχές Αυγούστου.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηρόπουλος

Ομφαλόδες της Λουσίλ, *Omphalodes luciliae* subsp. *scopulorum*

Το Ομφαλόδες της Λουσίλ, υποείδος το βραχώδες, πήρε το όνομά του από τον σπουδαίο Βέλγο βοτανικό Pierre Edmond Boissier (1810-1885) προς τιμή της συζύγου του. Εμφανίζεται σε σκιερές σχισμές βράχων, σε υψόμετρα άνω των 1.900 μέτρων, αλλά σπανίως μπορεί να κατέλθει και ως τα 1.000 μέτρα μέσα σε χαράδρες. Η περιοχή εξάπλωσής του περιλαμβάνει βουνά της Ελλάδας και της Μικράς Ασίας.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Ποτεντίλλα των Θεών, *Potentilla deorum*

Τα αργυρόχρωμα φύλλα και τα λευκορόδινα άνθη της συνθέτουν από τις πιο χαρακτηριστικές εικόνες των μεγάλων υψομέτρων του Ολύμπου. Απαντά σε βραχώδεις θέσεις και σταθεροποιημένες σάρρες, από τα 2.200 μέτρα έως τις κορυφές. Είναι ενδημική του Ολύμπου και ανθίζει Ιούλιο και Αύγουστο.

Φωτογραφία: Θέμις Νασσοπούλου

Σιληνή η ολιγανθής, *Silene oligantha* subsp. *oligantha*

Τοπικό ενδημικό υποείδος του Ολύμπου, χρωστά το όνομά της στα λιγοστά άνθη που φέρουν τα λεπτεπίλεπτα στελέχη της. Φύεται σε ξηρές, πετρώδεις θέσεις, μέσα σε δάση κωνοφόρων και φυλλοβόλων, σε υψόμετρα από 900 έως 2.100 μέτρα, ενώ μέσα σε χαράδρες ρεμάτων μπορεί να κατέβει ως τα 450 μέτρα. Το γένος *Silene* είναι από τα πιο πολυπληθή σε είδη στην Ελλάδα, καθιστώντας τη χώρα κέντρο της εξάπλωσής του.

Το όνομά της συσχετίζεται με τον Σειληνό, παιδαγωγό και ακόλουθο του θεού Διόνυσου, ο οποίος αποδίδεται, όπως και οι υπόλοιποι σειληνοί, με κοντόχοντρα χαρακτηριστικά, με αυτιά και ουρά αλόγου. Ο διογκωμένος κάλυκας ορισμένων ειδών που παραπέμπει στο «φουσκωμένο» στομάχι του Σειληνού, ευθύνεται ενδεχομένως για την ονομασία του γένους.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Βερονίκη η θεσσαλική, *Veronica thessalica*

Οι έρποντες βλαστοί της σχηματίζουν στρώματα πάνω στην επιφάνεια του εδάφους. Πρόκειται για φυτό με περιορισμένη εμφάνιση στον Όλυμπο και σε μία μόνο θέση στη Βόρεια Αλβανία. Στον Όλυμπο είναι αρκετά κοινή σε σάρρες της ανώτερης υψομετρικής ζώνης, κυρίως κοντά στην κορυφή Άγιος Αντώνιος. Ανθίζει από τα μέσα Ιουνίου έως τα μέσα Αυγούστου.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηρόπουλος

Βιόλα η δελφινανθής, *Viola delphinantha*

Είναι ένα από τα ελάχιστα είδη βιόλας που σχηματίζουν ξυλώδη βάση. Τα ερυθροϊώδη άνθη της φύονται σε πολυάριθμους όρθιους βλαστούς. Περιγράφηκε για πρώτη φορά στο όρος Άθως. Η περιοχή εξάπλωσής της είναι πολύ περιορισμένη, σε λίγα βουνά της Ελλάδας και της Νότιας Βουλγαρίας. Στον Όλυμπο εμφανίζεται από τα 1.500 έως τα 2.500 μέτρα, ενώ μπορεί να κατέλθει ως τα 700 μέτρα μέσα σε ρεματιές. Ανθίζει από τα μέσα Μαΐου έως τον Αύγουστο.

Φωτογραφία: Αρχείο ΦΔ Εθνικού Δρυμού Ολύμπου/Θέμις Νασοπούλου

Βιόλα η ψευδοελληνική, *Viola pseudograeca*

Ενδημική του Ολύμπου, περιγράφηκε μόλις το 1985 ως ξεχωριστό είδος., Εμφανίζεται σε πετρώδεις πλαγιές και φωτεινές, ανοιχτές θέσεις μέσα σε δάση, από τα 900 έως και τα 2.800 μέτρα. Τα ιώδη άνθη της εμφανίζονται από τον Μάιο έως και τον Αύγουστο, ανάλογα με το υψόμετρο.

Φωτογραφία: Ελευθέριος Κηρόπουλος

Βιόλα του Ολύμπου, *Viola striis-notata*

Η βιόλα (από το λατινικό *viola*), ο μενεξές (από το [τουρκικό](#) *menekşe* που είναι [περσικής](#) προέλευσης), το ίο (από το [αρχαιοελληνικό](#) *ἴον*) είναι η κοινή ονομασία περισσότερων από 500 ειδών του γένους Ίον (*Viola*).

Η ενδημική βιόλα του Ολύμπου εμφανίζεται σε βραχώδεις θέσεις και σάρρες πάνω από τα 2.400 μέτρα. Αναπτύσσεται σε έρπουσα μορφή, ελάχιστα εκατοστά από την επιφάνεια του εδάφους και τα ιώδη άνθη της ξεπροβάλλουν μέσα από τους βράχους από τον Ιούλιο έως τον Σεπτέμβριο.

Φωτογραφία: Κατερίνα Γούλα

Credits

Έργο: Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου

Παραγωγή: Μουσείο Γουλανδρή Φυσικής Ιστορίας/Ελληνικό Κέντρο Βιοτόπων-Υγροτόπων

Δημιουργία/Προγραμματισμός: N-CODE ΕΠΕ

Επιμέλεια πολυμεσικής εφαρμογής: Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη

Γραφιστικός σχεδιασμός: Μαριέττα Πανίδου

Επιλογή ειδών: Γεώργιος Πουλής (ΕΚΒΥ), Δήμητρα Γιάννακα και Σάββας Βασιλειάδης (Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου), Γεώργιος Φωτιάδης (ΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας)

Κείμενα: Γεώργιος Πουλής

Επιμέλεια κειμένων: Κατερίνα Μπόλη και Μαρία Κατσακιώρη (ΕΚΒΥ), Γεώργιος Φωτιάδης (ΤΕΙ Στερεάς Ελλάδας)

Συλλογή εποπτικού υλικού: Μαρία Κατσακιώρη

Θερμές ευχαριστίες οφείλουμε στη Θέμιδα Νασοπούλου, την Κατερίνα Γούλα και τον Ελευθέριο Κηρόπουλο, που μας διέθεσαν το πολύτιμο φωτογραφικό τους υλικό για τη δημιουργία της εφαρμογής.

ΤΑΥΤΟΤΗΤΑ ΕΚΘΕΣΗΣ

ΚΕΝΤΡΟ ΠΛΗΡΟΦΟΡΗΣΗΣ ΕΠΙΣΚΕΠΤΩΝ ΕΘΝΙΚΟΥ ΔΡΥΜΟΥ ΟΛΥΜΠΟΥ

Έργο: Υπηρεσίες επιμέλειας-οργάνωσης και κατασκευής εκθεμάτων του Κέντρου Πληροφόρησης Επισκεπτών Εθνικού Δρυμού Ολύμπου-Μουσείο Ολύμπου

Χρηματοδότηση:

+λογότυπος χρηματοδοτικού μέσου

Αναθέτουσα αρχή: Φορέας Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου

Ανάδοχος: ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ

Υπεύθυνη έργου: Μαρία Κατσακιώρη

Αρχιτεκτονικός σχεδιασμός και κατασκευή: Νικόλαος Σουλάκης

Γραφιστικός σχεδιασμός: Μαριέττα Πανίδου

Κείμενα: Κατερίνα Μπόλη, Μαρία Κατσακιώρη

Κείμενα πολυμεσικών εφαρμογών: Γιώργος Πουλής, Μαρία Δημάκη, Μαρία Κατσακιώρη, Κατερίνα Μπόλη

Απόδοση κειμένων στην αγγλική: Μαρία Αναγνωστοπούλου, Ευφροσύνη Μάντζιου, Σοφία Σπύρου, Γιώργος Πουλής, Μιλτιάδης Σεφερλής, Βάσω Τσιαούση

Επιστημονική τεκμηρίωση: Κατερίνα Μπόλη, Μαρία Κατσακιώρη, Γιώργος Πουλής, Γεώργιος Φωτιάδης, Μαρία Δημάκη, Δημήτρης Αβτζής, Στέφανος Διαμαντής, Γιάννης Ιωαννίδης, Δημήτρης Μπούσμπουρας, Ηλίας Στραχίνης, Νικόλαος Νέζης

Δημιουργία χαρτογραφικού υλικού: Λένα Χατζηιορδάνου, Αντώνης Αποστολάκης

Συλλογή και τεκμηρίωση εποπτικού υλικού: Μαρία Κατσακιώρη, Γιώργος Πουλής, Μιλτιάδης Σεφερλής

Οπτικοακουστικές παραγωγές: Δημήτρης Μουρτζόπουλος και Γιάννος Αιόλου (N-CODE ΕΠΕ), Λάμπρος Λογοθέτης και Ανδρέας Τσάμης (έγχρωμον)

Εκτυπώσεις εκθεματικών επιφανειών-Επικολλήσεις: Whale Graphics

Μακέτα: Νικόλαος Παντελαΐος

Φυτά προθηκών-ειδική επεξεργασία: Στέφανος Διαμαντής

Φωτογραφίες 360°: Βασίλης Τριανταφύλλου

Αρχειακό φωτογραφικό υλικό: Αρχείο ΦΔ, Αρχείο ΜΓΦΙ-ΕΚΒΥ, Αρχείο Fred Boissonnas/Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης-Παραχώρηση Μουσείο Φωτογραφίας Θεσσαλονίκης, Αρχείο SaTsi/Σπύρος Τσιλιγγιρίδης, Αρχείο Ευωνύμου Οικολογικής Βιβλιοθήκης, Αρχείο Μουσείου Φυσικής Ιστορίας Κρήτης, Αρχείο Ελληνικής Ομοσπονδίας Ορειβασίας και Αναρρίχησης (ΕΟΟΑ), Αρχείο Συλλόγου Ελλήνων Ορειβατών (ΣΕΟ)

Φωτογραφικό υλικό: Βασίλης Τριανταφύλλου, Λάμπρος Λογοθέτης, Μπάμπης Γκιριτζιώτης, Θέμις Νασοπούλου, Κατερίνα Γούλα, Ελευθέριος Κηρόπουλος, Ηλίας Στραχίνης, Τάσος Μπούνας, Χάρης Κουρουζίδης, Θεόδωρος Ναζηρίδης, Νίκος Μπούκας, Γιάννης Γαστεράτος, Μιλτιάδης Γκίκας, Φίλιππος Κατσιγιάννης, Στέφανος Διαμαντής, Δημήτρης Αβτζής, Γιάννης Ιωαννίδης, Κώστας Ζολώτας, Γιάννης Κυρίτσης, Μιχάλης Στύλλας, Κατερίνα Μπόλη, Μιλτιάδης Σεφερλής, Αρχείο ΜΦΙΚ/Α. Margalida, Αρχείο ΜΦΙΚ/Απόστολος Τριχάς, Wikimedia commons/Steven Katovich, Ludomir Prause, Mike Rae

Λιτόχωρο, 2015

Ευχαριστίες

Στον Πρόεδρο και τα μέλη του ΔΣ του Φορέα Διαχείρισης Εθνικού Δρυμού Ολύμπου: Παύλο Ανδρεδάκη, Ζωή Φτίκα, Μαρία Παπαδημητρίου και Νικόλαο Γκανάκο, καθώς και στα στελέχη του: Δημήτριο Παππά, Αθανασία Γεωργούλη, Δήμητρα Γιάννακα, Θέμιδα Νασοπούλου, Σάββα Βασιλειάδη, Τριαντάφυλλο Μπίτο και Γεώργιο Τσαλίκογλου.

Στον Δημήτριο Παντερμαλή, Ομότιμο Καθηγητή Κλασικής Αρχαιολογίας ΑΠΘ, Πρόεδρο ΔΣ Μουσείου Ακροπόλεως.

Στις Εφορείες Αρχαιοτήτων Πιερίας και Λάρισας και ιδιαίτερος στους: Μιλτιάδη Μυτελέτη, Σταυρούλα Σδρόλια και Σοφία Τεγούση.

Στους ειδικούς επιστήμονες: Στέφανο Διαμαντή, Δημήτρη Αβτζή, Γεώργιο Φωτιάδη, Γιάννη Ιωαννίδη και Δημήτρη Μπούσμπουρα.

Στην Ελληνική Ομοσπονδία Ορειβάσις και Αναρρίχησης και ιδιαίτερος στον πρόεδρο Δημήτριο Γεωργούλη, καθώς και στους Νικόλαο Νέζη, Κώστα Ζολώτα, Μαρία Ζολώτα και Μιχάλη Στύλλα.

Στον Σύλλογο Ελλήνων Ορειβατών Θεσσαλονίκης και ιδιαίτερος στον πρόεδρο Πάρη Σκουτέλη και στους Ανέστη Γιαννικόπουλο και Σάκη Σπανούδη.

Στην Ευώνυμο Οικολογική Βιβλιοθήκη και στον Σάκη Κουρουζίδη.

Στους φωτογράφους και όλους όσοι διέθεσαν μέρος του προσωπικού τους αρχείου για την τεκμηρίωση της έκθεσης: Σπύρο Τσιλιγγιρίδη, Μπάμπη Γκιριτζιώτη, Κατερίνα Γούλα, Ελευθέριο Κηρόπουλο, Λάμπρο Λογοθέτη, Βασίλη Τριανταφύλλου, Ηλία Στραχίνη, Τάσο Μπούνα, Χάρη Κουρουζίδη, Θεόδωρο Ναζηρίδη, Νίκο Μπούκα, Γιάννη Γαστεράτο, Φίλιππο Κατσιγιάννη, Στέφανο Διαμαντή, Δημήτρη Αβτζή, Γιάννη Ιωαννίδη, Κώστα Ζολώτα, Γιάννη Κυρίτση, Μιχάλη Στύλλα, Μιλτιάδη Γκίκα. Ιδιαίτερες ευχαριστίες οφείλουμε στη Θέμιδα Νασοπούλου για το πραγματικά πολύτιμο υλικό που παρείχε από το προσωπικό της αρχείο.